

30K-3
2600

Г. ПРЭСЕТАРЫ ЗОІХ ПРАІН, ВЛУМАРЦЕСЯ

БОЛЬШЭВІК БЕЛАРУСІ

№ 8

№ 8

25.05
18497

М Е Н С К

Выдавецтва ЦК КП(б)Б „ЗВЯЗДА“
1934

ad. 05

ПРОЛЕТАРЫ І УСІХ КРАІН, ЗЛУЧАЙЦЕСЯ!

БОЛЬШЭВІК БЕЛАРУСІ

ПАЛІТЫКА-ЭКАНАМІЧНЫ
ДВУХТЫДНЕВІН
ОРГАН ЦК КП(б)Б

ГОД ВЫДАНИЯ VIII

№ 8

30-га КРАСАВІКА 1934 г.

З М Е С Т

Стар.

Перадавы—За большэвіцкую дысцыпліну і планавыя перавозкі на транспарце	2
Чорны—Задачы распрацоўкі плана другой пяцігодкі народнай гаспадаркі БССР	
Кладавіноў—Ліквідацыя адставанне харчовай прамысловасці БССР	14
Стырніз—Аб падрыхтоўцы кадраў для сельскай гаспадаркі	27
Бронштэйн—Мастацкая літаратура к першаму з'езду савецкіх пісьмешнікаў	33
Сапір—Ленінізм у барацьбе з буржуазнымі плынямі ў біялогіі	51

К А Н С У Л Ь Т А Ц Ы

Лератворым чыгуначны транспарт ва ўзорную галіну народнай гаспадаркі	75
Кліменчыч і Ігнатаў—Барацьба з адходам цялят	83
Кніжная паліца	91
ПАСТАНОВЫ ЦК КП(б)Б	95

Адрас рэдакцыі:

Менск, Чырвонаярмейская вул.
ЦК КП(б)Б, пакой № 105.
Тэлефон рэдактара: па камутатару—80,
адк. сакратара—12; гарадскі: 21044.

30к 2
2600

ад. 05-
18497

За большэвіцкую дысцыпліну і планавыя перавозкі на транспарце

Чыгуначны транспарт з'яўляецца важнейшым эканамічным нервам нашай краіны. Ад яго бесперапыннай работы залежыць выкананне народна-гаспадарчага плана, умацаванне абароназдольнасці нашай краіны. Гэта з асабліваю сілай падкрэсліў у сваім дакладзе на XVII партз'ездзе тав. Сталін:

«Мы дабіліся таго, што асноўныя пытанні прамысловасці вырашаны правільна, і прамысловасць стаіць цяпер цвёрда на нагах. Мы дабіліся таго, што асноўныя пытанні сельскай гаспадаркі таксама вырашаны правільна, і сельская гаспадарка—мы можам сказаць гэта прама—таксама стаіць цяпер цвёрда на нагах. Але мы можам пазбавіцца гэтых дасягненняў, калі наш таваразварот пачне кульгаць, і транспарт акажацца ў нас гірай на нагах».

«Транспарт з'яўляецца тым вузкім месцам, аб якое можа спатыкнуцца, ды, бадай, ужо пачынае спатыкацца ўся наша эканоміка і, перш за ўсё, наш таваразварот».

«Таму задача... рашучага палепшання транспарта з'яўляецца той чарговай і актуальнейшай задачай, без вырашэння якой мы не можам рухацца ўперад».

Тым часам транспарт па-раўнейшаму прадаўжае заставацца самым вузкім месцам народнай гаспадаркі краіны. Ён дрэнна спраўляецца з перавозкай важнейшых прамысловых грузаў. Перабудова чыгуначнага транспарта моцна зацягваецца. Яшчэ не ліквідаваны тыя шматлікія арганізацыйныя непаладкі і канцэлярска-бюракратычныя метады кіраўніцтва, якія неаднокрэць указваліся ў рашэннях партыі і ўрада і якія перашкаджаюць паяздам рухацца хутчэй, перашкаджаюць найлепш выкарыстаць паравозны і вагонны парк.

«Асноўным недахопам кіраўнікоў дарогі і раёнаў як на лініі гаспадарчай, так і палітаддзельскай з'яўляецца няведанне сапраўднага становішча спраў на станцыі, дыстанцыі, дэпо. Гэта цалкам адносіцца да НКПС, да кіраўніцтва большасці дарог Саюза»—гаворыцца ў пастанове ЦК ВКП(б) і СНК СССР «Аб рабоце Данецкай дарогі».

На транспарце да апошняга часу мелі месца шматлікія грубыя парушэнні дзяржаўнай дысцыпліны. Выразілася гэта ў тым, што дру-

гарадныя грузы перавозіліся па-за планаў ва ўшчэрб перавозкам агульнадзяржаўнага значэння.

«Мясцовыя савецкія і партыйныя арганізацыі большай часткай не толькі не змагаюцца з парушэннямі дзяржаўных планаў чыгуначных перавозак, але самі штурхаюць кіраўнікоў дарог, раёнаў, станцый на перавозку мясцовых грузаў ва ўшчэрб агульнадзяржаўным, аказваючы націск усімі спосабамі, у тым ліку рознага роду «услугамі», з'яўляючыміся па сутнасці ўзяткамі» (з пастановы ЦК і СНК).

У Менску доўгі час на станцыі арудавала зграя ўзятачнікаў, жулікаў, якія сістэматычна прасоўвалі пазапланавы груз ва ўшчэрб агульнадзяржаўнаму. Гаспадарнікі раду нашых прадпрыемстваў (фабрыка «Окцябр», завод імя Варашылава, Белшвейтрэста і інш.) не толькі не змагаліся з гэтымі агіднасцямі, а фактычна іх заахвочвалі. Аналагічныя з'явы мелі месца і на станцыях Віцебск, Гомель, Орша і інш.

СНК СССР і ЦК ВКП(б) у пастанове ад 23 сакавіка «Аб планаванні перавозак і палепшанні работы мясцовых органаў НКПС» далі чыгуначнікам большэвіцкую праграму палепшання справы перавозак.

План перавозак падзялілі на 2 катэгорыі. Першая катэгорыя грузаў агульнадзяржаўнага значэння і плануецца НКПС у цэнтралізаваным парадку. Грузы другой катэгорыі плануюцца начальнікамі дарог. Выключная важнасць гэтага рашэння заключаецца і ў тым, што яно высоўвае галоўнейшае звяно чыгуначнага транспарта—станцыю, рашуча павышаючы яе ролю і значэнне.

Унесці ў работу станцыі большэвіцкую арганізаванасць, выразнае планаванне, устанавіць жалежную дысцыпліну—у гэтым баявая задача начальнікаў, партыйных і прафесіянальных арганізацый станцый і мясцовых (тэрытарыяльных) партыйных камітэтаў (горрайкомаў).

Прайшло звыш месяца са дня апублікавання пастановы СНК і ЦК аб планаванні перавозак, аднак шматлікія факты са Жлобінскага, Віцебскага, Оршанскага і Гомельскага чыгун. раёнаў гавораць, што на нашых станцыях няма яшчэ неабходнага пералому ў рабоце. Красавіковы план перавозак па важнейшых нашых раёнах быў сарваны. Асабліва дрэнна справа з выкананнем красавіковага плана перавозак па Жлобінскаму эксплуатацыйнаму раёну: план выканан на 87 проц.

Толькі па двух эксплуатацыйных аддзяленнях, Жлобінскаму і Оршанскаму, за першыя дзве дэкады красавіка не былі выкарыстаны звыш 1200 вагонаў, прадастаўленых у планавым парадку пад перавозкі.

Такое становішча,—як адзначае ЦК КП(б)Б у сваёй пастанове,—ёсць рэзультат фармальна-бюракратычных і рвацкіх адносін да планавання перавозак з боку кліентуры, рэзультат дрэннай работы гаспадарчых арганізацый па выкананню сваіх вытворчых планаў.

Менская войлачна-вяровачная фабрыка з прадастаўленых ёй 50 вагонаў ад 26 вагонаў адмовілася, матывуючы адсутнасцю гатовай прадукцыі. На ст. Фаніпаль (МББ чыг.) менскай электрастанцыі было прадастаўлена 150 вагонаў пад пагрузку торфу, але яна адмовілася ад гэтых вагонаў.

Кіраўніцтва Белкааплодагародніны (тав. Зелічонак) і Белплодагародніны (тав. Анікейчыкаў) зрабілі на красавік месяц яўна нерэальныя, дутыя заяўкі на вагоны пад бульбу. Ужо 3-га красавіка Белплодагародніна звярнулася да начальніка оршанскага аддзялення з просьбай зменшыць іх заяўкі на 37 вагонаў з ліку 58 вагонаў, адпущаных дарогай. Адмовіліся ад вагонаў рагачоўскі райзат Белплодагародніны, шклоўскае аддзяленне і інш.

Вялікая колькасць нявыкарыстаных вагонаў, асабліва па Жлобінскаму раёну, падае на сістэму Наркамлеса. ЦК КП(б)Б абвясціў суровую вымову намесніку дырэктара Эльвода т. Боўтруку за дачу яўна перапавялічаных заявак пад перавозку торфу, справа аб ім перададзена пракурору для прыцягнення да адказнасці ў судовым парадку.

Прыцягнуты да суровай адказнасці работнікі Белкааплодагародніны і Белплодагародніны. Дырэктар лямцавай фабрыкі тав. Сідэрскі асуджан на год прымусовых работ за дачу перапавялічаных заявак і невыкарыстанне паданых вагонаў.

Усё гэта гаворыць аб тым, што большасць савецкіх гаспадарчых арганізацый не зрабілі для сябе ніякіх практычных вывадаў з пастаноў ЦК і СНК аб планаванні перавозак, не перабудавалі сваёй работы адпаведна новым умовам.

Рашэнне ЦК КП(б)Б аб зрыве красавіковага плана перавозак павінна стаць сур'ёзным папярэджаннем усім кіраўнікам гаспадарчых арганізацый і прадпрыемстваў, якія нясуць поўную адказнасць перад партыяй і ўрадам за безумоўнае выкананне пастаноў ЦК і СНК аб планаванні перавозак.

Але не толькі па віне кліентуры быў сарваны красавіковы план пагрузак на нашых чыгуначных станцыях. Сам транспарт прадаўжае дрэнна працаваць.

«Транспарту ўсё яшчэ нехапае арганізуючай большэвіцкай сілы. Калі для выхавання і згуртавання чыгуначнікаў патрабуецца многа больш намаганняў, чым у прамысловасці, то камуністы чыгуначнікі гэтых падзесяцяроных намаганняў пакуль не праявілі» (Кагановіч).

У сваіх рашэннях аб транспарце ЦК ВКП(б) і СНК СССР неаднокраць давалі зусім канкрэтную праграму перабудовы сваёй работы. Гэтых рашэнняў транспарт яшчэ не выканаў: канцэлярска-бюракрытычныя метады работы яшчэ не выкарчаваны. Дысцыпліна, у тым ліку і сярод камуністаў транспарта, прадаўжае заставацца на вельмі нізкім узроўні, супраціўленне перабудове не зломлена.

Дарожны майстар ст. Стайкі Врублеўскі, член партыі, адкрыта выступіў супроць перабудовы работы транспарта. «Ці можа,—гаворыць тав. Врублеўскі,—дарожны майстар, які ў сваёй справе інжынер, падпарадкавацца нейкаму сапляку—начальніку станцыі». У такім жа духу выказаліся і паасобныя камуністы—машыністы ў Віцебскім паравозным дэпо.

Бюракрытычная закаранеласць, сямейственасць, кумаўства, баязнь самакрытыкі, нежаданне лаяцца з людзьмі за дзяржаўную справу—дагэтуль не зжыты на транспарце. Напр., на 4-ым акалодку дыстанцыі пуці ст. Віцебск дарожны майстар Садкоўскі пабіў рабкора Шыпана за тое, што той змяшчаў карыкатуры ў насценгазете аб дрэннай рабоце акалодка.

* * *

Дрэнна ў нас справа са зваротам вагонаў. Лік хворых вагонаў у нашых эксплуатацыйных аддзяленнях перавышае нормы. Галоўнае сёння, побач з палепшаннем пастаноўкі эксплуатацыйнай работы,— барацьба за здаровы вагон.

Гэтага, на жаль, не ўсвядомілі многія гаспадарчыя, партыйныя і прафесіянальныя арганізацыі транспарта. План аздараўлення вагонага парка сістэматычна ў нас зрываецца. Адначасова расце і колькасць адцяпак вагонаў у дарозе і загаранне букс.

У рэзультате ўсяго гэтага важнейшыя дзяржаўныя грузы прасоўваюцца марудна, план перавозак не выконваецца, адпраўленне паяздоў у тэрмін зрываецца. На станцыі Віцебск—адной з самых буйных чыгуначных станцый БССР, якая займае 60 проц. усіх перавозак МББ, амаль ні адна пара паяздоў не адыходзіць своєчасова. Толькі за адны суткі 26-IV тры пары паяздоў былі адменены, а астатнія адышлі несвоечасова. Гэта гаворыць аб тым, наколькі планаванне перавозак і адпраўленне паяздоў дрэнна пастаўлена на нашых чыгуначных станцыях.

Жалезная дысцыпліна ўсіх работнікаў транспарта эверху да нізу, чоткі план, распрацаваны па пяцідзёнках, сутках, зменах—галоўныя ўмовы бесперапыннай работы транспарта. І там, дзе вядзецца не паказная, а дзелавае барацьба за план і ўмацаванне дысцыпліны, там сталі лепш працаваць (завод імя Мяснікова—Менск, паравознае дэпо Орша—Віцебск красавіковы план поўнацю выканалі).

Але ўсё-ж з працоўнай дысцыплінаю на нашых чыгуначных станцыях і ў дэпо яўна нядобра. Факты гавораць аб надзвычай нізкім узроўні дысцыпліны на транспарце не толькі сярод рабочых, але і каманднага складу.

Надаючы агромнае значэнне ўмацаванню дысцыпліны ва ўсіх звеннях нашай гаспадаркі, Ленін у свой час пісаў:

«... усякая буйная машынная індустрыя, г. зн. іменна матар'яльная вытворчая крыніца і фундамент соцыялізма—патрабуюць безумоўнага і найстражэйшага адзінства волі, накіроўваючай сумесную работу соцень, тысяч і дзесяткаў тысяч людзей»

і далей:

«безумоўнае падпарадкаванне адзінай волі для поспеху працэсаў работы, арганізаванай па тыпу буйнай машынай індустрыі, безумоўна неабходна. Для чыгунак яна неабходна ўдвая і ўтрая» (Ленін, т. XXII, істар. 462).

Вось чаму важнейшая задача ўсіх мясцовых арганізацый—паставіць у аснову сваёй работы ўмацаванне дзяржаўнай дысцыпліны, безагаворачнае выкананне дзяржаўнага плана перавозак, бязлітасна караючы, не гледзячы на асобы, усіх парушальнікаў дзяржаўнай дысцыпліны, усіх ашуканцаў партыі і дзяржавы.

Барацьба за дзяржаўную дысцыпліну—гэта барацьба за максімальнае ўмацаванне планавых пачаткаў у эканоміцы нашай краіны, барацьба за новае, яшчэ большае ўмацаванне палітычнай і гаспадарчай магутнасці пролетарскай дыктатуры. Яна мяркуе не толькі ўмацаванне адзінаначалля, але і ўмацаванне цвёрдай дысцыпліны ў кожным звяне чыгуначнага транспарта, дзе дысцыпліна павінна быць яшчэ больш жорсткай, яшчэ мацнейшай, чым у любой іншай галіне народнай гаспадаркі.

Аб слабой працоўнай дысцыпліне на транспарце сведчаць таксама шматлікія аварыі і крушэнні, нязжытыя дагэтуль на нашых станцыях. Даволі ўказаць, што аварыі на ст. Віцебск за дзве дэкады нанеслі страт больш як на 170 тысяч руб. Камандзіры транспарта не выкарысталі прадастаўленых ім праў на дысцыплінарнаму статуту, яны часта ігнаруюць статут, а партыйныя і прафесіянальныя арганізацыі слаба апіраюцца на ўдарнікаў, не мабілізуюць грамадскую думку пролетарскіх мас супроць дэарганізатарства чыгуначнага транспарта.

Гэта асабліва стала ясна пасля забойства Архіпавым лепшага ўдарніка—парторга ст. Віцебск т. Чэпікава.

Чэпікаў неаднократа выяўляў пакрыжы, дэарганізатарскую работу соцпшчыка Архіпава. Аказваецца, што на ст. Віцебск была развіта пакрыжа спірта з цыстэрн. Спірт хавалі ў будцы істрэлачніка. Чэпікаў неаднократа выкрываў гэтыя злазейскія махінацыі Архіпава і яму падобных дэарганізатарстваў. Партарганізацыя станцыі не рэагавала. 4-IV Чэпікаў трапіў быў забіты Архіпавым, які штурхнуў яго пад манеўровы паравоз. Але партком і мясцком станцыі не надалі ніякага значэння трагічнай пагібелі Чэпікава, не даглядзелі ў гэтым класвай помсты, тэрарыстычнага акта класавага ворага і яго агентуры, якія ўсяляк спрабуюць сарваць работу транспарта. Толькі ўмяшанне палітаддзела раёна і судовых органаў выявіла злачынныя, шкодніцкія махінацыі Архіпава. Выяздною сесіяй лінейнага суда Архіпаў прыгаворан да расстрэлу. Але справа не толькі ў адным Архіпаве. У апошні час было выяўлена не мала класава-варожых вылазак на чыгуначных станцыях (справа Хітава—кіраўніка лёгкай кавалерыі ў віцебскім паравозным дэпо, замах на рабкора Тормана—ст. Стайкі і інш.).

Задача не толькі ў тым, каб строга караць разгільдзяў, парушальнікаў дысцыпліны, очкаўцірацелей, узятчыкаў і абманчыкаў дзяржавы і партыі, але ў тым, каб своєчасова выяўляць і выкрываць чуждых людзей, разгільдзяў, дэарганізатарстваў транспарта, гнаць іх з чыгунак, ствараць вакол іх атмасферу ўсеагульнага адчужэння і ганьбы з боку дзесяткаў тысяч рабочых чыг. транспарта і тым самым папярэдзіць аварыі, крушэнні і катастрофы на транспарце.

Толькі няведаннем людзей, адсутнасцю большэвіцкай пільнасці можна тлумачыць той факт, што забойца Чэпікава Архіпаў—гультай, прагульшчык, дэарганізатар транспарта—доўгі час лічыўся ўдарнікам і атрымліваў ударную картку.

У нас ёсць выдатныя ўзоры сапраўды ударнай большэвіцкай барацьбы за аздаравленне транспарта, за яго бесперабойную работу, але ўся бяда ў тым, што гэтыя ўзоры не робяцца набыткам мас.

ЦК ВКП(б) і СНК у сваіх рашэннях аб транспарце ўказвалі, што соцсаборніцтва і ўдарніцтва на чыгунках арганізавана горш, чым у іншых галінах народнай гаспадаркі. Гэта ўказанне застаецца ў сіле і зараз. Партыйныя, асабліва прафесіянальныя арганізацыі слаба кіруюць соцсаборніцтвам і ўдарніцтвам, адсутнічае сістэматычнае заахвочванне ўдарнікаў і барацьба з ілжэ-ўдарніцтвам. Не выпадкова, што пры такім кіраўніцтве ўдарніцтвам забойца Чэпікава Архіпаў аказаўся ў ліку ўдарнікаў.

Задача аўладання тэхнікай на транспарце патрабуе разгортвання штодзённай работы па павышэнню кваліфікацыі чыгуначных рабочых, па прасоўванню выпрабаваных рабочых на больш высокія пасады. Тым часам тэхвучоба ў радзе нашых станцый, дэпо пастаўлена слаба.

Соцтэхэкзамены, як адна з важнейшых форм спаборніцтва ў барацьбе за аўладанне тэхнікай, недастаткова яшчэ разгорнуты на нашых станцыях, у дэпо, у майстэрнях і т. д.

Работнікаў транспарта трэба вучыць на прыкладах работы лепшых людзей, шырока папулярызуючы і ўкараняючы вопыт іх работы ў масы рабочых чыгуначнікаў. «Трэба згуртаваць масы, апірацца на лепшых людзей—ударнікаў транспарта—і перамога будзе забяспечана»,—падкрэсліваў т. Кагановіч у сваім дакладзе на XVII з'ездзе партыі. Работнікі чыгуначнага транспарта павінны зразумець, што «у чыгуначнай справе больш, чым у якой іншай, патрэбны аператыўнае кіраўніцтва і праверка выканання прынятых рашэнняў. Трэба, каб чыгуначнікі зразумелі, што справа ідзе аб нармальнай цыркуляцыі крыві ў арганізме народнай гаспадаркі, бо транспарт—гэта кроваеносныя сасуды нашай краіны» (з даклада тав. Кагановіча на XVII з'ездзе партыі).

Мясцовыя савецкія партыйныя і прафесіянальныя арганізацыі павінны на справе, па-большэвіцку ўключыцца ў канкрэтную дапамогу чыгуначнаму транспарту.

Тав. Калінін у сваёй прамове на XVII з'ездзе партыі прывёў характэрны прыклад таго, як раённы камітэт партыі, нікога не падмяняючы, аказаў канкрэтную практычную дапамогу чыгуначнаму раёну. Пры дапамозе райкома была праведзена сцэльная праверка стану букс, устаноўлен нагляд за своєчасовай іх змазкай і падбіўкай, праведзена масавая работа сярод змазчыкаў, і ў рэзультате рэзка скараціліся выпадкі адцэнкі вагонаў з-за гарэння букс. Раённы камітэт звярнуў увагу на бытавое абслугоўванне рабочых чыгуначнікаў, разгарнуў індывідуальнае пародніцтва, арганізаваў рамонт рабочых памяшканняў, прымацаваў да паравознага дэпо лепшы соўтас раёна. Дэпо было выведзена з прарыву.

Гэта—прыклад для ўсіх мясцовых арганізацый, як канкрэтна дапамагаць транспарту.

Трэба сказаць, што паасобныя нашы райкомы да апошняга часу пачынаюць усё больш канкрэтна аказваць штодзённую дапамогу мясцовым чыгуначным арганізацыям. Даволі ўказаць на Лепельскі райком, які фактычна дапамагае палепшыць работу ст. Лепель, стварыць узорна-культурны вакзал. Вялікую дапамогу аказвае чыгуначным арганізацыям і Бабруйскі РК, Менскі, Віцебскі і інш. Але ўсё-ж ёсць яшчэ і такія РК як Чашніцкі, Крычаўскі і інш., якія лічаць, што транспарт—не іх справа.

Перад транспартам пастаўлены задачы агромнейшай дзяржаўнай і гаспадарчай важнасці. Ажыццяўленне гэтых задач, няўхільнае выкананне ўстаноўленага партыяй і ўрадам дзяржаўнага плана перавозак павінна быць кроўнай і роднай справай кожнага чыгуначніка, усіх нашых савецкіх, партыйных і прафесіянальных арганізацый. Канкрэтную дапамогу транспарту аказвае маскоўская партыйная арганізацыя, тульскія рабочыя, якія арганізавалі масавы вытворчы і культурны паход па аздаравленню транспарта. Пры дапамозе рабочых брыгад разам з чыгуначнымі майстрамі ідзе масавая праверка работы любога ўчастка транспарта і тут-жа аказваецца канкрэтная дапамога ў знішчэнні выяўленых недахопаў. З дапамогаю горсаветаў у Маскоўскай і Данецкай абласцях арганізаваны культурны паход за масавы рамонт лазень, школ, сталовых, за лепшае абслугоўванне станцый.

Гэты прыклад перадавых арганізацый павінен быць падхоплен усімі нашымі тэрытарыяльнымі партыйнымі і савецкімі арганізацыямі. Партыйныя і прафесіянальныя арганізацыі павінны выхаваць у кожным чыгуначніку пачуцце найвялікшай адказнасці за даручаны яму ўчастак работы, павінны абвясціць рашучую барацьбу праявам разгільдзяйства, разбэшчанасці, недысцыплінаванасці. Яны павінны дабіцца, каб

«усе чэсныя камуністы, чыгуначнікі сталі на чале руху за аднаўленне і ўмацаванне жалезнай дысцыпліны на транспарце, каб яны штодзённа, штогадзінна давалі ў сваёй рабоце высокія ўзоры большэвіцкай дысцыпліны» (з пастановы ЦК і СНК ад 23/ІІ-34 г.).

Задачи распрацоўкі плана другой пяцігодкі народнай гаспадаркі БССР

Распрацоўка плана другой пяцігодкі БССР разгарнулася, як і ва ўсіх рэспубліках, краях і абласцях Саюза, зараз-жа пасля 17-ай партыйнай канферэнцыі, у пачатку 1932 года.

К гэтаму часу было даволі матар'ялаў для ацэнкі вынікаў паспяхова завяршаючагася ў 4 гады плана першай пяцігодкі, каб зрабіць іх зыходнымі данымі для праектыроўкі.

Задачи другой пяцігодкі, зотка дастаўленыя рашэннямі 17-ай партканферэнцыі ВКП(б), вызначылі агульны напрамак і аб'ём развіцця народнай гаспадаркі. Да распрацоўкі плана другой пяцігодкі былі прыцягнуты лепшыя сілы наркаматаў, навукова-даследчых устаноў і прадпрыемстваў. Гэтай рабоце агромную ўвагу ўдзяляла ўся партыя, яе ЦК, СНК і пролетарская грамадакасць.

Здавалася-б што у наяўнасці было ўсё неабходнае і дастатковае, каб забяспечыць напраўды высокую якасць распрацоўкі важнейшых праблем і усяго плана 2-й пяцігодкі БССР. Аднак цяпер, калі нам прадстаіць у параўнальна кароткі тэрмін (паўтара-два месяцы) канчаткова аформіць на аснове рашэнняў —XVII з'езда план другой пяцігодкі па БССР, мы павінны канстатаваць, што агромныя матэрыялы для падрыхтоўкі і распрацоўкі вычэрпваючых матар'ялаў не выкарыстаны і талюным чынам па вусе Дзяржплана БССР, Наркаматы, навукова-даследчыя ўстановы і ў першую чаргу Акадэмія Навук не правялі самастойнай ініцыятывы ў распрацоўцы кожнай ў сваёй галіне пэўнай сумы праблем плана другой пяцігодкі і адпаведным чынам не здолелі іх аформіць. Гэта, вядома, не значыць, што не было ніякай работы над планам другой пяцігодкі. Работа праводзілася, складзены вялікая колькасць табліц, праектаваны сумы капіталаўкладанняў, новыя аб'екты будаўніцтва, аб'ёмы вытворчасці і т. д. і т. п. Але закончаных матар'ялаў, аснашчоных неабходным тэкстам і адпаведным тэхнічна-эканамічным абгрунтаваннем, няма.

Тут сказаліся, побач са слабасцю апарата і кіраўніцтва Дзяржплана, няправільная арганізацыя і напрамак работы над планам наогул і над планам 2-й пяцігодкі ў асабліваасці.

Пабудаваная па функцыянальнаму прынцыпу работа апарата Дзяржплана асабліва адмоўна адбылася на планавых распрацоўках перспектывы развіцця народнай гаспадаркі ў другую пяцігодку. Функцыяналка гэта часам прыкрывалася сінтэтычным метадам планавання, які няправільна або фармальна разумелі пад выглядам зводных статыстычных табліц і балансаў. І выходзіла на справе, што элементы

плана розрознені були на асобних вертыкалях, арганічна не зв'язаних між собою, а злучаних у адзін план механічна.

На асобных міжгалінных элементах плана, як энергетыка, палива, праца і кадры, транспарт, снабжэнне і т. д., праектаваліся ізалявана, як самастойныя раздзелы, прычым попыт кожнай галіны народнай гаспадаркі канкрэтна не ўлічваўся ні ў часе, ні з пункту погляду геаграфічнага размяшчэння. Адсюль маглі быць нечаканасці, неадпаведнасці і дыспрапорцыі ў ходзе выканання плана. Зразумела, што ў радзе галін народнай гаспадаркі okazаліся і оказваюцца ілады шкодніцтва ў планаванні, якія знаходзяць спрыяльную глебу ва ўмовах функцыянальні і абязлічкі ў рабоце.

Вось чаму афармленне плана 2-й пяцігодкі ў сучасны момант звязана з дадатковымі труднасцямі, што абавязвае больш чотка і арганізавана паставіць работу як у наркаматах, так і ў Дзяржплане. Наяўнасць справаздачных даных на плане 1933 г. і 1934 г. (другога года пяцігодкі) значна палегчае работу па афармленню плана 2-й пяцігодкі.

У сучасны момант Дзяржплан разам з наркаматамі і ведамствамі на аснове рашэння XVII зезда ВКП(б) прыступаюць да канчатковага афармлення плана другой пяцігодкі БССР.

У матэрыялах Дзяржплана Саюза па плане другой пяцігодкі, прадстаўленаму XVII з'езду ВКП(б),—БССР выдзелена са значным аб'ёмам паказчыкаў па каліталаўкладаннях, вытворчасці і соцыяльна-культурнаму будаўніцтву. Указаныя матэрыялы па сутнасці з'яўляюцца ўжо лімітамі і нават прадзеленымі, бо ў канчатковым тэксце, які будзе выпрацаван Дзяржпланам Саюза, магчымыя некаторыя удакладненні ў адпаведнасці з рашэннямі XVII зезда ВКП(б) па плане другой пяцігодкі.

Тав. Куібышэў у сваім дакладзе на XVII з'ездзе ВКП(б) з улікам правільна адзначыў, што «важнейшай задачай другой пяцігодкі БССР з'яўляецца рэзкае палепшанне паліўнага балансу рэспублікі ў напрамку павышэння долі мясцовых відаў паліва, у прыватнасці торфу». Гэта важнейшая і, зразумела, не адзіная задача ў плане другой пяцігодкі БССР канкрэтызуе тыя агульныя задачы, якія пастаўлены рашэннем XVII партзезда перад Саюзам і якія павінны атрымаць канкрэтнае праламленне ў планах на асобных рэспублік, краёў і абласцей.

На працягу першага пяцігоддзя былі праведзены вялікія геалага-разведаныя і вышукальныя работы, дазволіўшыя выявіць прыродныя багаты рэспублікі, на аснове чаго пабудован рад прамысловых прадпрыемстваў на мясцовай сыравіне.

Але гэта важнейшая работа належным чынам не завершана. Агромная доля матэрыялаў вышукальных і геалага-разведаных партый дагэтуль не апрацавана, апрацаваныя-ж матэрыялы як след не аформлены. Тым часам высокая якасная і навуковая распрацаван перспектывнага плана развіцця народнай гаспадаркі ў другім пяцігоддзі можа быць забяспечана на аснове дакладных і прадвераных даных натуральных і энергетычных рэсурсаў краіны. Тым больш, што рад аб'ектаў, пабудаваных у першым пяцігоддзі, часткова на нывопыльнасць, а часткова рукамі шкоднікаў, поўнасцю не забяспечаны палівам і сыравіннаю базай. Таму адной з асноўнейшых задач па афармленню плана 2-й пяцігодкі, як па рэспубліцы ў цэлым, так і па галінах і асобных прадпрыемствах, належыць прызнач работы па выяўленню і вызначэнню натуральных і энергетычных рэсурсаў краіны як у іх сумарным, так

і якасным выражэнні і тэаграфічным размяшчэнні, што павінна паказаць ступень забяспечанасці сыравінай, малівам як дзеючых прадпрыемстваў, так і тых, якія яшчэ праектуюцца і будуюцца.

Агromныя праблемы гаспадарчага развіцця БССР, уключаныя ў план 2-га пяцігоддзя ў парадку распрацоўкі і нават праектавання праблема Вялікага Дняпра з усімі папутнымі задачамі ў галіне меліярацыі, павышэння ўраджайнасці, выкарыстання гідраэнергіі, паглыблення і павелічэння суднаходнасці рэк і т. д., па лініі торфахіміі (Прапойскі камбінат), па вытворчасці складаных мінеральных угнаенняў, на аснове газіфікацыі торфу і сожавскіх фасфарытаў, адкрываюць шырокія гарызонты агromных магчымасцей, затоеных дагэтуль у змкнутых балотах і ападняемых зараз сацыялістычнаю працай, энтузіязмам і п'ярасам рабочых і калгасных мас, будуючых сацыялізм.

Створаныя ў рэзультате паспяховага выканання плана другой пяцігодкі агromныя прадпрыемствы лёгкай, металаапрацоўчай, лесаапрацоўчай, харчовай прамысловасці прадстаўляюць канкрэтныя участкі для практычнага вырашэння задач у галіне асваення.

Канкрэтны змест задач па асваенню выражаецца ў тым, што рад прадпрыемстваў павінен быць завершан як у частцы будаўніцтва, так і абсталявання, забяспечан дапаможнымі будоўлямі і галоўнае паліўнай базай і энергетыкай. Таму зараз неабходна фарсаваль падрыхтоўку новых тарфяных балот і павялічыць аб'ём вытворчасці балот дзеючых, паскорыць будаўніцтва і пашырэнне электрастанцыі ў першую чаргу на асноўных вузлавых пунктах рэспублікі — Менск, Гомель, Віцебск (Осіпаўка).

Але для вырашэння гэтых задач трэба забяспечыць прадпрыемства сыравінай базай; да месца здабывання мясцовай сыравіны пракласці пад'ездныя шляхі і даць неабходны падвіжны састав; кустэматычна рыхтаваць рабочую сілу і кадры для новых прадпрыемстваў, уключышы ў план увесць аб'ём мерапрыемстваў па культурна-бытавому жыллёваму забяспечанню рабочых. Усё гэта — важнейшыя фактары рэальнага вырашэння задачы асваення новай тэхнікі, новых і даў вытворчасці, палепшання якасці прадукцыі, павышэння прадукцыйнасці працы і менша ў гэтым комплексным разрэзе, над кутом задач асваення, трэба распрацоўваць праблемы другой пяцігодкі.

Акрамя таго, неабходна чотка вызначыць, тэхнічна, эканамічна абгрунтаваць спецыялізацыю асноўных галін мясцовай прамысловасці з пункту погляду патрэбнасцей народнай гаспадаркі БССР у сродках вытворчасці і прадметах спажывання, улічыць долю вывазу за межы БССР як па Саюзу, так і на экспарт. Гэтыя работы павінны быць праведзены на аснове ведаў агульнай эканомікі Саюза.

Гэтая частка работы павінна быць праведзена асабліва строга ў адносінах новапраектуемых прадпрыемстваў, каб мець чоткае ўяўленне аб іх месцы ў агульным раздзяленні працы па Саюзу, а таксама патрэбнасцей народнай гаспадаркі БССР.

У галіне сельскай гаспадаркі БССР план другой пяцігодкі павінен забяспечыць высокую ўраджайнасць сацыялістычных палёў пры паравнальна нізкім росце пасевных плошчаў, павелічэнне прадукцыі жывёлагадоўлі, агromны рост попыту працоўных мас і прамысловасці па сельскагаспадарчую сыравіну, прадметы харчавання, рост кармавой базы для праектуемага пагалоўя жывёлы.

Задачы арганізацыйна-гаспадарчага ўмацавання калгасаў, ператварэння іх у большэвіцкія, а калгаснікаў у заможных, павышэнне якасці

работы соўгасау у адпаведнасці з указаннямі т. Сталіна на XVII з'ездзе партыі патрабуюць разгорнутай распрацоўкі праблемы спецыялізацыі сельскай гаспадаркі па зонах і раёнах з усталяваннем строгага рэжыму севавароту па культурах, з улікам аб'ёму патрэбнасцей у наасобных відах культур для кожнага раёна і наасобных гаспадарак у адпаведнасці са строга ўстаноўленым напрамкам жывелагадоўлі па зонах, раёнах, гаспадарках соўгасаў і калгасаў.

У плане другой пяцігодкі намечаны для сельскай гаспадаркі БССР аgraмныя сумы, якія без уласных укладанняў калгасаў дасягнуць пачынальства рублеў. Гэтыя сумы павінны быць так размешчаны ў будаўніцтве, каб вырашыць задачы ліквідацыі рэштак хутарніцкіх, прышчэпаўніцкіх, вызначыць вытворчыя цэнтры па дзёні МТС, соўгасаў, калгасаў, усталяваць раённыя цэнтры ў адпаведнасці з інтарэсамі вытворчай размяшчэння у сельскай гаспадарцы і прамысловасці.

Асабліва трэба ўлічыць прыгарадныя зоны асноўных індустрыяльных цэнтраў, каб забяспечыць патрэбнасці рабочых прамысловых прадпрыемстваў у прадуктах сельскай гаспадаркі.

Пры гэтым неабходна канкрэтызаваць аб'ёмы затрат на тэхнічнае ўмацаванне працэсу апрацоўкі, ўкараненне электраэнергіі ў сельскую гаспадарку (электрамалатца, жывелагадоўлі). У плане па раёнах і па гаспадарках трэба распрацаваць балансы працы, рабочай і цягавой сілы, баланс кармоў.

Улічваючы ролю сельскай гаспадаркі БССР, як дастаўшчыка сыравіны (сена для асноваў прамысловасці, буліба для крахмала-паточнай і лінакурнай, скура для скурабутаковай прамысловасці, маточны і шнуровыя прадукты для перапрацоўчай харчовай прамысловасці), балансы асноўных сыравінных прадуктаў трэба распрацаваць у адпаведнасці з інтарэсамі і попытамі асноўных галін прамысловасці.

Каб палепшыць матар'яльна-бытавыя ўмовы працоўных, трэба перш за ўсё распрацаваць планы рэканструкцыі і будаўніцтва гарадоў. А трэба сказаць, што найбольш яркі прыклад жыццёвага будаўніцтва і п'юціцтва і жыве гарадская камунальна-гаспадарка. У змяшчэнні меры вывоу у гэтым адносінах плану будаўніцтва і рэканструкцыі гарадоў. Таму камунальна-жытэвае будаўніцтва мае малыя патрабаванні санітарна-гігіенічнага добрабыту абавязваюць нас у накарэненні тэрміна, г. зн. ўжо к пачатку 1935 г. забяспечыць стварэнне такіх планаў. Зараз мы маем прасект перспектывага развіцця ашаго толькі Гомеля, ды і то без плановы і рабочых чарцяжоў тых першапачатковых работ, якія трэба правесці хоць-бы ў асноўнай частцы горада за бліжэйшыя 2—3 гады.

Аграмыны рост таваразвароту, намечаны планам другой пяцігодкі, а разам з тым і рост у два-тры разы спажывання працоўных, патрабуе ад тавараправадзячай секі і кампэрацыі распрацаваць план размяшчэння секі, забяспечыць матар'яльна-тэхнічную базу—склады, халадзільнікі, перавозачныя орудкі, падрыхтаваць кваліфікаваныя кадры для культурнага савецкага гандлю, распрацаваць якасныя паказчыкі зніжэння выдаткаў абароту, павышэння і палепшэння якасці абслугоўвання працоўных.

У галіне грамадскага харчавання неабходна распрацаваць мерапрыемствы, каб забяспечыць рабочыя цэнтры фабрыкамі-кухнямі, добра пабудаванымі сталовымі, а таксама распрацаваць план па ўкараненню грамадскага харчавання на вёсцы.

Дарожная гаспадарка БССР атрымала выключнае развіццё ў пер-

ным пяцігоддзі. БССР распалагае адносна вялікай насычанасцю і працягласцю шасейных дарог. Гэта абавязвае, побач з далейшым будаўніцтвам, распрацаваць у плане 2-й пяцігодкі мерыпрыемствы па абслугоўванню як дарожнай гаспадаркі, так і аўтатранспарта. Па плане другой пяцігодкі ў БССР будзе завезена значная колькасць аўтамабіляў, трактароў. Увесь гэты аўта і трактарны парк патрабуе правільна і добра пабудаванай службы, майстэрняў, гаражоў дарожных калонак для снабжэння бензінам. Улічваючы, што МТС, саўгасы і іншыя гаспадаркі, у распараджэнні якіх ёсць трактары і аўта, транспарт, будуць праектаваць свае гаражы і бензіна-хавальнікі, неабходна на магчымасці выкарыстаць гэта будаўніцтва для агульных патрэб. Асобна стаіць пытанне аб гаражным будаўніцтве ў гарадах.

Неабходна таксама распрацаваць мерыпрыемствы па далейшаму пашырэнню і развіццю тэлеграфнай, тэлефоннай сувязі і радыёсвязі.

Узросшая сетка нашых школ, вышэйшых навучальных устаноў абавязвае нас у плане другой пяцігодкі распрацаваць мерыпрыемствы для забеспячэння гэтых школ вышэйшай кваліфікаванымі кадрамі. Агрэгорны рост кантынгентаў як сярэдніх, так і вышэйшай школы ў другой пяцігодцы патрабуе аднаведных укладаў у кантальнае будаўніцтва для забеспячэння як вучэбнай плошчай, так і інтэрнатамі, улічваючы ўзрастаючыя патрабаванні па абслугоўванню вучняў.

Задачы па задавальненню культурнага попыту калгаснай вескі выклікаюць патрэбу распрацаваць план будаўніцтва палітасветных устаноў, кінатэатраў і тэатраў як у раённых цэнтрах, так і на весні.

Работы па даследаванню, вывучэнню, вышуканню для распрацоўкі і праектыроўкі праіемы будаўніцтва Вялікага Дняпра, Прапоўскага камбіната і інш. служаць агульным надставам для распрацоўкі планаў навукова-даследчых работ як Акадэміі, так і раду навукова-даследчых устаноў, якімі распалагае БССР, павінны забеспечыць аглядаючую якасць праектыроўкі і работы па афармленню плана 2-й пяцігодкі і дапамагчы сваім удзелам у яго ажыццяўленні.

Поспех у афармленні плана 2-й пяцігодкі будзе забеспечаны шырокім удзелам пролетарскай грамадскасці, навукова-даследчых устаноў і ІТР.

Ліквідаваць адставанне харчовай прамысловасці БССР¹⁾

Ранейшні XVII партэзд і адозва ЦК ВКП(б) ад 22 снежня 1933 г. аб рабоце харчовай прамысловасці гэта праграма штодзёнай работы харчовых прадпрыемстваў, якая дае указанні і практычныя мерапрыемствы, гэта стыль работы савецкага харчовага прадпрыемства.

Адозва ЦК ВКП(б) ад 22 XII мае агромнае гаспадарча-палітычнае значэнне. Гэты дакумент адзначае новы этап у рабоце харчовай прамысловасці; ён павінен стварыць пералом у выхаванні ўсіх рабочых харчовай прамысловасці ў духу выключнай адказнасці перад працоўнымі за высокую якасць прадукцыі. Гэты дакумент пачаў новы перыяд у рабоце харчовай прамысловасці, стварае паўнейшую рэвалюцыю ў справах і людзях на ўсіх харчовых прадпрыемствах і павінен узняць работу харчовай прамысловасці на новую, яшчэ большую вышыню.

Для харчовай прамысловасці Беларусі адозва ЦК мае асобнае значэнне ў сьвету зусім незвычайнай работы харчовай прамысловасці, агромнага адставання яе ад перадавых атрадаў харчовай прамысловасці—маскоўскай і ленинградскай—у сьвету таго, што ва многім яшчэ ў нас даўлее самагужонцтва, дух працаўцелей і самагужных майстэрань.

* * *

Многія прадпрыемствы ў XV з'ездзе КП(б)Б, XVII з'ездзе ВКП(б) і Усебеларускай вытворча-гэмічнай канферэнцыі бралі на сябе рад абавязанстваў. Наша задача—правесці праверку гэтых абавязанстваў і ў далейшым арганізаваць сістэматычны кантроль выканання.

Мы маем ясную дырэктыву партыі, што мы павінны не толькі ліквідаваць адставанне харчовай прамысловасці, не толькі навярстаць страчаны час, але і разгортаць работу вытворчасці такімі тэмпамі, каб да канца другой пятагодкі выканаць лозунг правадыра даць прадукцыі ў 2—3 разы больш і лепшай якасці.

¹⁾ Пераапрацаваная стэнаграма дакладу на Усебеларускай канферэнцыі харчовай прамысловасці Наркамснабд БССР—20 сакавіка 1934 г.

Каб выканаць гэту задачу, трэба разгарнуць барацьбу за кожны процант у кожным цэху, у кожным прадпрыемстве.

А што ў нас атрымліваецца? За 1931 г. выканалі план на 75 проц., за 1932 год — на 57 проц., за 1933 год — на 89 проц., за студзень 1934 г. — на 78 проц., за люты — на 80 проц. І, тым не менш, многія кіраўнікі чамусці адчуваюць сябе героямі. — у іх не баліць галава за дрэнную работу.

Вось з гэтай сістэмай безадказнасці, беспакаранасці, расхлябанасці, з такімі настроямі, што «як ні выконвай план усё з рук сойдзе», — трэба рапуча пакончыць. Мы павінны сказаць гаспадарнікам, што мы будзем папрабаваць выканання кожнага процанта плана і рэагаваць на кожны процант невыканання.

Кожны процант плана 1934 года — гэта больш як на 1,5 міль. рублёў прадукцыі для рабочага спажываўца.

Возьмем прычыны невыканання плана за студзень і люты гэтага года. Некаторыя папрабуюць сказаць, што тут паліва вінавата, не было вагонаў пад паліва, не было сыравіны, не было вагонаў для гатовай прадукцыі, не было тары.

Трэба сказаць, што затrudненні з палівам мелі месца на падсобных прадпрыемствах і стваралі дадатковыя цяжкасці для меншых і часткова гомельскіх прадпрыемстваў. Але прадпрыемствы гораду Менска і Гомеля даюць толькі 40 проц. плана, астатня-ж 60 проц. залежаць ад іншых прадпрыемстваў, якія палівам забяспечаны, як, напрыклад, вінакурныя, крахмальныя заводы; у некаторых з іх паліва хопіць на сезон 1934—35 гг. Чаму-ж яны не выконваюць план? Таму што справа не толькі ў паліве.

У нас часта выходзіць так, як гэта бывае на «Комунарцы»: калі ёсць паліва, то не хпае паперы, швікоў і тары; а калі і гэта ёсць, то аказваецца або тара сырая, або швікі доўгія, або папера тоўстая-цельга заварачаць. 15 сакавіка ў карамельным цэху прастаялі 2 агрегаты 4 гадз. 10 мін. з-за ўнутраных непаладак на прадпрыемстве.

Калі-б мы кіравалі па-большавіцку, умелі-б управіць рэсурсамі, якія атрымліваем, гаспадарылі-б умелі, то безумоўна знялі-б павысілі-б выкананне плана, а на многіх прадпрыемствах маглі-б выканаць і перавыканаць план.

План першага квартала выканала ў нас толькі адна галіна прамысловасці — Селькагасіндустрыя. Яна выйшла безаткагольнай напінкі аднаго стандарту. Выпрацоўваецца адзін сорт — толькі квоквенны квас, а к чымна хлебнага квасу, сельтэрокай, сіро. У рэзультат пажыраюць фонды цукру і перавыконваюць план. Таніяны пераможцы!

Задача наша надрабязна азнаёміцца з кожнай галіною прамысловасці і прыняць тэрмінова ўсе меры, каб забяспечыць выкананне плана харчовай прамысловасцю.

* * *

Нам прад'яўляюцца зараз атрымныя папрабаванні. За першую п'яцігодку і за 1933 год партыя і ўрад уклалі ў харчовую прамысловасць Беларусі 48 міль. руб.

Настаў час, калі мы павінны поўнаасцю асвоіць капіталаўкладанні, асвоіць прадпрыемствы, выпрацоўваць добра якасную прадукцыю для рабочага класа.

Мы павінны ва што-б там ні стала ў 1934 годзе выканаць план па ўсіх паказчыках. Далейшае адставанне харчовай прамысловасці Беларусі недапушчальна. Трэба забяспечыць такі разварот работы, каб у 1937 г. даць прадукцыі ў 3 разы больш супроць 1932 г. і лепшай якасці.

За гады першага пяцігодкі мы стварылі сапраўды магутную базу харчовай індустрыі: каля 50 буйнейшых і найбольшых прадпрыемстваў, або пачоўна рэканструяваных, абсталяваных на апошняму слову тэхнікі. Даволі ўказаць гэтыя аб'екты, як оршанскі мясакамбінат, веццебскі маслабонны завод, марыарынавы завод, метэская кавбасная фабрыка, фабрыка «Камунарка», «Спартак», макаронная фабрыка і т. д. Усё гэта такія прадпрыемствы, ад якіх мы павінны ў першую чаргу патрабаваць узорнай работы.

Некаторыя прадпрыемствы нашай харчовай прамысловасці маюць значнае значэнне. Тры дражджыныя заводы даюць 9000 тон. дрожджаў, з якіх 85 проц. вывозіцца за межы Беларусі ў многія раёны Саюза; акрамя таго, у нас упершыню арганізавана вытворчасць кармавых дрожджаў.

Завод «Малочнай кіслаты» адзіны ў Саюзе. Ён працуе на мелісе і дае 60 проц. усёй вытвараемай у Саюзе кіслаты, якая займае імпартную лімонную кіслату.

Завод «Чырвоны хімік» у Гомелі — адзіны ў Саюзе, дае тэхнічную крэду для усёй парфюмернай прамысловасці і выпрацоўвае гэрмаізаляцыю.

Гэтыя буйнейшыя заводы аграмадна значэння патрабуюць да сябе асобай увагі ўсіх арганізацый.

Мы зараз мяняем асартымент, але прадпрыемствы кормяць нас толькі ўзбрамі. Час ужо даць спажывцу добрую прадукцыю і паказаць узоры не толькі на выстаўцы. У кожным магазіне павінна прадавацца тое, што сёння паказана на выстаўцы. Трэба палепшыць таксама і знешняе афармленне прадукцыі. Ненярнім далейшы выпуск магілёўскай фабрыкай карамелі ў белай завёртцы, выпуск безалкагольных напіткаў, дрожджаў без этыкетаў.

Пераглядаўшы ўсёй сістэмы кіравання харчовай прамысловасцю істотна зменіць вытворчую магутнасць прадпрыемства. Трэба па-большавіцку дабіцца, каб на кожным прадпрыемстве быў тэхніромфіліпін, трэба вывучыць варштат і арганізаваць збор рацыяналізатарскіх прапаноў, каб патрабаваць максімуму рацыянальнай эканалагацыі варштата, трэба напнова перагледзець нормы выпрацоўкі, каб яны былі не сярэдне-арыфметычныя, а тэхнічна абгрунтаваныя магутнасць кожнага варштата, трэба ведаць напружку варштата, правільна расставіць людзей, усталяваць тэрміны нормы выпрацоўкі, пачаваму правільна арганізаваць тэхналагічны працэс, забяспечыць вядучыя ўчасткі кваліфікаванай работнай сілай, навучыцца абыходзіцца з сыравінай.

У 1934 г. паўтараюцца абуральныя факты, якія мелі месца на радзе прадпрыемстваў у 1933 г. У карамельным цэху фабрыкі «Комунарка» была павяшана вялікая колькасць прадукцыі. На адзінку прадукцыі дапушчаюць вялікія перавыдаткі сыравіны. Няхто не кантралюе нормы выдаткаваных сыравіны, дапаможных матар'ялаў. Трэба ўсе гэта перагледзець і скараціць агульназаводскія выдаткі.

Мы павінны не толькі забяспечыць выпуск прадукцыі на 162 млн. руб., згодна плана, але і знізіць сабекошт, па-большэвіцку звышваючы заданні. пастаўленыя перад прамысловасцю ў другой пяцігодцы.

На многіх прадпрыемствах харчовай прамысловасці дагэтуль нічога канкрэтнага для рэалізацыі адозвы ЦК не зроблена.

Магілёўскі сушыльны завод на запыт Белплодагародзіны—што зроблена для рэалізацыі адозвы ЦК—прыслаў сапраўды класічны аказ: «Такога лета не атрымалі аб высокакаснай прадукцыі». Адозва ЦК была адрасавана да ўсіх партыйных арганізацый харчовых прадпрыемстваў і апублікавана ва ўсіх газетах, але гэтыя галавацянны чаканні пацверджання дырэктывы ЦК ВКП(б) ад свайго трэста ці райкома.

Многія з тых, якія лічаць, што шмат зроблена, не пасунулі справу далей агульных рэзалюцый. Наогул паўтарылася якраз тое, што так ярка намаляваў т. в. Сталін у сваім дакладзе XVII зезду: агульны сход зорэ, г. г. гароны прэзідыум абірае, аб міжнароднай рэвалюцыі не гаворыць, а справы няма.

Фабрыка «Коммунарка» ранаартвала 3-йя менскай гарадской партыйнай канферэнцыі:

У сувязі з прапрацоўкай тэмы к XVII зезду ВКП(б), у сувязі з вынікам работы працы партыйнай канферэнцыі, мы на нашых цэхавых сходах абгаварылі гэта пытанне. Мы рашылі ўзяць на сябе наступныя канкрэтныя абавязацельствы:

1. Дабіцца к з'ездам партыі зніжэння браку да 0,5 проц., для чаго самым строгім чынам сачыць, каб на юправе была праведзена бальшая сістэма агляду працы.

2. Арганізуем пастаянны інстытут грамадскіх інспектараў па якасці і санітарыі, высуваючы на гэтую ганаровую работу лепшых работнікаў.

3. Абвесцім масавае спаборніцтва на чысты цэх, на чыстае ўтрыманне апаратуры, машын і захаванне асабістай гігіены;

4. У гонар гарадской канферэнцыі нашай партыі арганізавалі рэнт-праверку санітарнага станавішча кватэр рабочых і работніц нашай фабрыкі з тым, каб к XV з'езду КП(б)Б наша фабрыка стала пратэпав так, як ад нас патрабуе Цэнтральны Камітэт Камуністычнай партыі большэвікоў;

5. Ка дню адкрыцця XV з'езда КП(б)Б ва ўсіх цэхах арганізаваць паказальныя куткі санітарыі і гігіены;

6. Патрабуем ад нашых партыйных і прафесіянальных арганізацый лепш наладзіць тэхвучобу к XVII з'езду нашай партыі.

У праграму тэхвучобы ўключыць прахаджэнне сантэхмінімумам гэтакім разлікам, каб да 1 сакавіка кожны рабочы здаў тэхэкзамен на «добра». Давесці колькасць уцягнутых у тэхвучобу да 500 рабочых;

7. Патрабуем ад дырэктара фабрыкі арганізаваць курсы сантэхвучобы для адтэхперсанала фабрыкі. Экзамен павінен быць здан не пазней 1 лютага;

8. Выкажам Гомельскую кандытэрскую фабрыку «Спартак» на спаборніцтва ў поўнай рэалізацыі адозвы ЦК ВКП(б). Просім

рэдакцыю газеты «Рабочий» быць арбітрам і сістэматычна правяраць ход рэалізацыі адозвы ЦК ВКП(б).

Гэты рапарт апублікаван у газеце «Рабочий» ад 11/1—34 г.

На праверку аказалася, што ні адзін з пунктаў не выканан, і рапарт застаўся простаай дэкларацыяй.

Крахмальны завод «Чырвоны бераг» абавязваю (гл. «Рабочий» за 27 II) у час падрыхтоўкі да канфэрэнцыі выканаць лютаскі промфінплан па экіпарту на 102 проц. і агульны—на 103 проц. А фактычна выканаў план за люты на 91 проц.

Ёсць прадпрыемствы, дзе сес-тое зроблена, але увогуле справа яшчэ дрэнная.

Напрыклад, Нараўлянская фабрыка план 1933 г. выканала на 103,5 проц. За 2 месяцы 1934 г.—на 90 проц., за 1 дэкаду сыравіна на 89 проц. Недавыкананне тлумачыцца адсутнасцю асноўных відаў сыравіны (патака, папера).

Па прадукцыйнасці працы план выканан за 2 месяцы на 95 проц., фонд зарплат—на 90 проц.

Пабелены ўсе памяшканні цэхаў, устаноўлен штомесячны медагляд, пастаўлены пасобныя шафы для спецвопраткі, умывальнікі ў кожным цэху, выданы ручнікі. На усіх цэхах, у сталойцы і інтэрнатах 11 санпастоў ючаць за санітарый цэха і абстаноўку рабочых. У дастатковай колькасці—халаты, касныкі, кашукі (набыта 250 новых халатаў, 155 кашукоў). Набудован душ. Пасля кожнай змены 15 мінут адводзіцца для ўборкі цэхаў і рабочага месца.

Правяраецца якасць сыравіны і поўфабрыкатаў. Для ачысткі ад пабочнай прымесі—цукар, патака і іншыя віды сыравіны працэджваюцца. На 3 чал. павялічылася колькасць прыбыраўнічых. На ўборку цэхаў затрачана 600 руб., а на спецвопратку 6.000 руб.

Абвешчаны конкурс на лепшы цэх чыстаты, для прэміявання азначана 500 руб. Каб падцігнуць у чысцёце прысмы цэх, мармеладны ўзяў яго на буксір.

Праведзена вытворча-тэхнічная нарада і агульна-фабрычная канфэрэнцыя па пытаннях якасці прадукцыі і санітарыі. У рэзультат значна павялічылася якасць, санітарны стан, брак знізіўся з 3 проц. да 1 проц. 10 чал. здалі сантэхэкзамен.

Па некаторых прадпрыемствах, праведзена наступнае:

- а) ачыстка тэрыторыі фабрык ад смецця і бруду;
- б) пабелка і ачыстка цэхаў;
- в) азелененне цэхаў: у крамелёвым на «Комунарцы», на мяскай каубаснай фабрыцы, на маргарынавым заводзе, у каубасным цэху на Оршанскім камбінаце;
- г) абсталяваны бактэрыялагічныя лабараторыі на мясакамбінатах у Менску, Віцебску; хімічныя—у Полацку і Гомелі;

д) арганізаваны цэхі чыстаты: у Менску на «Комунарцы» і мясакамбінаце, у Гомелі на ф-цы «Спартак»;

е) прыведзен у парадак інвентар, абсталяванне;

ж) значна павялічылася колькасць спец. санвопраткі.

Для таго, каб даць прадукцыю добрага якасці, трэба звярнуць асобную ўвагу на санітарны стан, на абсталяванне апаратурай, на умовы, у якіх вытвараецца прадукт, на сыравіну, на дапаможныя матар'ялы.

Праводзячы работу па правярцы выканання адозвы ЦК, трэба канцэнтравань увагу на тэхналагічным працэсе, каб забяспечыць добрае якасць прадукцыі, павысіць якасныя паказчыкі.

Ці ёсць якія-небудзь рэзультаты ў павышэнні якасці прадукцыі? Безумоўна, ёсць.

Агаташу асноўныя якасныя паказчыкі за студзень і люты 1934 г. па мясной прамысловасці (у процантах):

	1933 г.	1934 г.
Выхад мяса (буйнай раг. жывёлы)	40,41	40,65
„ „ (свіней)	53,02	53,55
„ сала (буйн. раг. жывёлы)	1,58	2,05
„ „ (свіней)	3,56	3,6
Вытв. брак. скур (буйных)	1,03	0,47
„ (дробных)	1,53	0,29
„ (свіных)	3,53	1,16
Выпрацоўка кішак 1 сор. (круга)	71,5	81—86,8
„ „ (чэрава)	63,0	85,0
„ „ (сінягі)	43,0	74—93,5
Выхад сала тонца (кароўяга)	59,0	60,0
„ „ (бараняга)	63,6	75,7
„ „ (свінога)	70,7	74,5
Збор-крыві (проц. вык. плана)	101,3	105,4

Гэта гаворыць аб тым, што калі ўзяцца за справу па-супрэзнаму, можна значна палепшыць якасныя паказчыкі і выканаць план.

Каб палепшыць якасць прадукцыі, у першым квартале намерці наступныя змены у асартыменце і якасці вырабл. На марчэўскім броварным заводзе ў 1933 г. выпускаўся адзін сорт пива і 5 саргоў безалкагольных напіткаў, у першым квартале 1934 г. выпускаецца 4 сарты пива і 6 саргоў безалкагольных напіткаў. На кандытарскай фабрыцы «Комунарка» у 1933 г. выпускалася 12 саргоў вырабл., у I квартале 34 г.—24 сарты.

Некаторыя сарты вырабаў, як «Дырыжабль», «Памідная» і буйны раэмер карамелі зусім зняты з вытворчасці. «Спартак» у 1933 г. выпускаў 7 саргоў, у I квартале 1934 г.—19 назваў, 26 саргоў. Мясная прамысловасць у 1933 г. выпускала 3 сарты каўбасных вырабл., у I квартале 34 г.—12 саргоў, прычым дасягнута лепшае выкарыстанне жывой вагі жывёлы па мясакамбінатах. Малочная прамысловасць у 1933 г. мацнасцю 22—30°, у першым квартале 1934 г. 36,4°. Масладзельная прамысловасць давала сярэднюю балінасць масла ў 1933 г.—80,9, а ў першым квартале—82,36, пры стандартце 83,5.

Паасобныя зрухі ў паленнях якасці прадукцыі пераважна ў канцы квартала ўсё яшчэ не забяспечым агульнага павышэння ўзросту якасці. Асабліва дрэнна ў мясной прамысловасці. Ужо пасля адозвы ЦК ЗКП(б) ад 22 снежня было некалькі выпадкаў, калі камбінаты выпускалі зусім нядобраякаснае мяса — заражанае, пацсаванае. Менскі камбінат атрымаў з оршанскага мясакамбіната 95 бочак зусім нягоднага для спажывання мяса. Фабрыка «Комунарка» выпускала цукеркі, у якіх знаходзілі шкло і цвкі. У прадукцыі дражджавога завода «Пролетарый» 29 снежня і 18 лютага былі знайдзены цвкі. У 1933 г. было выяўлена шкодніцтва ў мясной, птушкаводнай і рыбнай прамысловасці.

Шкоднікі ў харчовай прамысловасці ствараюць стварыць зарудненні ў снабжэнні рабочых прадуктамі харчавання і выклікаць тэтым незадаволенасць працоўных мас. Пра оваю тактыку і праграму сведчаць шкоднікі ў сваіх паказаннях.

На мясной прамысловасці. У 4 квартале 33 г. выяўлена і ліквідавана контррэвалюцыйная шкодніцкая арганізацыя ў харчован (мясной і птушкаводнай прамысловасці і ў прыгарадных г.спадарках БССР. Ся і дзейнасцю гэта арганізацыя ахавала цэнтральны апарат сельгаспрамысловы Белгаспрамыслова, буйныя прыгарадныя такнадаркі, мясакамбінаты ў 4 асноўных гарадах БССР: Менск, Орша, Гомель, Бабруйск і птушкакамбінат «Антанава».

Падрыўная работа на мясакамбінатах павінна была зводзіцца:

а) да павелічэння браку мяса пры аглядзе туш пасля забой, а таксама выніку недастаткова прастэрылізаваных туш свіней хворых чумой, каб павялічыць эпідэмію чумы;

б) да выпуску нядобраякасных мясных прадуктаў і мэтай выклікаць захворванне сярод насельніцтва;

в) да забой ў адных і тых-жа забойных камерах здаровай і хворай жывёлы, каб заразіць добракасныя мясапрадукты;

г) да распаўсюджвання эпідэміі сярод жывёлы, асабліва сярод свіней на адкормачных пунктах;

д) да антысанітарнага стану камбінатаў наогул;

е) да закладкі на халадзільнік неадгартаванага мяса, каб зменшыць тэрмін захавання, бо тлустае мяса і забрудненае можа захоўвацца да 11 мес., а худое і забрудненае да 7 мес.

Аднак, рэшты шкодніцкай работы яшчэ не ліквідаваны.

На мяскамбінатах для хворай жывёлы няма ізалятара; у забойна-раздзелачным цэху праводзіцца адначасова забой буйнай рагатай жывёлы і раздзелкі туш; адным і тым-жа інвентаром забіваецца хворая і здаровая жывёла, кружкі і разнагі іржавыя, сталы не абіты бляхай, катлы нялужаныя і т. п.

На птушкавай прамысловасці. Пры ўпакоўцы біт і птушкі ў скрынкі, куды змяшчаецца да 200 курэй, трапляла туды разам з бітай і жылая, якая да надзежу забрудняла бітую, а пасля надзежу, хутка разлагаючыся, заражала яе гніллю. Гэта шкодніцкая тактыка накіравана была на зрыў экспарту. На жлобінскім камбінатах птушкакіданца ў скрынку, дзе яна ў судыргах набівае сінякі і робіцца нягоднай для экспарту.

Па рыбнай прамысловасці. Амірацвенне капіталаў і штучнае расцягванне тэрмінаў заканчэння капітальнага будаўніцтва; нядобраякаснае выкананне мяссобных гідраўстановак; будаўніцтва рыбгасаў без эканамічнага абгрунтавання; эрыў вытворча-эксплаатацыйных планаў у рыбгасах.

Гэтыя прыклады шкодніцкай работы па мясной і птушкавай прамысловасці павінны быць улічаны нашымі гаспадарнікам.

Прыклады шкодніцтва павораць аб тым, што санітарыя і гігіена на харчовых прадпрыемствах з'яўляюцца пытаннямі класавай барацьбы. Трэба ўзняць гэтыя пытанні на прыцыповую вышнюю і мабілізаваць пылаець усіх работнікаў харчовай прамысловасці.

Да адозвы ЦК партыі шэльмі мяюня прадпрыемствы не ведлі сапраўднага твару сваіх работнікаў, не ведалі ў прыватнасці, ці могуць яны быць выкарыстаны на стану іх здарова ў харчовай прамысловасці. Работнікі Белплюдагародніны, Белсанвінпрома, Белмасціпрома наогул не праходзілі ніякага медагляду. Усе рабочыя (285 чал.) сярэдняга завода к моманту аглядавання адозвы ЦК былі без медагляду. На працягу месяца праці медагляд 285 чал. і паўторна 188 чал. Аказалася, што хварэюць на каросту—3, сухоты лёгез—1, сухоты лёгкіх—1, трахому—2, экзему—1, сухі псёрыт—1, бранхіт—1, дробныя хваробы—13, з вошамі—56.

Таксама без медагляду працавалі на Тэрэхаўскаім заводзе ўсе 132 чал., на Чэрвеньскім усе 18 чал., а разам было без медагляду па ўсіх прадпрыемствах 508 чал.

Па Белсанвінпрому праведзен медагляд 294 чал., знята хворых 19 чал.

Трэба дабіцца, каб медыцынскі агляд быў рэгулярным. Гэта павінна быць азбукна для кожнага рабочага, кожнага гаспадарніка.

Агромнае значэнне мае асабістая гігіена.

На «Комунарцы», менюкім мясакамбінаце адорыты цырульні з манікюрам, і трэба асоба падкрэсьць, што ў гэтым сфэры рашаючае значэнне мае асабісты прыклад і ўзаемны кантроль.

Зрухі дасягнуты і ў агульнай санітарыі: пашыраецца сець пральняў, пабудавана лазня на оршанскім мясакамбінаце, пашырана пральня на «Комунарцы».

Значна палепшылася забеспечанне рабочых сан. і спецвопраткан. На кожнага рабочага мясакамбінатаў прыпадае ў сярэднім па паўтара-два камплекты спецвопраткі. На кандытэрскай фабрыцы куплена 250 новых халатаў і 50 калпакоў і т. д.

Аб чым гэта гаворыць? Аб тым, што пры жаданні і гібкасці гаспадарнікаў можна было дастаць гэтыя рэчы.

Усё абсталяванне, апаратура і інвентар харчовых прадпрыемстваў павінны быць з'яўдзі ва ўзорным стане; савесна палуджаны катлы, негігіенічная апаратура і абсталяванне заменены новым, адказваючым строгім санітарным патрабаванням.

Выключнай увагі заслугоуе работа заводскіх лабараторый. У адозве ЦК для іх дана чоткая праграма:

«Асобую ўвагу звярнуць на работу фабрычна-заводскіх хіміка-бактэрыялагічных лабараторый, куды перакінуць ведаючых справу, правяральных комуністаў і комсамольцаў».

«Не дапускаць для перапрацоўкі некандэцыйную і не адказваючую тэхнічным патрабаванням сыравіну і поўфабрыкаты, у прыватнасці не дапускаць да вытворчасці ні адзін від сыравіны і поўфабрыкатаў без устаноўленага для іх хіміка-бактэрыялагічнага кантроля».

«Не выпускаць з прадпрыемстваў гатовай прадукцыі без дасканалана аналізу яе ў хіміка-бактэрыялагічных лабараторыях».

«Разгарнуць сярод рабочых сістэматычную прапаганду асноў гігіены і санітарыі харчовай прамысловасці шляхам арганізацыі лекцый, гурткоў, распаўсюджвання наглядных падручнікаў, арганізацыі соцпаборніцтва на ўзорна-паказальныя цэхі і т. д.»

Разгортваецца сярод рабочых прапагандысцкая работа, арганізаваны лекцыі, гурткі, соцпаборніцтва на ўзорны, паказальны цэх. Аднак зрухі гэтыя зусім мізэрныя.

Нашы лабараторыі працуюць вельмі незадавальняюча, дрэнна абсталяваны, кадры слабыя, метады работы нікуды нявартыя. Чэсла фатаграфуюць тое, што ёсць, а часам позняцка з аналізам на 2—3 дні, калі прадукцыя ўжо трапіла да спажывца.

Магілёўскі гародніна-сушыльны завод працуе зусім усялякую, зрэдку наведваючы лабараторыю ЦРК, каб зрабіць аналіз. Без бактэрыялагічнай лабараторыі працуе оршанскі мясакамбінат.

Заводскія лабараторыі трэба акружыць увагай і зрабіць іх дзейснай сарцавінаю нашых прадпрыемстваў.

Згодна палажэнню, санітспектары не падначальваюцца дырэктару прадпрыемства, але фактычна з'яўляюцца яго важнейшымі памочнікамі ў арганізацыі на фабрыцы строгага і ўзорнага санітарна-гігіенічнага рэжыму. Аднак на некаторых фабрыках санітспектар з'яўляецца злейшым ворагам гаспадарніка (Менскі мясакамбінат, фабрыка «Коммунарка»). Да гаспадарнікаў, як я ставіць рагаткі ў раёне санітспектара, мы прымем самыя суровыя меры, як і да санітспектара, які не дапамагае справе. Пра аднаго санітспектара казалі, што ён працуе як ахалодачны; прыдзе на завод, ні з ким не пагаворыць, а праз дзень прысылае акт і штраф. Санітспектары павінны змагацца за ўзорны санітарны стан цэхаў, прадпрыемстваў, мабілізуючы на гэта ўсю грамадскасць.

Наша задача—у бліжэйшы час пашырыць сець санітспектароў, а не абмяжоўваць работу на прадпрыемствах толькі колькасцю штатных адзінак. Наша работа, як наркамата, у гэтым пытанні з'яўляецца незадавальняючай. Зусім незадавальняюча працуе і наша дзяржінспекцыя па якасці, ахапляючы сваім уплывам вельмі вузкае кола прадпрыемстваў і абмяжоўваючыся толькі складаннем актаў.

«Устанаўліць, каб кожны майстар, брыгадзір і астатні кіруючы тэхнічны персанал прадпрыемстваў абавязкова здаў экзамен на санітарна-гігіенічны мінімум»—так паворыць рашэнне ЦК.

Тым часам санітарная вучоба ў выключна дрэнным стане. Некаторыя прадпрыемствы робяць толькі першыя крокі.

На крахмалным заводзе №3 Брагіна ўсе рабочыя прайшлі тэхмінімум, правяраны веды, выданы адпаведныя пасведчанні.

Бабруйская мармеладная фабрыка—25 рабочых вядучых прафесій здалі сантэхэкзамен. арганізаваны курсы для адміністрацыйна-тэхнічнага персанала.

Але ўсё гэта ідэалізі. Калі ўлічыць, што асноўных рабочых у нас 10 000 чал., то трэба сказаць, што пытанні санітарнай і тэхнічнай вучобы зусім не разгорнуты. Многія прадпрыемствы браці на сябе абавязацельствы на здачу сантэхэкзаменаў, але не выканалі іх.

Не гледзячы на дрэнныя рэзультаты работы харчовай прамысловасці ў 1933 г., у першым квартале 1934 г. мы працуем яшчэ горш. І калі пачынаеш шукаць прычыны, то аказваецца, што ў першую чаргу вінаваты ў гэтым мы самі.

Вынават Наркамнаб. які дагэтуль яшчэ не перабудаваўся, не спускаўся да прадпрыемстваў, канкрэтна не кіруе імі; вынаваты трэсты, якія кіруюць загадамі і гастралерскімі паездкамі. Не пасылаем мы людзей на прадпрыемствы, каб на месцы выпраўляць недахопы: наші гаспадарчы апараты не аўладаў яшчэ тэхнічай работы ў харчовай прамысловасці.

У наркамаце прапрацавалі першы варыянт перабудовы, але нідзе аб ім не дакладвалі, ніхто яго не зацвярджаў. Сутнасць гэтага варыянта зводзіцца да наступнага: ліквідуем трэсты рэспубліканскага значэння, ствараем галіныя прамысловыя краўніцтвы наркамата, якія ад пачатку да канца адказваюць за прадпрыемствы, што уваходзяць у гэта кіраўніцтва, без усялякіх прамежных зменняў: ліквідуем усе функцыянальныя сектары і канцэнтруем усе пытанні ў адным кіраўніцтве; намячаецца перастаноўка людзей, асабліва ў бок перакідкі работнікаў трэста на прадпрыемствы; намяцц. спэс прадпрыемстваў які трэба перадаць у мясцовую прамысловасць.

Але гэта толькі праект, і мы ўсё яшчэ працуем па-старому, дрэнна кіруем. Мы адарвалі ад прадпрыемства, і не маем мажлівасці аказваць штодзённую канкрэтную дапамогу адстаючаму участку. Вядзем справу старым канцэлярыска-бюракратычным метадам, замяняючы жывое кіраўніцтва і інструктаж пісанінай.

Трэсты, пачуўшы аб тым, што ёсць варыянт аб іх ліквідацыі, рашылі складацца. Замест таго, каб цэнтр увагі ўдзяліць перабудове прадпрыемстваў, дапамагчы ім людзьмі, яны апусцілі рукі, дэмабілізаваліся. Гэта трэба сказаць і пра Белжмо-тав. Трыўсіка, Белмасламарг-тав. Альтмана, Белбродтрэст—т. Рабіновіча.

У Белплодагародніне вельмі арыгінальная схема: усе ідуць па справах к дырэктару, а намеснік проста так баўтаецца, ні за што не адказвае. На прадпрыемствах трэба зламаць цэлы рад традыцый, што склаўся ў нас, рашуча змяніць арганізацыйнае кіраўніцтва прамысловасцю, дабіцца, каб усе кіраўнікі і рабочыя аўтадалі тэхнічай сваёй справы, унікалі ў дэталі вытворчага працэса.

Тав. Трыўсік—кіраўнік трэста Белжмо—кіруе «наогул», бо не ведае працэса вытворчасці, не аўладаў тэхнікай сваёй справы.

Рэдка ў заводакіраўніцтве ці ў дырэктара сустранеш кніжку па сваёй галіне прамысловасці. Напрыклад, дырэктар Белбродтрэста т. Рабіновіч не ведае тэхналогіі працэса сваёй вытворчасці, дырэктар завода «Беларусь» т. Нейштат не ведае сваёй вытворчасці (і, здаецца, не хоча ведаць), яму цяжка кіраваць заводам. Таксама і т. Хорум—дырэктар завода «Малочнай кіслаты»—і многа іншых.

А калі ўлічыць, што ў нас агромнейшая засмечанасць апарата, асабліва ў Белдзяржспірце, Белплодагародніне, Белмаслапроме, Заготжывёле і інш., што там цэлыя букеты былых людзей, то з

такім апартам, не ведаючы тэхнікі вытворчасці, не ўнікаючы ў дэталі справы можна ўгробіць усю вытворчасць. Мы павінны сёння гэтыя пытанні паставіць рэзка, бо ў рэзалюцыях XVII з'езда партыі моцна запісана, каб кіруючы склад у найкарацейшы тэрмін аўладаў дэталямі сваёй вытворчасці.

Другая рыса, якая характарызуе нашу вытворчасць,—гэта агульныя дэкларацыі, агульная гаварыльня, няведанне рэчаіснасці. Тав. Рабіновіч дакладвае, напр., што з-за непадачы паліва прадукцыю прыходзіцца паўторна пускаць у перапрацоўку. А, як аказваецца, 2 тоны малочнай кіслаты прыйшлося ўжо пусціць у каналізацыю. І гэта на прадпрыемстве, якое знаходзіцца ў Менску.

Прыяжджае дырэктар макароннай фабрыкі Семенчаў, расціскае, што ўсё добра. На праверку-ж выходзіць паўдзешы развал, сямейства насць, п'янства, агромнейшы крадзеж (у 1933 г. недахоп 9-ці вагонаў пшаніцы). Або выклікаем дырэктара мясакамбіната Варанкова — літаральна за язык прыходзіцца цягнуць і дырэктара і сакратара парткома, каб дазедання, што робіцца. Недахопы ў гэтым камбінате замазваюць, хаваюць, не дапамагаюць нам ускрываць бюскынствы.

Пытанні аўладання тэхнікай датычаць, вядома, не толькі краіна-коў трэста. Цэлы рад заводаў (малочнай кіслаты, пародніна-сушыльны, крахмальны і інш.) не асвоілі сваёй вытворчасці. Большасць работнікаў патрабуе павышэння кваліфікацыі.

Можна сустрэць, напр., такія факты, што на менскім мясакамбінате баяц забывае цяга з двух удараў. На фабрыцы «Комунарка» замест асваення асноўных аграгатаў у сувязі з палырэньнем асарты-мента, прыкмячаецца рух назад—да саматужніцтва і ўстаноўкі ручных прэсаў. Саматужніцтва ў сістэме работы і машыністве вытворчасці трэба вытравіць. У нас яшчэ вельмі недастаткова наакопчана прамысловага вопыту, вельмі невысока тэхнічная культура.

Трэба рашуча перабудоваць недарэчную структуру тэхнічнага кіравання на прадпрыемствах, якая адцягвае тэхнічны апарат ад работых. На фабрыцы галоўны інжынер павінен быць тэхнічным кіравніком, а на праверку аказваецца, што ён нічым не кіруе, нічога не робіць, ані за што не адказвае, а наогул займаецца ўсімі пытаннямі патрошку.

* * *

Рашаючае значэнне ў выкананні плана харчовай прамысловасцю залежыць ад партыйна-масавай работы на нашых харчовых прадпрыемствах.

Павышэнне якасці прадукцыі, палырэненне асартымента, ўстанавленне найстражэйшага санітарна-гігienaчнага рэжыму—усе гэтыя пытанні могуць быць вырашаны і замацаваны толькі ў тым выпадку, калі вакол іх будзе разгорнута шырокая партыйна-масавая работа.

Наша задача—правесці ўсе гэтыя мерапрыемствы з удзелам усіх работых, бо асноўная задача, пастаўленая ў адозве ЦК партыі, гэта—выхаваць членаў партыі, работых у такім духу, каб яны адчувалі перад працоўнымі выключную адказнасць за выпуск добраахвотнай прадукцыі.

Аднак партыйна-масавая работа на нашых прадпрыемствах разгорнута вельмі слаба. Па-першае, таму, што на нашых харчовых

прадпрыемствах вельмі слабая партыйная праслойка. Па-другое, ныверна расстаўлены партыйныя сілы на заводах.

Напрыклад, з 80 рабочых Свяцлавіцкага крахмальнага завода—толькі адзін кандыдат партыі і нядаўна прынялі яшчэ аднаго члена партыі загадчыкам прыгараднай гаспадаркі.

На фабрыцы «Комунарка» на 1.100 чал.—69 членаў і кандыдатаў партыі, з якіх у цэхах толькі 34 чал. На заводзе «Беларусь» з 213 24 чал. членаў і кандыдатаў партыі; «Пролетарыя»—з 80 14; «Чырвоная зара»—з 203 28, на заводзе малочнай кіслаты са 114 чал. 9 чал.; на спіртаводачным заводзе—з 203 чал.—16 чал.; у Магілёве на ўсіх харчовых прадпрыемствах, дзе занята каля 1.000 чал., усяго 45 чал. членаў і кандыдатаў партыі, прычым камуністы расстаўлены так м чынам, што цэлы рад вядучых участкаў застаюся ўвусім без партыйнага кіраўніцтва.

Па-трэцяе, трэба ўспомніць, што на многіх прадпрыемствах партыйныя кіраўнікі слабы, і не забяспечваюць выканання партыйных дырэктыв, як напрыклад сакратар парткамітэта менскага мясакамбіната т. Царфін, сакратар парткамітэта фабрыкі «Комунарка» т. Гольдман, сакратар спітзавода т. Гваздзеў.

Павінна быць разгорнута шырокая партыйна-часавая работа. Трэба выкарыстаць абсалютна ўсе рычагі, каб мабілізаваць увагу мас на вырашэнне наставленых партыяй перад харчовай прамысловасцю задач (арганізацыя саюзаў, ініцыятыва добраахвотных санітэкаў, шэфства ІТР над лаасобнымі апрацоўшчыцамі, асабліва над кацельнямі, дзе ў нас найслабейшы участак, вывешванне чорных і чырвоных дошак, барацьба за чыстае санітарнае раб. месца, за выкананне плана, за паказ лепшага ўдзяка, работа легкай кавалерыяй і т. п.).

Асабліва вялікае значэнне перад легкай кавалерыяй. Маючы выпадкі разбазарвання прадукцыі, крадзёжы, безгаспадарнасці, нашы камсамольцы сляпы, не развіваюць той агромнейшай ініцыятывы, якая ўласціва камсамолу, з яго задорам, жывасцю і самадзейнасцю.

Мы стварылі магутную харчовую прамысловасць, якая ўа многа раз перавышае дваезную, але не маем тэхпромфінплана ні на адным харчовым прадпрыемстве Беларусі.

Пытанні рабочага снабжэння дагэтуль былі забытым участкам і зараз патрабуюць да сябе сур'ёзнай увагі.

Але рабочых мы патрабуем строгай пролетарскай дысцыпліны, ударнай работы ў змелу лепшай якасці. Мы перабудоўваем сістэму зарплаты з улікам якасці прадукцыі, уводзім пасорную аплату працы, выдзяляем вядучых прафесі, ліквідуем жалюстыўную здэльшчыню і т. д. Але мы павінны ў такой-жа меры патрапіцца рабочае снабжэнне, навесці парадок ў статавых, вышукваць дадатковыя крыніцы для палепшання рабочага снабжэння.

Трэба ў бліжэйшы час вырашыць пытанне, каб такія буйныя фабрыкі, як «Комунарка» у Менску, макаронная фабрыка ў Барысаве, завод «Чырвоны хімік» мелі свае ўласныя прыгарадныя гаспадаркі, і дабіліся палепшання ў снабжэнні рабочых.

Па-большэйшаму ўзяўшыся за работу, дружна падналегшы на вузкія месцы, выканаем план 1934 г. па ўсіх паказчыках. Харчавік: Беларускай павіны быць у першых радах у барацьбе за рэалізацыю адозвы ЦК ВКП(б) і рашэнняў XVII з'езда.

Абвешчаны наркамнабам СССР т. Мікаям, па ініцыятыве ўдарнікаў беларускіх харчовых прадпрыемстваў, усеаюзны агляд прадпрыемстваў харчовай прамысловасці з $\frac{1}{8}$ па $\frac{1}{10}$ павінен уцягнуць усю масу рабочых, ІТР і паспаларнікаў у разгорнутую барацьбу за аўладанне новай культурай харчовай вытворчасці, як адзначана ў адозве ЦК ВКП(б).

Задачай агляду з'яўляецца праверка выканання кожным прадпрыемствам сістэмы Наркамнаба, камітэта зааговак СНК, прамыслова-апажывецкай і інваліднай кааперацыі, прадпрыемствамі грамадскага харчавання—адозвы ЦК.

Агляд павінен забяспечыць усебаковую праверку выканання партійных дырэктыў як па лініі паспаларчай, так і па лініі масавай і профсаюзнай работы.

Агляд павінен паказаць жывых людзей, канкрэтных справы, адмоўныя і дадатныя бакі ў рабоце кожнага прадпрыемства, каб на воле лепшых, перадавых падцягнуць адстаючыя. Ветш харчовай прамысловасці і ў рэзультате агляду вывесці харчовую прамысловасць Беларусі ў першыя рады барацьбы за выкананне гістарычных рашэнняў XVII партыз'езда.

Г. Ф. Стырня

Аб падрыхтоўцы кадраў для сельскай гаспадаркі

З ростам народна-гаспадарчых задач пры правядзенні у жыццё рашэнняў XVII партыз'езда і указанняў правадыра партыі т. Сталіна аб пачатку другой пяцігодкі і пачатку завяршэння тэхнічнай рэканструкцыі ўсёй народнай гаспадаркі, пяцігодкі пабудовы бяскласавага грамадства ў нашай краіне,—значна ўзрастаюць і запатрабаванні да ўсіх інжынерна-тэхнічных кадраў, асабліва ў галіне павышэння іх кваліфікацыі.

У першую чаргу адносіцца гэта да спецыялістаў, якія працуюць на сельскай гаспадарцы—у мінулым больш адсталым і раздробленым і толькі што перажывуеюй свой рэканструкцыйны перыяд.

Перад сацыялістычнай сельскай гаспадаркай у другую пяцігодку XVII партыз'езд і тав. Сталін паставілі павышаныя запатрабаванні: рашуча павесілі ўраджайнасць зерняных і тэхнічных культур, вырашчыць задачы жывёлагадоўлі, каткасна і якасна ўзяць усе віды сельскагаспадарчай вытворчасці. А для гэтага неабходна рашучым чынам павышаць і ў далейшым прадукцыянасць працы, поўнасцю асвоіць навуковую сельскагаспадарчую тэхніку, правільна выкарыстоўваць у спалучэнні з жывою цягавой сілай усю магутнасць трактарнага і аўтамабільнага парка, складаных і поўскладаных сельскагаспадарчых машын, выкарыстаць усе магчымасці, заложаныя ў сацыялістычнай форме вядзення сельскай гаспадаркі.

Побач з гэтым сацыялістычная сельская гаспадарка патрабуе высокакваліфікаваных спецыялістаў, узброеных шырокімі тэарэтычнымі і практычнымі ведамі па сваёй справе, ведамі марксісцка-сталінскага вучэння аб сацыялістычным будаўніцтве.

Умовы для гэтага ў нас ёсць. Партыя і савецкі ўрад стварылі ўсе ўмовы для нашых навучальных устаноў, каб яны маглі рыхтаваць і выпускаць высокакваліфікаваных спецыялістаў арганізатараў буйнай сацыялістычнай сельскагаспадарчай вытворчасці.

Наш савецкі спецыяліст—аграном, зоатэхнік, агратэхнік, ветэрынарны ўрач і т. д.—па сваёй кваліфікацыі і тэарэтычнай падрыхтоўцы лаўрэат і можа стаяць на галаву вышэй тых спецыялістаў, якіх рыхтавалі ў былой царскай Расіі, якіх рыхтуюць зараз у любой каліталістычнай краіне.

Каб наблізіць навучальныя ўстановы да вытворчасці і звязаць гэтым тэорыю з практыкай, што садзейнічае павышэнню якасці падрыхтоўкі спецыялістаў, усе навучальныя ўстановы, у адпаведнасці з тым, для якой галіны народнай гаспадаркі яны рыхтуюць кадры, рашэннем партыі і ўрада перададзены ў веданне адпаведных гаспадарчых наркаматаў.

Рашэннем XV з'езда КП(б)Б даручана НКЗ і Упаўнаркамсоўгасаў «правесці далейшае ўмацаванне матэрыяльнай і вытворчай базы с.-г. ВНУ і асабліва тэхнікумаў як у частцы ўмацавання навучальных сродкаў (лабараторыі, машыны, зямельныя плошчы і т. д.), так і ў частцы бытавых умоў вучэбнага персанала і навучаючыхся. Практыкаваць перападрыхтоўку спецыялістаў сярэдняй і вышэйшай кваліфікацыі шляхам артанізацыі курсаў працягласцю да аднаго года».

Рашэннем XV з'езда КП(б)Б пастаўлена перад с.-г. ВНУ і тэхнікумамі, і ў першую чаргу перад НКЗ і Упаўнаркамсоўгасаў задача — даць на працягу другой пяцігодкі для сацыялістычнай сельскай гаспадаркі БССР 5151 чал. высока падрыхтаваных і кваліфікаваных спецыялістаў, з іх ВНУ павінны даць 1469 і тэхнікумы 3682 чал.

Здавалася-б, што НКЗБ і Упавнаркамсоўгасаў павінны былі па-большэўску перакінуцца на правядзенне ў жыццё рашэння партз'езда і неадкладна пераўдаваць сваю работу па кіраванні падпарадкаванымі ім навучальнымі ўстановамі.

Як жа НКЗ і Упаўнаркамсоўгасаў выконваюць дырэктывы партыі і ўрада, рашэнні XV з'езда КП(б)Б, пастановы ЦК ВКП(б) і пастановы ЦВК СССР ад 19-IX—32 г. «Аб вышэйшай школе і тэхнікумах» па падрыхтоўцы для сацыялістычнай сельскай гаспадаркі «соўгасаў і калгасаў» — высокакваліфікаваных і тэарэтычна падрыхтаваных с.-г. спецыялістаў?

Беліцкі жывёлагадоўчы тэхнікум сістэмы Упаўнаркамсоўгасаў, які рыхтуе кадры для жывёлагадоўчых соўгасаў, працаваў у гэтым навучальным годзе без усякага вучэбнага плана і праграмы па ўсёх дысцыплінах. Навучальны год падыходзіць к канцу, а работа як ішла, так і зараз ідзе самацёкам, стыхійна.

Сярод выкладчыкаў і студэнтаў працоўная дысцыпліна не ў пашане, заняткі ў тэхнікуме сістэматычна зрываюцца. За адзін тыдзень студэнт прагулялі 20-38 вучэбных гадзін (у сярэднім па 20 гадзін кожны). Ніякага ўліку ў тэхнікуме не вядзецца, немагчыма ўстанавіць даныя як аб ходзе заняткаў, рабоце выкладчыкаў, так і аб прагулах. Кіраванства тэхнікума не ведае, як ішла вучоба за ўсе месяцы, і не толькі не прымала мер, каб наладзіць улік і кантроль работы выкладчыкаў, а нават само зацікаўлена было ў гэтым хаосе. Былы загадчык навучальнай часткі **Белавусаў** прыпісаў сабе гэтыя гадзіны, якія ён прапусціў (з 1-IX—33 г. па 1-IX—34 г. на першым курсе пачытаў па зоатэхніцы 4 лекцыі, а запісаў для аплаты за 16 гадзін). Колькі і кім прыпісана было лішніх гадзін устанавіць немагчыма. Бо выкладчыкам плацілі на падставе тых звестак, якія яны самі давалі. Дырэктар тэхнікума — член партыі **Данцоў** — не цікавіўся ходам вучобы, а быў простым наглядальнікам усіх бяспачыстваў.

Апартуністычная бяздзейнасць дырэктара Данцова спрыяла таму, што ўся работа ў тэхнікуме развалена, што тэхнікум засмечан класава-варожымі і антысавецкімі элементамі, на вылазкі якіх дырэкцыя тэхнікума рашуча не рэагавала, а таму яны мелі магчымасць працягваць на лекцыях контррэвалюцыйныя шкодніцкія ўстаноўкі, нібы «механічная апрацоўка разбурае структуру глебы», нібы «камбаны засмечваюць палі» і т. д. Адсюль арыентоўка на перавагу сахі перад складанымі с.-г. машынамі (выкладчык **Дзергачоў**). Гэтым шкодніцкім устаноўкам ні дырэктар тэхнікума, ні калектыў выкладчыкаў не далі належнага адпору.

Адсутнасць масава-палітычнай выхаваўчай работы сярод студэнтаў дала магчымасць групе антысавецкіх элементаў арганізаваць контррэвалюцыйныя дзеянні—стральбу па партрэтах правадыроў партыі.

Ні к'раўніцтва тэхнікумам, ні Упаўнаркамсоўгасаў не цікавілася тым, каб палепшыць культурна-бытавыя ўмовы студэнтаў. Частыя перабоі ў снабжэнні студэнтаў хлебам і іншымі прадуктамі лічацца нармальнаю з'явай. У сталюцы брудна, у інтэрнатах падлога па некалькі месяцаў не мыецца і не прыбіраецца, завяліся клопы і вошы.

Нашы навучальныя ўстановы павінны падрыхтаваць не толькі спецыялістаў сваёй справы, але і культурных людзей, якія на вытворчасці, у саўгасах і калгасах павінны стаць арганізатарамі культурнага жыцця і гаспадаркі, культурнага жыцця. Але к'раўніцтва БССР тэхнікума і не думае нават клапаціцца аб гэтым. Студэнты пазбаўлены элементарнага культурнага абслугоўвання. Ніякіх тэхнікумаў ні клуба, ні чырвонага кутка.

Паспяховасць студэнтаў зусім нізкая. За 1 семестр здала залікі на нездавальняюча 34 проц. На спецыяльных дысцыплінах на добра здалі ўсяго толькі 27 проц.

З тэхнікума пачаўся масавы адсеў студэнтаў. Толькі за 1-е паўгоддзе адсеялася 28,4 проц.

Упаўнаркамсоўгасаў не прыняў ніякіх мер для аздараўлення работніцтва тэхнікума і нават нічога не ведаў аб сапраўдным яго становішчы. Сяненскі РК КП(б)Б, на тэрыторыі якога знаходзіцца тэхнікум, таксама праявіў у адносінах да яго апартуістычную бяздзейнасць.

Місціслаўскі вучотна-эканамічны тэхнікум, які падрыхтоўвае бухгалтараў і рахункаводаў для калгасаў і МТС. З пачатку бягучага навучальнага года па 15 снежня не меў вучэбнага плана і праграмы. Вучобніца істэхіна. Студэнты не забяспечаны падручнікамі па праф. друкчай галіне. Да апошняга часу зусім не было выкладчыкаў па ўсёй і справаздачнасці, і толькі цяпер НКЗ камандыраваў выкладчыка, які за кароткі час павінен забяспечыць усваенне гадавой праграмы па гэтых прадметах, таму ён выкладае штодзённа па 6 гадзін, што яўна супярэчыць пастанове ЦВК СССР ад 19-IX 32 г. аб праграмах і рэжыме ў вышэйшай школе і тэхнікумах, дзе сфармулявана існаючую практыку пабудовы вучэбных планаў, калі праходжанне паасобных дысцыплін вядзецца на кароткім прамежку часу, без перапынкаў і без чаргавання з іншымі дысцыплінамі (канверсійная сістэма), што пазбаўляе слухачоў магчымасці паглыбілена асвоіць прадмет».

І ў гэтым тэхнікуме таксама няма падручнікаў па арганізацыі працы і вытворчасці ў калгасах; па ленызму ні адной кніжкі. Якасць вучобы і паспяховасць студэнтаў, зразумела, зусім нізкая. Толькі 23 проц. студэнтаў здалі залікі на добра і вельмі добра, 77 проц.— на нездавальняюча і здавальняюча. Міжволі паўстае пытанне: якіх спецыялістаў НКЗ думае атрымаць з гэтага тэхнікума?

Коханаўскі аграглебавы тэхнікум яшчэ не атрымаў ад НКЗБ вучэбных праграм па ўсіх дысцыплінах. Няма падручнікаў па спецыяльных дысцыплінах і вытворчай базы. Вельмі нізкая якасць вучобы: 78,1 проц. студэнтаў залік здалі на нездавальняюча і здавальняюча і толькі 21,9 проц. на добра і вельмі добра.

Чэрыкаўскі ветэрынарны тэхнікум усё яшчэ не мае вучэбнай праграмы па спецыяльных дысцыплінах: анатоміі і паталогіі.

Чачэрскі свинагадоўчы тэхнікум не мае вучэбнага плана і праграм па арганізацыі сацыялістычнай жывелагадоўлі, механізацыі сельскай гаспадаркі, гісторыі партыі, белмове і т. д. Падручнікамі па спецыяльных дысцыплінах тэхнікум не забяспечан.

Падобных фактаў апіднай пастаноўкі работы і кіраўніцтва падрыхтоўкай кадраў можна было-б прывесці вялікую колькасць, але даволі гэтых, каб упэўніцца ў тым, што рад савецкіх і партыйных арганізацый апартуністычна недаацэньваюць ролю і значэнне тэхнікумаў у падрыхтоўцы кваліфікаваных кадраў для сельскай гаспадаркі.

Чачэрскі РК КП(б)Б за два гады ніразу не заслухаў на бюро дакладу аб рабоце Чачэрскага ветэрынарнага тэхнікума, і толькі ў апошні час зацікавіўся ёю. Скаргі на тое, што РК партыі не цікавяцца работай тэхнікумаў свайго раёна і не дапамагаюць ім, паступаюць з Коханаўскага, Чачэрскага і раду іншых тэхнікумаў. Многія з іх знаходзяцца далёка ад Менска і чыгункі, таму на працягу года, а то і больш, ніхто з прадстаўнікоў зацікаўленых наркаматаў туды не заяджае для праверкі работы тэхнікумаў.

Акрамя адзначаных недахопаў, рад тэхнікумаў не мае базы для далейшага свайго развіцця і ўмацавання. Напрыклад, Чачэрскі свинагадоўчы, Брагінскі жывелагадоўчы, Мсціслаўскі вучэбна-эканамічны не маюць неабходнай вытворчай базы, адпаведных вучэбных памяшканняў і інтэрнатаў для студэнтаў, з года ў год недаўкамплектуюцца слухачамі і выкладчыкамі, празмерна раздроблена наменклатура спецыяльнасцей. Усе гэта вядзе адмоўны адб'так на якасць падрыхтоўкі выпускаемых спецыялістаў.

Адсутнасць чотнага плана падрыхтоўкі с.-г. кадраў на 2-ую пяцігодку як у НКЗБ, так і ўпаўнаркамсоўтасаў—таксама сур'ёзны недахоп у рабоце гэтых наркаматаў, які сведчыць аб поўнай стыхійнасці і самацёку, аб няўменні саміх наркаматаў планаваць і кіраваць наборам слухачоў як у цэлым, так і па асобных установах. Чым кіруецца НКЗ і ўпаўнаркамсоўтасаў, чым кіруюцца навучальныя установы пры наборы і кваліфікацыі выпускаемых спецыялістаў сельскай гаспадаркі? На гэтае пытанне ні самі наркаматы, ні работнікі сектара кадраў гэтых наркаматаў не могуць адказаць.

Калі перад НКЗ і ўпаўнаркамсоўтасаў пастаўлена была задача—усталяваць стабільную сець і контынгент сельскагаспадарчых тэхнікумаў, выходзячы з патрэбнасці сельскай гаспадаркі ў спецыялістах сярэдняй кваліфікацыі на другую п'яцігодку як цалкам, так і па асобных спецыяльнасцях, то абодва наркаматы аказаліся бездапаможнымі. Цэлыя два месяцы наркаматы гадзі, якія с.-г. тэхнікумы ім патрэбны, якія контынгенты ўстанаўліць як цалкам, так і па асобных тэхнікумах. А ўрэшце дачога дачога не маюць прыдумаць, як узяць іх «с потолка». Як відаць, НКЗ і ўпаўнаркамсоўтасаў не думаюць усур'ёз заняцца падрыхтоўкай высокакваліфікаваных кадраў для сацыялістычнай сельскай гаспадаркі, такіх кадраў, на якія прад'яўляе запатрабаванне яе бурны рост.

Плановае відзенне сацыялістычнай гаспадаркі патрабуе планавай падрыхтоўкі для яе неабходных кадраў. Хаос у гэтай справе час пакласці канец. Кіраўнікам гэтых наркаматаў пара зразумець, што падрыхтоўка кадраў мае выключна вялікае палітычнае значэнне, і партыя не дапусціць славеснай дэкларацыйнасцю прыкрываць бяздзейнасць і апартуністычныя адносіны да выканання яе дырэктыв.

Пастановай ЦК ВКП(б) ад 25-ІІ—34 г. намечан рад канкрэтных мерапрыемстваў па палепшанню работы с.-г. тэхнікумаў і ўпарадкаванню профілей спецыялістаў сярэдняй кваліфікацыі. Гэта пастанова адмянула празмерную раздробленасць у с.-г. тэхнікумах наменклатуры спецыяльнасцей сярэдняй кваліфікацыі і замест існуючых 60 спецыяльнасцей устанавіла наступныя:

«малодшы аграном-палявод (са спецыялізацыяй на апошніх курсах па зярну, бавоўне, лену, насеннаводству і інш.);

малодшы аграном-гароднавод;

малодшы аграном-палавод (са спецыялізацыяй на апошнім курсе па вінаградарству);

малодшы аграном па барацьбе са шкоднікамі с.-г. раслін;

малодшы аграном хімізатар-глебавед;

малодшы зоатэхнік (са спецыялізацыяй на апошнім курсе);

механік са спецыялізацыяй на апошнім курсе па трактарах, аўтамабілях, камбайнах, па рамонту с.-г. машын і прыцэпнага інвентара;

гідратэхнік-мел'яратар;

тэхнік-будаўнік;

механік па першапачатковай перапрацоўцы с.-г. прадуктаў;

торфабудаўнік;

тэхнік-эмяляўпарадкавальнік;

малодшы лесавод;

нам. ветэрынарнага ўрача;

тэхнік-нармароўшчык.»

Гэтай-жа пастановай ЦК ВКП(б) абавязваў НКЗ Саюза, яго сістэму і Нацкамсоўгасаў «у 2-х месячны тэрмін перагледзець вучэбныя праграмы і планы с.-г. тэхнікумаў у такім напрамку, каб выпускаемым спецыялістам сярэдняй кваліфікацыі быў забяспечан дастатковы ўзровень агульна-агранамічных ведаў». На аснове гэтай пастановы НКЗ і Упавяржкамсоўгасаў паставы ўсталяваць сталую сетку с.-г. тэхнікумаў і кантынгент нагрэбных спецыялістаў па асобных галінах сельскай гаспадаркі БССР.

Трэба прыняць усе меры, каб своєчасова забяспечыць усе навучальныя ўстановы вучэбнымі планамі, праграмамі, падручнікамі і дапаможнікамі (лабараторыямі, машынамі і т. д.), а таксама на аснове ранейняй XV з'езда КП(б)Б забяспечыць навучальныя ўстановы неабходнай вытворчай базай, уключаючы добраўласным складам выкладчыкаў і ўсталяваць сапраўды канкрэтнае апэратыўнае кіраванне падпарадкаванымі навучальнымі ўстановамі. «Перабудаваць навучальную работу ў вышэйшай школе і тэхнікумах такім чынам, каб метады навучання ва ўсёй сукупнасці садзейнічалі далейшаму павышэнню ведаў навучаючыхся і тым самым забяспечылі-б падрыхтоўку кадраў, узброеных высокімі ведамі сваёй спецыяльнасці і маючых шырокі грамадска-палітычны светапогляд» (з пастановы ЦВК СССР ад 19-ІХ—32 г. аб вышэйшай школе і тэхнікумах).

Што для гэтага патрэбна зрабіць? Для гэтага патрэбна, што-дзеньна канкрэтна, апэратыўна кіраваць і кантраляваць работу падпарадкаваных навучальных устаноў, добра ведаючы аб іх сапраўд-

ным стане, аб недахопах у рабоце, аб прычынах і карэннях тэтых недахопаў.

Падрыхтоўка кадраў для сацыялістычнай сельскай гаспадаркі справа ўсёй партыі. Таму задача РК і ГК партыі тых раёнаў, дзе ёсць с.-г. навучальныя ўстановы,—узяць іх работу пад свой кантроль і нагляд.

Чэсна і па-большэвіцку выконваючы рашэнні XVII з'езда і ўсе дырэктывы партыі і ўрада, забяспечым падрыхтоўку высокакваліфікаваных спецыялістаў—арганізатараў сацыялістычнай сельскагаспадарчай зытворчасці.

Бронштэйн

Мастацкая літаратура к першаму з'езду савецкіх пісьменнікаў

У ноч на 1-е студзеня 1934 г., на парозе другога года другога пяцігодкі, беларускія савецкія пісьменнікі г. Менска прынялі ў сваім Доме П'сьменніка 70 катаснікаў і катасніц зоны дэкадэцы 1-й большавіцкай МТС. Катаснікі прышлі на чале з начальнікам палітдзелу «сваім партыйным кіравніком» у барацьбе за большавіцкі катас, заможнае катаснае жыццё. Ад імя тысяч катаснікаў і катасніц гэта шматлікая дэлегацыя зачытвала перад беларускімі савецкімі пісьменнікамі сацыялістычны рахунак на мастацкую літаратуру.

«Дайце нам набольш твораў беларускіх мастацкай літаратуры!»

«Пакажыце ў вашых творах вобраз катасніка-ударніка і катасніцы-ударніцы!»

«Данамаліце нам сваім мастацкім словам канчаткова і беспыважна перамагчы ў барацьбе за сацыялістычнае земляробства!»

Гэтага нарэбавалі ўсе, надзімаючыся на трыбуну: і барацаты дзед, энтузіст комсамалец, і «цетка», першы раз у сваім жыцці зааварышчалі аб літаратуры. Цяма да мастацкай літаратуры выключна злітка. Для літаратурных гурткоў не хапае кіравнікоў. Літаратурная кансультацыя ледзь спраўляецца з патокамі твораў пачынаючых пісьменнікаў. Рабочыя ад варштата, рабочыя-ударнікі ўключаюць свой жыццёвы, класавы вопыт, свой энтузіязм ударніка ў літаратурную справу. У сучасны момант беларуская савецкая літаратура ўжо налічвае рад імен учарайных рабочых і батракоў—сёнешніх пачынаючых маладых пісьменнікаў, паэтаў, празаікаў, драматургаў, кінасцэнарыстаў. У тысячах савецкіх палітэхнічных школ, ФЗО, тэхнікумаў і вузаў вывучаюць творы дакастрычніцкай і савецкай беларускай мастацкай літаратуры. У глушы Палесся, дзе да Кастрычніцкай рэвалюцыі не ведалі прымянення газы, не бачылі ў вочы ні ўрача, ні агранома, ні настаўніка, вы можаце сустрэць сялянскіх рабятка, на лапці дэкламуючых вершы сучасных беларускіх паэтаў. Успамінаеш даўнія строфы занадта з многіх запінутых і нам невядомых беларускіх прыгожых-сялянскіх пісьменнікаў П. Бахрыма:

«Зайграй, зайграй, хлопча малы,
І ў скрыпачку і ў цымбалы!
А я зайграю на дуду,
Бо ў Крошыне жыць не буду,

Бо ў Крошыне пан сярдзіты,
Бацька кіямі забіты.
Маці тужыць, сястра плача,
Дзе-ж пойдзеш, небарача»

Якая агромная гістарычная дыстанцыя паміж гэтым паэтычным стонам першага беларускага прыгонна-сялянскага пісьмеліка і соцыялістычным рахункам на мастацкую літаратуру, прад'яўленым калгаснікамі беларускім савецкім пісьменнікам.

* * *

Гэтую гістарычную дыстанцыю беларуская працоўная пакрылі за 15 год існавання БССР, 15 год беларускай савецкай літаратуры гэта 15 год жорсткіх класавых баяў на літаратурным фронце з ворагамі пролетарскай літаратуры і соцыялістычнай культуры.

Апіраючыся на беларускае кулацтва і тарадскую буржуазію ў шчыльным саюзе з капіталістычнымі інтэрвентамі, то арыентаваныя на вільгельмаўскую Германію, то абарачаючыся ў бок пэнскай Польшчы, беларуская контррэвалюцыйная нацыянал-дэмакратыя з першых жа дзён Кастрычніка актыўна выступіла супроць пролетарскай дыктатуры, выкарыстоўваючы з гэтай мэтай і ўчастак нашага культурнага будаўніцтва. Тут найслабей былі ў першыя паслякастрычніцкія гады савецкія кадры. Тут з некаторым поспехам лятчэй ім удалося, пры адсутнасці большэвіцкай чыльнасці раду нашых савецкіх арганізацый, тварыць пад фальшыва-нацыянальным сцягам беларускай «самабытнай» культуры сваю контррэвалюцыйную справу.

Старыя патрапанні ідэі беларускага нацыянал-дэмакратызма: ідэя бяскласавасці беларускай нацыі, ідэя «самабытнай» нацыянальнай абмежаванасці і «барацьбы двух культур» (беларускай і рускай), ідэя «культурнай», г. зн. кулацкай таспадаркi, гэорыя арыентацыі на Запад, г. зн. на капіталістычную інтэрвенцыю — усё гэта было пушчана ў ход пад выглядам будаўніцтва беларускай «нацыянальнай» культуры. Вялікую увагу пры гэтым беларускія буржуазныя нацыяналісты ўдзялялі мастацкай літаратуры, апіраючыся тут на згуртаваныя і даволі аўтарытэтычныя кадры буржуазнай нацыяналістычнай інтэлігенцыі. На працягу значнага часу прабывалі ў гэтым буржуазна-нацыяналістычным, антысавецкім лагеры таксама і такія выдатныя беларускія пісьменнікі, як Я. Купала, Я. Колас, З. Бядуля і др.

Са сканчэннем грамадзянскай вайны і акупцыі па ўсёй БССР пракатваецца хваля выключнага пісьменніцкага ўздыму. Комуністы і камсамольцы ўзначальваюць яго пад лідэрскім кіраўніцтвам камуністычнай партыі большэвікоў Беларусі: паэмай «Босыя на вогнішчы» (1922 г.) камуніст-паэт Міхась Чарот адкрывае новую эру ў гісторыі беларускай мастацкай літаратуры — эру беларускай соцыялістычнай мастацкай літаратуры.

Не толькі кампазіцыйны, але і некаторы агульна-стыльёвы ўплыў паэмы Блока «Дванадцать» на паэму Чарота «Босыя на вогнішчы» не вычэрпвае аднак ідэйнай сутнасці гэтай арыгінальнай і таленавітай паэмы. Асноўнае ў паэме, гэта — разрыў з нацыяналістычнай і кулацкай традыцыяй беларускай нацыянал-дэмакратычнай літаратуры, разрыў з яе галаджава-кулацкім стылізатарствам, разрыў з яе інтэрвенцыянісцкай арыентацыяй на Запад. Стрыжневы вобраз беларускай нацыянал-стылізатарскай літаратуры — вобраз «добрага ста-

рога княскага часу» з патэтычнаю сілай узрываецца чаротаўскім вобразам «Босыя». Дарэмна сусальны нацдэмаўскі «князь» чакае свайго «паслушнага» беларускага народу.

«А дзе паслушны мой народ,
Ён за мяне ў бойцы ляжа?
І чуе шум крываваых вод—
Цяпер ён сам сабою княжыць».

Беларускія працоўныя сталі гаспадарамі свайго жыцця.

Гэта свядомасць сваёй класавай сілы насічае чаротаўскую паэтычную строфу магутнай, хоць у значнай меры і пална-рытарычнаю сітан (тыпу касмістаў пролеткульту). Трэба аднак сказаць, што ў адзнаку ад рускіх пролеткультуўскіх пісьменнікаў таго часу, на Чарота ў меншай меры ўплывае паэтычныя схематычны індустрыялізм: вяска і вясковая беднота насычаюць яго строфу фальклорам і лірычнай непасрэднасцю. Паэма «Босыя на вогнішчы», якая безумоўна мае рысы своеасаблівай рамантыка-симвалічнай паэзіі, аднак зусім чужда буржуазна-нацыяналістычнай і сымвалістычнай фантастыцы і «патубаковага» рамантызму. Сымволіка-рамантычныя «выцэненні» паэта ўвесь час чаргуюцца з рэалістычнымі жанрамі (бытавымі) малюнкамі, з памфлетна-рэалістычнай струёй. Рамантызм Чарота ў яго паэме «Босыя на вогнішчы» і ў іншых яго ранніх паэмах гэта рэвалюцыйная рамантыка, як своеасаблівы «псеўда-рэвалюцыйны» сацыялістычны рэалізм». бо Чарот ў гэтых паэмах адлюстроўвае ў асноўным верна рад істотных бакоў рэвалюцыйнай рэчаіснасці БССР перыяду грамадзянскай вайны.

Свядомая ўстаноўка паэта на іразаіраванне ў вершах, на «гаварны верш», на дынамічны свабодны размер (вольны верш) таксама азначала фармальны разрыв з кананізаванай рытмічнаю сеткай сымвалічнай і нацдэмакратычнай беларускай паэзіі.

Але поўнаархічны (часткова «скіфскі») расплыўчата-схематычны вобраз-симвал «Босых» быў толькі пачаткам, толькі намечаным контурам. Прадстаяла вылучыць на аванпасту беларускай мастацкай літаратуры вобраз пролетарыя, у яго канкрэтнасці. Прадстаяла барацьба за якасна новую літаратуру, за літаратуру савецкую, літаратуру свабодную ад нацыянальнай абмежаванасці, свабодную ад кулацкай стылізацыі, ад нацыянал-рамантызму. Гэта барацьба запаўняе сабою ўвесь перыяд беларускай мастацкай літаратуры.

Барацьба ідзе літаральна вакол кожнай культурнай пазіцыі і амаль вакол кожнага мастацкага твору. Класавыя баі па пытанню аб шляхах беларускай жывапісі, беларускага тэатра, беларускай музыкі дапаўняюць лютую класавую барацьбу ў галіне літаратуры. Класавыя ворагі буржуазныя нацыяналісты, кулацкія ідэолагі, інтэрвенцыйніцкія агенты чапляюцца за малейшыя магчымасці, каб захапіць у свае рукі ідэалагічныя пазіцыі побач з палітычнымі і эканамічнымі.

Кулацка-хутарокой зямельнай палітыцы нацыянал-дэмакратаў адпавядае іх агульна-мастацкая палітыка, ідэалізацыя кулака ў мастацтве. Буржуазна-рэстаўратарскай і інтэрвенцыйніцкай палітыцы адпавядае БССР ад СССР адпавядае нацыяналістычная літаратурная палітыка, процістаўленне беларускай культуры рускай савецкай культуры, арыентацыя на захад і ідэалізацыя нацыяналістычнай літаратурнай спадчыны.

Нацыянал-дэмакратычная эстэтыка кананізуе ўсё, што ёсць адсталага, мракабеснага ў беларускай мастацкай культуры. Кулацкія бела-

рускія паэты тыпу Дубоўкі, Пушчы і др. увасабляюць гэтыя ідэі ў вобразах.

Нацыянал-дэмакратычныя лінгвісты прапаведваюць, што вучыцца мове трэба ў старых бабулек, у найбольш глухіх і цёмных закутках Беларусі, яны арыентуюць беларускую мову на вясковы ідыятызм і паланізацыю па заданню інтэрвентаў. Нацыянал-дэмакратычныя пісьменнікі ваплашчаюць гэтыя лінгвістычныя прынцыпы ў сваіх гворах, засмечваючы беларускую мастацкую мову эрхаізмамі, кулацкімі царкоўнымі вобразамі і метафарами, вузкімі правінцыялізмамі і ў першую чаргу паланізмамі. Нацыянал-дэмакратычныя работнікі сцэнічнага мастацтва навадняюць тэатр нацыяналістычнымі пасквільамі, накіраванымі супроць савецкай улады, і кулацка-нацыяналістычнай ідэалізацыяй «Маці Беларусі».

Адначасова вяткадзяржаўны шавінізм, прадстаўляючы на тым этапе галоўную небяспеку, арганізуе рад вылазаў супроць іенішэка-стальнскай нацыянальнай палітыкі. Сабіраюцца і зрываюцца паставы партыі і ўрада аб беларусізацыі. Распаўсюджваюцца антысавецкія памфлеты, у якіх вяткадзяржаўныя збіскаюцца над «мужыцкай культурай», г. зн. над беларускай савецкай культурай. У рэчце бачыцца гэтак сістэматычная «злычынстваецца» беларуская мастацкая літаратура пад праплагам барацьбы супроць нацдэмаў.

Рабочыя і сялянне БССР, лепшыя прадстаўнікі савецкай інтэлігенцыі і маладая аштанья партыі пісьменнікі ладры арганізуюць падакты і падкіраванства партыі і савецкай улады наступленне на ўсяму фронту савецкага мастацтва.

Разгарэтага паходу супроць беларускага контррэвалюцыянара нацыянал-дэмакратызма прыпадае на 1929-30 год год вялікага пераходу ў савецкай вясцы. Соцыяльная апора беларускага нацыянал-дэмакратызма «беларускае кулацтва» сапраўдзіцца над смертаноснымі ўдарамі магутнага камуністага руху. Кулацтва ліквідуецца як клас у раснах уцэлылі катектывацыі і разам з тым пачынае саграшальны ўдар па беларускаму нацыянал-дэмакратызму. Органы савецкай улады ліквідуюць нелегальную антысавецкую інтэрвенцыянісцкую арганізацыю беларускіх нацыянал-дэмакратаў, члены якой сям-там пранікалі ў адрат у краіны савецкі і паўгійны аштан, а асабліва моцна заселі ў літаратуры.

Лепшыя прадстаўнікі савецкай беларускай літаратуры прыймаюць зктыны ўдзел у гэтай барацьбе. Рэвалюцыяная паэма, арыяныя вершы, сатыра і памфлет істэрычныя раманы і п'еса—ўсе гэтыя жанры мастацкай літаратуры становяцца зброяй у барацьбе супроць контррэвалюцыянара нацдэмакратызма. Такваа рэвалюцыяная паэма рана і мернага ў 1929 г. таленавітага паэта П. Труса — «Дзесяты падмурка», прысвечаная 10-годдзю кнзання БССР. У гэтай паэме паэт, які не хатары наа значна дася пада уплывам нацдэмаўскіх ідэй, заявляе

«Край палёў,
О, край—
Каті-ж ты станеш
Краем фабрык дымных
І машын»

Гэтыя радкі гучаць як выклік кулацкаму нацыянал-стылізатарству і сусальнаму «оікатню» па адрасу «Маці Беларусі», якія ў значнай меры абцяжвалі самота аўтара «Дзесятага падмурка». Гэты пералом у творчэсці велімі таленавітага паэта асабліва характэрны, бо ён лака-

зау, што лепшыя маладыя наэгтычныя кадры не паддаюцца нацыянал-дэмакратычнай прапагандзе.

Яшчэ больш ярка выступас гэта ў паэме аднаго з выдатных паэтаў БССР—А. Александровіча «Цені на сонцы» адной з лепшых паэм беларускай савецкай паэзіі. А. Александровіч дае рад яркіх памфіктных вобразаў дзеячоў беларускага нацыянал-дэмакратызма. Гэты малады галенавіты паэт-куніст, даўшы беларускай савецкай паэзіі рад выдажных зрычных верш. у. пэсень і паэм, спалучаючых народна-песенны лад, лірычную фальклорную прастату са значным аратарскім пафасам, сваёй памфлетнай паэмай «Цені на сонцы» адкрыў перат сабою і перад усім беларускай савецкай паэзіяй новыя жанравыя магчымасці.

У барацьбе супроць нацыянал-дэмакратызма гэта памфлетная струя знайшла сваё выажэнне крыху пазней у рамане Бядулі «Язэн Крўшыньскі», дзе ўскрываецца ўся малітычная мізернасць нацыянал-дэмакратычнай спекуляцыі «Мяці Беларуска». Не малую ролю ў барацьбе супроць нацыянал-дэмакратызма адыгралі таксама вершаваныя фельетоны і сатырычныя фабулы Крэпівы, пэса Гурскага «Качагары», гістарычны раман Мурашкі «Сын» і інш. У овым рамане «Сын» Мурашка ставіць сабе мэту ўскрыць дробна-буржуазныя нацыяналістычныя карэні Беларускай сацыялістычнай грамады і юрэйскага нацыянал-меншавіцкага Бунда перыяду 1905 г. Пастановка гэтых праблем вельмі актуальна ў нашых умовах, калі не мала яшчэ захавалася ідэалізатарскіх гэтых нацыяналістычных арганізацый.

Гэтыя творы сустрэлі шаленае супраціўленне ў радах нацыяналістычнага і нацыянальна-савецкага ітэлішчыні. Але гэс контррэвалюцыйны выршані беспазаротна. Пад кіраўніцтвам ЦК ВКП(б) і ЦК КП(б)Б масы рабочых і сялян БССР бязплатна рааб'яваюць вылазкі класавога ворага. У гэтай барацьбе загартуваецца, насычаецца пафасам ітэрыяналізма і творчавы ўздыху беларускай савецкай літаратура. Яе маладыя куніттычныя кадры сталовіцца ў чале Беларускай асацыяцыі ютэтарскіх пісьменнікаў (БелАПІІ), а потым Саюза савецкіх пісьменнікаў пісьменнікаў, які надтрымліваюць платформу савецкай улады і хочуць актыўна працаваць у справе сацыялістычнага будаўніцтва.

Но ліктвае ажыццяўлення прышчынаў ітэтарскай пастановы ЦК ВКП(б) аб перабудове літаратурна-мастацкіх арганізацый разб'ваецца грунаўшчына і вульгарызатарскі адміністрацыйны ў літаратуры.

Ранішняя каставая латтыка апошніх год, прывеўшая да адрыву пролетарскай літаратуры ад асноўных мас савецкіх пісьменнікаў і суджана ў разе партыіных дакументаў, тэрмазіла рост істмеліка, атручала творчую атмасферу мікробамі зазітайства і бекарыцтва. Ітэтарская пастыюва ЦК паклала канец гэтай латтыцы.

Аддараўляецца таксама творчая атмасфера беларускай савецкай літаратуры, не малі ітэтарскай ад беларускай адміністрацыі і вульгарызатараў. Выкоунаецца новы тып літаратурнага работніка, уключаюча ў «тэхніку справы»

Выкоунаецца новы тып пісьменніка, пісьменніка-банца за сацыялізм. Гэты пісьменнік не толькі піша аб рэвалюцыі, але і робіць яе штодзённа, у брыгадах ударнікаў, у агражалежках, у практычнай рабоце ў калгасах і на прадпрыемствах. Гэты пісьменнік лічыць для сябе найважкінай часцю супрацоўнічаць непасрэдна ў большавым друку і пісаць па заказе пролетарыята.

Практика гэтага новага тыпу пісьменнікаў разбіла на-галаву буржуазна-эстэскую крылатую лагаворку: «Калі грывіць зброя, — маўчаць музы». Зброя грывіць ва ўмовах абвостранай класавай барацьбы, а беларуская савецкая муза не маўчыць. Яна пад вінтоўкай. Яна — ля варштата. Яна — на калпаках італіян. Яна — на рыштаваннях новабудоўлі.

Камуністычныя кадры пісьменнікаў ідуць у авангардзе савецкай літаратуры на барацьбу супроць капітулянтскай «тэорыі дыстанцыі», за ўключэнне мастацкай літаратуры ў штодзённую практыку рабочага класа — у практыку сацыялістычнага будаўніцтва. Гэтыя кадры сваёю практычнай творчай работай даказваюць, што мастацкая літаратура не асуджана на тое, каб «цягнуцца ў абозе гісторыі», не асуджана на вечнае адставанне. Можна прывесці рад яркіх прыкладаў падобнай аперацыюнасці нашай літаратуры. Тую-ж памфлетную паэму «Цем на сонцы» паэт Александровіч напісаў у самы разгар барацьбы супроць нацдэмакратызма, зусім не клапоцячыся аб «дыстанцыі» і не адкладваючы «у доўгі яшчык». Барацьба за хлеб у 1932 г. таксама атрымала свой творчы водгук тэрмінова ў радзе паэм гэтага-ж паэта («Хлебная зима» і інш.). Таксама камуніст-празаяк Платон Галавач даў свой раман «Спалох на заганах», ускрываючы класавую барацьбу вакол і ўнутры калгаса ў бурныя дні ліквідацыі кулацтва як класа, не чакаючы «асцягвання» тэмы. Энтузіязм, які ахапіў краіну ў сувязі з адкрыццём Беларуска-Балтыйскага канала, тэрмінова быў уключан у тэматычны план камуністычнага пісьменніцкага актыўна. Апаўданае камуніст-празаяк М. Лынькова «Баяні» дае яркі псіхалагічны малюнак пераборкі чалавечага матэрыялу (крыміналістыкаў) у незабываемай абстаноўцы сацыялістычнага будаўніцтва Беларуска-Балтыйскага канала.

Лепшая перадавая частка беспартыйных савецкіх пісьменнікаў слухае ў гэтым сэнсе прыкладу камуністаў-пісьменнікаў. Знікае былая пісьменніцкая баязь злобадзеннасці, баязь «блізкай дыстанцыі». Паэты Броўка, Глебкі, Кляшторны, Дарожны і шмат іншых чырэдка друкуюць у нашым штодзённым друку свае вершы і нарысы. Паэт Броўка напісаў «на заказу» ленинскага камсамола БССР ка дню яго 15-годдзя кнігу аб падпольным камсамоле — «Так пачыналася моладзец». Малады таленавіты Аркадзі Куляшоў даў рад сваяасаблівых эпічных паэм-нарысаў аб сваёй рабоце ў калгасе — «Медзі должж». Лепшыя творы беларускай савецкай драматургіі апошніх год «Іацькаўшчына» Кузьмы Чорнага і «Канец дружбы» Кранівы таксама цесна звязаны тэматычна з бліжэйшымі непарэднымі задачамі сацыялістычнага будаўніцтва — крыніцаю натхнення не толькі для маладых беларускіх савецкіх пісьменнікаў, але і для старога дарэвалюцыйнага пакалення беларускіх пісьменнікаў. Пісьменнікі гэтай групы Янка Купала, Якуб Колас, З. Бядуля, і інш., — якія доўгі час і пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі знаходзіліся ў палоне агульнасавецкай нацыяналістычнай ідэалогіі, у ходзе сацыялістычнага будаўніцтва перабудаваліся і сталі на шлях стварэння мастацкіх твораў, патрэбных пролетарыяту і працоўнаму сялянству ў яго барацьбе за пабудову бяскласавога сацыялістычнага прамадства.

Лепшыя творы гэтых пісьменнікаў за паслякастрычніцкай перыяд, гэта імяна тыя творы, якія намячаюць іх ідэйна-творчы паварот у бок савецкай улады і сацыялістычнага будаўніцтва. Гэты паварот суправаджаецца росквітам таленту амаль смрозь і ўсюды, калі, зразумела, гутарка ідзе аб сапраўднай артанічнай перабудове, а не аб спробах знешняй «прыстройкі». Паспехі творчай перабудовы

гэтых кадраў савецкіх пісьменнікаў абумоўлены ў першую чаргу выключна чутым, прынцыповым кіраўніцтвам партыі ў духу пастановаў ЦК ВКП(б) ад 23 красавіка 1932 г. аб перабудове літаратурна-мастацкіх арганізацый. Перабудова гэтых пісьменнікаў ідзе не знешне-адміністрацыйна, а арганічна выцякае з найўнятай творчай фізіяномі таго ці іншага пісьменніка.

Паэма народнага паэта БССР Янкі Купала «Над ракой Арэсай» у лепшых сваіх частках прадаўжае, развівае і падымае на якасна новую вышыню лепшыя рэвалюцыйна-дэмакратычныя элементы дарэвалюцыйнай паэзіі Купалы—яго геранічны драматызаваны эпос, фальклорную прастату і народную, у лепшым, ненародніцка-стылізаваным, сэнсе, лірычную песеннасць і баладнасць. Гэта паэма вясняе ў радзе месц выключна ярка (у плане амаль што былінай героіні) героіну працы ў сельскагаспадарчай комуне на высушаных балотах Палесся. Старая нацыяналістычная стылізацыя глушы і адсталасці, якая стаяла ў цэнтры нацыяналістычнай самабытнай культуры, уступае тут месца эпосе сацыялістычнага будаўніцтва і новым пейзажам, пейзажам нашага сацыялістычнага будаўніцтва. Кашгоўнасць гэтай паэмы не можа, зразумела, пастужыць перашкодаю таму, каб бачыць у ёй даўгаватасці, схематычныя пераказы, а іншы раз і павярхоўную трактоўку вобразаў. Баладная песеннасць і быліны сказ нярэдка нагадваюць Купале некаторай фальклорнай схемай там, дзе неабходна паказаць новых людзей, з новымі лексічнымі данымі, у абстапоўцы новых вобразаў, метафар і эпітэтаў. Што Янка Купала не асуджан на вечнае падначаленне гэтаму канону, сведчыць тая яркая, арыгінальная не фальклорна-інтэлігентная, палка-экспрэсіўная вобразнасць і кандэнсаваная выразнасць такога яго вершу, як «А ў Вясне плавае тапелец».

Гэта-ж самае адосіцца і да твораў народнага паэта Якуба Коласа. Яго апошнія творы «Адшчапенец» і «Дрытва» сведчаць аб плёдатворных поспехах пісьменніка ў галіне новай сацыялістычнай тэматыкі. Прастата выкладання, тумарыстычная фальклорная насычанасць, нескладаная, але цікавая дынамічная фабула, пры ўсёй сантыментальна-прымітыўнай, часам народніцкай трактоўцы вобразаў і ідэй, надаюць гэтым творам абавязна савецкага сям'янокага лубка. Прыкладам адыходу ад старых нацыяналістычных пазіцый з'яўляецца раман Бядулі «Язэп Крушыньскі»—яго другая кніга. У гэтым рамане Бядуля паказвае вобраз хітрага, цэпкага кулака (тыпу Сваакера з апавядання Федзіна «Трансвааль»), які прабуе стварыць сваю мясцовую кулацкую рэспубліку пад крылцам кулацка-хутарскай палітыкі нацдэмаў. Аўтар у радзе месц таленавіта паказвае тыя палітычныя ніці, якія цягнуцца ад гэтай кулацкай экспансіі да ідэолагаў інтэрвенцыі—беларускай нацыяналістычнай контррэвалюцыйнай інтэлігенцыі. Вострым памфлетным паказам інтэрвенцыянісцкай беларускай нацдэмаўскай інтэлігенцыі, парадырваннем раду элементаў нацыяналістычна-дэмакратычнага літаратурнага стыля, агаленнем драпежніцкага антысавецкага зместу так званай культурнай сельскай гаспадаркі (замаскаваныя кулацкія гаспадаркі) Бядуля не толькі публіцыстычна, але творча падвяргае самакрытыцы «свой уласны мінулы ідэйна-творчы шлях».

Гэты шлях творчай самакрытыкі характарызуе лепшыя кадры пісьменнікаў. Прыкладу некалькі прыкладаў. Празаік Зарэцкі, у мінулым абцяжараны значным грузам нацыяналістычна-дэмакратызма, памножанам на мяшчанскае ўпадніцтва (эротыка, буржуазнае поіхакапанне, дэкадэнцкі рамантызм) напісаў раман «Вязьмо», у якім робіць рад удалых спроб

развянчаць свайго былога героя нацыянал-рамантычнага «шукальні ка хараства». Зарэцкі дае ў гэтым сваім рамане контуры цікавых вобразаў, комсамольца-арганізатара калгаса, левака-комуніста, які «крычыць гучней усіх», каб утоіць свае права-апартуністычныя справы, рад жаночых рамантычных вобразаў і інш. Замест нацыянал-рамантычнага хараства «голага зверга», закаханай настаўніцы і дэкадэнцкіх ланенак з правінцыі, Зарэцкі высоўвае ў рамане «Вязьмо» новае хараство — хараство барацьбы за сацыялістычную перабудову вёскі. Гэты пераём суправаджаецца ў Зарэцкага **радам нацыянал-рамантычных рэцыдываў** буржуазнага псіхалагізма і эротыкі, аднак асноўная лінія гэтага рамана — гэта адыход ад былога нацыянал-дэмакратычнага творчага метада. Яшчэ больш ярка выяўляецца творчая самакрытыка Кузьмы Чорнага ў яго рамане «Бацькаўшчына». У мінулым творчасць Кузьмы Чорнага ў значнай меры ішла пад знакам народніцкай «улады зямлі» (раман «Зямля»). Кузьма Чорны, як і многія беларускія пісьменнікі, гапіў у мінулым свой сюжэт у бясконцай колькасці імпрэсіянісцкіх дэталей, стылізаваных пейзажаў, расплыўчатага вясковага дыялога і т. д. Раманам «Бацькаўшчына» Кузьма Чорны ўступае ў творчую палеміку супроць кулацка-народніцкага прыняцця «улады зямлі», высоўваючы замест яго ідэю гістарычнай і класавай сутнасці навіццяў «зямлі», «бацькаўшчына». Замест народніцка-кулацкага стылізатарства ў рамане «Бацькаўшчына» абнажаюцца класавыя пружыны «нягі к зямлі». У гэтай кнізе Кузьма Чорны свядома рве са сваім стылевым мінулым дынаруючы свой радок, нагружаючы яго цікавымі (фабўльнымі) канфліктамі, пазбаўляючы яго ад лішняга арнаменталізма, ад лішняй колькасці статычных пейзажаў, шматслоў'я і дэталіста абрысаваных бытавых сцэн у стылі народніцкага бытапісання. Яшчэ больш ярка гэлы творчы наварот намячаецца ў апошняй кнізе Чорнага «Згодзе» (яшчэ не надрукавана). У гэтай кнізе аўтар абнажае карэнні будучага драпежніцкага кулацкага капітала ў перыяд імперыялістычнай і грамадзянскай вайны. Тут Чорны яшчэ ў большай меры парывае з імпрэсіянізмам, арнаментальнаю прозаю і з бытапісаннем. Сурова, скупа, стронна-цэнтралізавана і дзейсна разгортвае аўтар галерэю вобразаў кулакоў, фабрыкантаў, рабочых, сялян-штэпеленцаў. Аўтар менш зяртае увагу на арнаментальную адзелку радка, канцэнтруючы яго, вызваляючы ад лішніх прыкрас, больш увагі удзяляючы сацыяльна-псіхалагічнаму паказу сваіх персанажаў і іх канфліктаў.

Як рэзкі перасунуўся вобразны і тэматычны стрыжань беларускай літаратуры?

Стылізацыя і ідэалізацыя абмежаванага вясковага жыцця пачынае адыходзіць на задні план. Знікаюць і трансфармуюцца ўлюбеныя нацыял-дэмакратамі і «у доску» заштампаваныя нацыянальныя вобразы «Мяц. Беларусі», «сасонкі», «гусяра на кургаче» і рамантычнага паляшніка. Верш Александровіча «Сасна» дае яркі ўзор своеасабліванай трансфармацыі вобраза «Сасонка» у плане барацьбы стыляў. Здавалася-б, нічога з першых радкоў — перад намі тая-ж традыцыйная сацыял-напэўная народніцкая рытміка, тая-ж заштампаваная народніцкім сюсюканнем «Сасонка». Але не! Тут справа ідзе аб «днях суровых», тут лафарс сацыялістычнага будаўніцтва! «Нацыянальная» сасонка апынулася на савецкім фабрычным дварэ! Фальклорна-налеўнае абрамленне «сасонніцы» у даным выпадку — не заклік у будучае, а ўспаміны аб мінулым.

Арыгінальную спробу трансфармацыі і ларадыравання традыцыйнага нацыянал-дэмакратычнага вобраза «маці» зрабіў Гурскі ў сваёй п'есе «Маці». Памфлетны паказ палітычнага і ідэйнага ўбоства нацыянал-дэмакратычнага «сына», не гледзячы на недастаткова акрэслены паказ супраўднага твару «Маці», усё гэта нават у контуры прадстаўляе значны пятарэс і сведчыць аб дружным наступленні беларускіх савецкіх пісьмennisкаў, без рознасці жанра, на нацдэмаўскую галерэю вобразаў.

У гэтым сэнсе характэрна таксама трансфармацыя нацдэмаўскага вобраза «глушы Палесся» у паэме Я. Купалы «Над ракой Арэсай».

І тут, так сама як і ў вершы Александровіча «Сасна»,—у няяўнасці своеасаблівы «хітры» манеўр аўтара, які запаўняе традыцыйны раманычны пейзаж, старую, сялянска-фальклорную вобразную сетку «зачараванага» Палесся новым зместам—пафасам сацыялістычнага будаўніцтва ў Палессі.

С мптматычнаы лёс вобраза інтэлігенцыі ў беларускай савецкай літаратуры. Дэрэволюцыйная беларуская нацыянал-дэмакратычная літаратура, як вядома, не мала смакавала, у духу тыповага дэбальнага народніцтва і нацыянал-дэмакратызма вобраз інтэлігентнай «крытычна-мыслячай асобы»—«солі нацыі». Нацыяналістычная і высквая абмежаванасць успрыняння рэчаіснасці асуджала нацыянал-дэмакратычнага пісьмennisка на безупыннае «аднаўленне мошчаў» славітай сельскай настаўніцы, якая, як вядома, няўдала любіць і яшчэ менш удала «сее разумнае, добрае, вечнае».

Гэта народніцка-дабрачынная настаўніца да апошніх год гуляла па старонках твораў раду беларускіх савецкіх празаікаў (Муранка «Сын», Зарэцкі—«Вязьмо» і інш.).

Аднак ужо намячаюцца контуры новых вобразаў інтэлігенцыі і новай трактоўкі іх.

Малады беларускі празаік Б. Мікулч у радзе кніг («Наша сонца», «Украіна», «Дужасць») пераважна заняты паказам тых шляхоў, якія вядуць ад савецкай інтэлігенцыі да рабочага класа. Пры гэтым аўтар абнавіла карэнні беларускай нацыянал-дэмакратычнай інтэлігенцыі (образ нацыянал-этнографа Шэстакова ў яго кнізе «Наша сонца»).

Тую-ж задачу «паказаць перабудову інтэлігенцыі (інжынера-мученица)» вырашае малады беларускі празаік Шынклер у сваёй кнізе «Сонца над шыламі» і драматург Шапалевіч у сваёй п'есе «Смфот і тневу».

Многія яркія памфлетныя старонкі накіраваны супроць беларускай нацыянал-дэмакратычнай інтэлігенцыі ў рамёне Бядуці «Язеп Крушынскі». Бядуля ўскрывае ў гэтым рамёне ўсю беспрынцыповасць і кулацкую контрэрэволюцыйнасць, якая характарызуе беларускую нацдэмаўскую інтэлігенцыю, як «хаджэне ў народ» і пракланенне перад «самабытна-беларускай» кулацкай «стыхіяй».

У памфлетным вобразе нацдэмаўскага паэта Цярэшкі Бядуля пратываідае да ганебнага ступа беларускую нацыянал-дэмакратычную пісьмennisцкую інтэлігенцыю, для якой кулацкі хут.р Курганішча з'яўляецца «добрам Парнасам», а знойдзеныя пры раскопках на Немізе¹⁾ спронжы з пажарніцкага пояса—рэліквіяй «самабытнай» беларускай культуры.

Адначасова беларуская савецкая літаратура ідзе пад знакам рашучага тэматычнага пералому—пералому буйнага гістарычнага маштаба.

1) Квартал у Менску.

У чым гістарычнае значэнне гэтага пералому?

Смакуючы і стылізуючы «ідыятызм вясковага жыцця», нацыянал-дэмакраты, як вядома, на працягу многіх гадоў прыкоўвалі беларускую мастацкую літаратуру да тэчкі «сялянскай тэматыкі». Сантыментальна-нацыяналістычнае «оіканне», танная народніцкая стылізацыя сытага (кулацкага) жыцця, кулацка-пастаральная «лірыка», памножаная на эмпірычна-сантыментальны бытавізм—вось што ў стылевым плане адпавядала нацыянал-дэмакратычнай трактоўцы «вясковай тэматыкі».

Курс на «вясковую тэматыку» спалучаўся ў беларускіх нацыянал-дэмакратаў з шалёным наступленнем супроць рабочай тэматыкі, супроць паказаў сацыялістычнага горада ў мастацкай літаратуры. Соцыялістычны тэатр ператварыўся пад пяром нацдэмаўскага пісьменніка ў ісчаддзе большэвіцкага ада, у тняздо мяшчан і гультаяў.

У такіх умовах належала ўладаць значнай творчай адвагай, каб, падобна п'яту Александровічу, прэзакіу Лынькову, драматургам Гурскаму, Кобецу і іншым, падняць у беларускай літаратуры сцяг гарацкай тэматыкі, тэматыкі сацыялістычнага будаўніцтва, рабочую тэматыку.

Гарадскія пейзажы і рабочая лірыка ранняга Александровіча—азначалі сапраўды пераломны этап для маладой беларускай савецкай паэзіі.

Не трацячы пераемнай сувязі з пачынаўшай доўгі час у беларускай паэзіі «халаўскай паэтычнай традыцыяй» (вясковая фальклорнасць, лірычная песеннасць), А. Александровіч адмак у значнай меры чэрпае свае матывы з фабрычнай лірыкі, напамінаючы гэтым ранняга Казіма Жаравы і Безыменскага. Адсюль і значнае агульнае стылевае падобенства з вышэйназванымі паэтамі.

Навель і апавяданні прэзакіа М. Лынькова, у значнай сваёй частцы прысвечаныя рабочай тэматыцы («Антрэй лятуні», «Апошні зверыядавец» і інш.), рад твораў маладых прэзакіаў Мікуліча, Шынклера і др. адыграюць немалаважную ролю ў тэматычным ператоме беларускай савецкай прозы, а з'яўленне на сцэне беларускага тэатра п'ес з рабочай тэматыкай («Гута» Кобеца і «Канагары» Гурскага) літаральна суправоджвалася бойкамі.

Гэтыя бойкі яшчэ не завершаны. Беларускай савецкай літаратуры прадстаіць яшчэ агромная работа па асваенню рабочай тэматыкі—тэматыкі сацыялістычнага будаўніцтва.

Буннейшыя творы беларускай савецкай літаратуры апошніх год («Язэп Крушынскі» Бядулі, «Спалох на запонах» Галавача, «Вязьмо» Зарэцкага, «Мядзведзічы» Крапівы, «Адшчапенец» Коласа, «На чырвоных лядах» Лынькова, «Бацькаўшчына» Чорнага і інш.) усё яшчэ пабудаваны на сялянскай тэматыцы. Ніяка патрэбы гаварыць, што ў гэтай сялянскай тэматыцы або зусім няма, або вельмі мала ад нацдэмаўскай «сялянскай» тэматыкі. Нават у такіх творах, як «Вязьмо» Зарэцкага, у якім не зжыты цалкам рэшткі нацыянал-рамантызма і буржуазнага похалавізма, або ў такім творы, як «Адшчапенец», у якім не мала ад найўна-сялянскага лубка, сялянская тэматыка трактуецца з прынцыпова новых пазіцый. Абнажэнне класавых карэняў кулацтва, паказ савецкай вёскі, паказ калпашніка, партыйца і комсамольца, паказ змычкі горада з вёскай у форме пролетарскай дыктатуры—вось што характарызуе вядучы прынцып сялянскай тэматыкі гэтых твораў.

Аднак, пагражаючы прабел у галіне рабочай тэматыкі ўласна патрабуе ад беларускай савецкай літаратуры тэматычнай перасоўкі.

Гаворачы аб тэматычнай перасоўцы, мы маем на ўвазе таксама ўзмацненне абароннай тэматыкі ў беларускай літаратуры. Становішча БССР, як фарпоста СССР, абавязвае беларускую савецкую літаратуру да сугубага ўзмацнення гэтага тэматычнага адрэзка. Не тледзячы на тое, што савецкая беларуская літаратура свае першыя крокі зрабіла пад адзнакай героікі грамадзянскай вайны (першыя крокі Чарота, рад вершаў Александровіча, рад твораў празаікаў Лынькова, Коласа, Самуіленка, Віцьбіча і т. д.), аднак на гэтым участку многа яшчэ недаробленага.

* * *

Праблема творчай самакрытыкі, праблема трансфармацыі вобразаў, праблема тэматыкі—усе гэта на сутнасці розныя формы праяўлення стрыжнявай праблемы—праблемы стыля беларускай савецкай літаратуры.

Барацьба за стыль вялікай сацыялістычнай літаратуры краіны Саветаў стаіць у цэнтры ўвагі беларускай савецкай літаратуры.

Творчыя шуканні, літаратурныя дыспуты на пытаннях стыля і жанра працякаюць увесь час у атмасферы абостраных класавых боёў. Бо справа ідзе аб прадаленні класава-варожых стылевых насленняў, якія, на сваёй спецыфічнай прыродзе, належаць да тыпу «паўзучых ухлаў», цяжка перамагаемых; бо гутарка ідзе аб свядомым умяшанні ў тыя стылевыя працэсы, якія характарызуюць матутны рост маладой беларускай мастацкай літаратуры; бо гутарка ідзе аб свядомым рэгуляванні гэтых працэсаў і накіраванні іх па русле сацыялістычнай літаратуры, даступнай мільёнам. Барацьба супроць буржуазнага эстэтызма і фармалізма, хаваючага ювой варожы пролетарыяту класавы твар пад маскай тэорыі «мастацтва для мастацтва», займала за 15 год асновы беларускай савецкай літаратуры вялікае месца ў жыцці беларускай літаратурнай грамадскасці. На працягу першага года буржуазны фармалізм і трэцісцкая варонічышча, густа афарбаваныя ў нацыяналістычныя фарбы, мелі значны уплыў у беларускай літаратуры (эстэтычная платформа літгрупы «Узвышша»). Праблему нацыяналістычнай беларускай нацыянал-дэмакраты трактавалі ў духу нацыяналістычнай стылізацыі аджыўшых кулацкіх і царкоўных мастацкіх канонаў.

Перамога беларускай літаратуры над контррэвалюцыйным нацыянал-дэмакратызмам азначала адначасова паражэнне нацыянал-фармалізма і нацыянал-эстэтызма.

Вучэнне т. Сталіна аб нацыянальнай культуры, сацыялістычнай па зместу і нацыянальнай па форме, як паслядоўнае прадаўжэнне вучэння Леніна аб літаратуры, «адкрыта звязанай з пролетарыятам», пакладзена ў аснову стылевых шуканняў беларускай савецкай літаратуры. Тут не можа быць адміністрацтва, тут няма і не можа быць дэкрэтавання ў дэтэлях, аднак для асноўных кадраў беларускай савецкай літаратуры ў апошнія гады пытанне аб асноўным шляху пісьменніка ясна. Лозунг сацыялістычнага рэалізма стаў баявым лозунгам савецкай літаратуры БССР. Сутнасць гэтага лозунга, данага мастацкай літаратуры партыяй, заключаецца ў тым, што пісьменнік павінен расказаць праўду аб жыцці. Савецкаму пісьменніку—пісьменніку сацыялістычнай краіны—не пастаўлены ніякія класавыя перашкоды ў пазнанні праўды жыцця. Пераможны клас, чым голасам савецкі пісьменнік гаворыць, не зацікаўлен у тым, каб у якіх-небудзь класавых інтарэсах скажаць гэту праўду, бо

праўда жыцця, аб'ектыўная рэчаіснасць—на бакі рэволюцыйнага пролетарыята.

У беларускай савецкай літаратуры барацьба за сацыялістычны рэалізм патрабуе сутужнага напружання. У дарэволюцыйнай беларускай літаратуры буржуазна-рэакцыйны ці дробна-буржуазны рамантызм іграў выдагную ролю. Ён наступаў на тыя элементы рэалізма, якія то тут то там прарываліся ў беларускай літаратуры. У эстэтыцы нацыяналі-дэмакратызма рамантычная нацыяналістычная стылізацыя займала агромнае месца. Гэты дух рамантычнай стылізацыі акупавав у свой час амаль усе галіны беларускага савецкага мастацтва. Жадуючы матываваць неабходнасць надобнага рамантызма, кіравнік беларускага дзяржаўнага тэатра—нацдэм Красінскі—гаварыў: «беларускі дзяржаўны тэатр паставіў сабе мэтай адлюстравань у сваёй рабоце вельмі характэрны для прыроды беларуса рамантызм». Над адзнакай «першабытнага» нацыяналі-романтызма контррэволюцыйныя нацдэмы накічалі свае творы рамантычнай ідэалізаванай нацыяналістычнага і буржуазна-кулацкага мінулага.

Сьвязь рамантызм са сьцежымі нацыяналіскага тыпу слаўчэўся з насьпехамі вайны, у правінцыяльным талкаваньні, буржуазным мадэрнісцкім рамантызмам, з кулацкай рамантыкай «сытага» самабытнага жыцця на «новай зямлі» (г. зн. на хутарках) і з ессыньскай элегічнай рамантыкай «краіны» бярозавога сітцу.

Найбольш яркая буржуазная фігура гэтага рамантычнага крыла беларускай літаратуры на пэўным этапе—М. Зарэцкі. На працягу соцень старонак у кнігах «Сцежкі-дарожкі», «Голы звер», «У віры жыцця» і т. д. Зарэцкі «сумуе па характэру».

«Хіба мала характэра ў гэтым адцвэтанні душы!» вось сутнасьць рамантычнага «суму па характэру» у творах Зарэцкага.

Гэта характэро ўвяданьня, запазычанае з буржуазна-дэкадэнцкіх крылаў. Зарэцкі спалучае з характэрам «голага звер», які хоча, мову «голы хадзіць» (папярэдне, разумеюцца, «скінуўшы культуру») па ўсіх законах андрэеўскага дэманізму.

У перакладзе на мову нацдэмаўскай баявой палітыкі—гэта азначала: даць волю кулацкай хутарскай стыхіі, што і зусім адкрыта і поўнабелістычна падаецца ў перысе Зарэцкага «Надарожжа на новую зямлю».

Нават у апошнім сваёй кнізе «Вязьмо», якая ўяўляецца пераломным пунктам ў яго творчасці, Зарэцкі яшчэ не вызваляўся ў значнай меры ад сваёй галерыі «романтычных фігур», ад рамантыка-любонных «стандартаў» і ад курсу на «таямнічыя шляхі» чалавечай душы.

Давленне гэтых і сваіх ім рэакцыйна-романтычных «стандартаў» агромна.

Вазьміце на прыкладу раман камуніста-празачка Мурашкі «Сын». Гэты раман сваім палітычным астрыем нахвоставан сьмерць нацыяналі-дэмакратычна-а-скажэня гісторыі рэволюцыйнага руху ў БССР. У гэтым сэнсе аўтару удалася зрабіць не мала. Ад гэтых надскнальных сым-бэлічна-романтычных канонаў да таго вялікі, што замест кнігі аб рэволюцыі 1905 г. у Беларусі, мы ў радзе месца атрымліваем славыты сымбэлічна-абывагальскі раман з «жудасна-стойкімі рэволюцый-чэрамі», «бунтарскі-прыгожымі» гімназэткамі і з бласкочнымі народ-ніцка-сымбэлічнымі павучэньнямі.

Вось канцоўка гэтага рамана (у баі з жандарамі затнулі рэволю-цыйнер-дружыннік Ігнат і яго любімая «бунтарскі-прыгожая» дэмна-зістка, дачка памешчыка—Ларыса):

«Пыхавіся, унаў каля Ларысы. Адна рука як-бы энарок лягла побач з яе рукою. Спляліся. Жыццё разлучала, а смерць злучыла. У смерці больш літасці, чым у жыцця».

Пад значным націскам сентыментальнага раманызма доўгі час знаходзіўся прэзак Лынькоў. Ён уступіў ў літаратуру з радамі лірыка-рамантычных імпрэсій і сентыментальна-бытавых зарысавак

«А ў сэрцы музыка. Граюць цудоўныя струны аб непазна-ным, таямным, і гукі дзіўнай музыкі то запальваюць кроў агнямі, то астуджаюць яе крышталёвымі імідзямі».

Гэта характэрны лірыка-рамантычны лейт-матыў ранняга навеліста Лынькова.

Большасць гэтых імпрэсій ідзе пад аптымістычнай адзнакай: «Наперадзе а зыкі» («Чыгуначныя песні»). Аднак, рэантыка-імпрэсія-цкая мяккасць большасці гэтых навел наставіла пад пагрозай аўтара, пад папрозу таго-ж сентыменталізма, аб якім мы гаварылі вышэй.

Прэзак Платон Галавач таксама аддае ў сваіх раннях творах («Вінаваты») даніну сентыменталізму і гуманізму, а сімволіка-імпрэсія-цкі прэзак да яго злучае рэалістычнага рамана «Спатох на зголах» сведчыць аб зацэжнасці нават сяго-таго з нашых рэалістаў ад старых нацыянальна-рамантычных традыцый.

Пры гэтым перад намі ў наяўнасці тое дзівоснае спалучэнне «высокага штыля» сімволіка-імпрэсія-цкага пралёга з натуралі-стычным бытавізмам у раманах, аб чым я гаварыў вышэй: адра-ласля сімволіка-імпрэсія-цкага пралёга, прысвечанага «Чалавек з вялікай гітары» наступна натуралістычна-дэталістнае апісанне «фр-манкі», якая падымаецца на тару.

У творчасці другога віднага беларускага прэзака К. Чорнага гэты лірыка-рамантычны імпрэсія-цызм адыграў яшчэ больш зычную ролю. Гуманістычны поіхалагізм спалучаецца ў раннях творах К. Чорнага з своеасаблівым лірыка-рамантычным пантэзізмам «Добра пахне зямля» — вось асноўны лейт-матыў яго рамана «Зямля». Гэты «пах зямлі» пануе над людзьмі, над іх канфліктамі і ўзаемаадносі-намі. Між іншым, гэтых канфліктаў на сутнасці няма. Пастаральнасць і надна-патрыярхальная «мудрасць жыцця» Тамаша («сядзеў ён, як моцна ўрослы ў зямлю і траву» — піша аб Тамашы аўтар) — усё гэта рокавым чынам цягнула К. Чорнага да народніцкай ідэалізацыі патрыярхальнасці, закармеласці, да «ідэалізма вясковага жыцця», да талстоўскага пасівізма. «Тры аршыны пяску ўпарта чакалі. Нічога не трэба было больш чалавеку» так аўтар расказвае аб тым, як «зямля прыняла ў сябе Тамаша».

Гэтым-жа народніцкім лірыка-рамантычным «пахам зямлі» і пасі-візмам прасякнута проза раду больш маладых прэзакаў тыпу В. Каваля. У сваіх лірычных, часта сентыментальных імпрэсіях, а радзе «вершаў у прозе» гэты малады прэзак прадстаў перад намі ў значнай меры абцяжараны фальклорнай стылізацыяй і імпрэсія-цкай рамантызацыяй «праўды зямлі».

Лірыка-імпрэсія-цкая і рамантычная стыхія характарызуе рад твораў другога маладога беларускага прэзака Б. Мікуліча. Пер-шыя кнігі Б. Мікуліча — «Наша сонца», «Ускраіна» і рад навел — дуюць цалкам пад знакам лірычных імпрэсій і стыхійна-«мяцельнай» (у блокаўска-пільнякоўскім сэнсе) рамантызацыі рэвалюцыі.

У іх значна менш нацыянал-рамантычных і народніцкіх традыцый, чым, скажам, у яго літаратурнага ровесніка — у Каваля, але не выпадкова Мікуліч у адным са сваіх шматлікіх лірычных адступленняў у знізе «Наша сонца», цытуе з любоўю нацыянал-рамантычную імпрэсію Каваля аб «маці». Нават у маладога Мікуліча, які рве шляхі традыцыйнай беларускай ліберальна-народніцкай прозы, вы знойдзеце падобную нацыянал-рамантычную імпрэсію аб славутай «са-сонцы».

«Удоўж мяжы разбетліся сасонкі, шумяць яны гамоняць з ветрам. Услухайся, паэта, у шэпты-гамонкі іхныя, вухам прыпадзі да ствалоў пахкіх».

Гэтыя лірыка-імпрэсіянісцкія, народніцка-рамантычныя і сентыментальныя «шэпты-гамонкі» тарможыць літаратурны рост значнай колькасці не толькі старых, але і маладых беларускіх празаікаў.

Здавалася-б, што маладыя і пачынаючыя пісьменнікі павінны былі быць менш абцяжараны гэтымі нацыянал-рамантычнымі і сентыментальна-імпрэсіянісцкімі канонамі мінулага. Аднак, на жаль, гэтае меркаванне не апраўдваецца.

У рамана дэбютуючага маладога беларускага празаіка Шышклера «Сонца пад шыпай», трактуючым праблему індустрыялізацыі, побач з гіпертрафаваным тэхніцызмам ёсць частковае лірычна-сентыментальнае адступленне па адразу чыгуначнага будаўніцтва:

«А сонца паче праз край меры. Нібы хоча жарам цяжельным прымусіць пакінуць працу, кінуць здзек над зямлёю... Бач, зранілі, збэрсавалі, пахрумсталі як цела зямлі! Колькі жудасных рваных ран нарабілі!.. Задыхаецца ад болю, ад пакутаў зямля».

Так аўтар аплаквае «пакуты зямлі», над якой здзекаюцца, моў, людзі з лапатамі. Зусім у духу талстоўска-народніцкага ўступу да «Воскресения»:

«Як ні стараліся людзі, сабраўшыся ў адно невялікае месца некалькі соцень тысяч, зуродаваць тую зямлю, на якой яны цясніліся, як ні забівалі каменнем зямлю» і т. д.

У таго-ж аўтара ў той-жа знізе вы знойдзеце расчульную сцэну «пагібелі» сасонкі, якая «пахіснулася і, шыха кываючы кронаю, агусцілася ў бок страшыдла машыны» (гутарка ідзе аб рабоце эжкавагара). А другі малады празаік — Зарэчны — аплаквае ў павеле «Сосны» лёс вяковага хлапца, які трапіў у горад і «паразвёў на чужых дамах шум сацовага бору. Сын забыўся на слёзы маці». Заўсёды ў той ці іншай меры гэты рамантычны імпрэсіянізм азначае расшчапленне адзінага цэльнага аб'екта на комплекс пачуццяў, імпрэсій. Замест сацыяльна-псіхалагічнага паказу вобраза, перад намі імпрэсіянісцкая стыхія рэфлексаў. Пісьменнік губляе здольнасць пабудаваць сюжэт, замяняючы сюжэтнае адзінства фыхлай комплекснасцю разрозненых «планаў».

Гэты сюжэтная фыхласць пагражае раду нашых пісьменнікаў. Раман М. Лынькова «На чырвоных лядах», раман К. Крапівы «Мядзведзічы» — творы двух відных нашых празаікаў падкрэсліваюць пагрозу сюжэтнай беднасці ў нашай прозе. Як М. Лынькоў, так і Крапіва напісалі па сутнасці не раманы, а калекцыю бытавых навел, вельмі слаба ўвязаных паміж сабою. Паказаць «сувязі, супярэчнасці, сімпатыі, антыпатыі і наогул узаемаадносіны людзей, гісторыю росту і арганізацыі таго ці іншага характару тыпа» (Горкі) — тое, што з'яўляецца сюжэтам твору, складае слабы бок нашай прозы.

Сюжэтнасць літаратуры не трэба трактаваць фармалістычна, як умовне па-жанглёроку глытаць шпакі ўсялякіх замыславагіх завязак і развязак, хітраўмных экспазіцый, «мечаканых калцоў» і т. д.

Калі мы гаворым аб сюжэтай беднасці раду нашых твораў, мы маем на ўвазе тых пісьменнікаў, якія не ў стане асмысліць існыя вобразы, не бачаць сувязей, апасрэдстваванняў і канфліктаў, рухаючых апавядання, не ведаюць, адкуль яны прыйшлі і куды яны ідуць, адным словам «не маюць улады над сваім творам» — як гаворыць Энгельс у лісце Міне Каўцкай.

Сюжэтна ўбогі той пісьменнік, які стаць з двума-трыма дзесяткамі персанажаў, але не ведае, як яны рухаюцца, як сутыкаюцца паміж сабою і як сутыканне іх сімпатый і антыпатый стварае плыць ідэі твору. Значыць сюжэтная слабасць твору, паміма ўзроўню галенгу мастака, тлумачыцца і слабай ідэйнай узброенасцю пісьменніка, яго няведаннем усяго багацця, зместу жыцця, жывых людзей і навакольнай рэчаіснасці сацыялістычнага будаўніцтва.

Там, дзе гэтых сімпатый і антыпатый няма, або яны мізерны, анекдатычны, там, дзе вобраз жыве ўбогім духоўным, похічным жыццём дзе вобраз не «адзяржым» некан палкасцю, пазбавітэн «пупырышка», як гаворыць Леонаў (але, зразумела, не ў яго мстыка-псіхалагічным плане «патэтных» карэняў чалавека), там няма «самаруху» вобраза. Гэтай палкасці, гэтага «пупырышка» не хане беларускім праяткам. Вазьміце к прыкладу раман Крапівы «Мядзведзічы» або раман Лынькова «На чырвоных лядах» — там вялікая колькасць персанажаў (асабліва ў Лынькова), не пабудаваных амаль ніякага сляда ў сюжэце рамана. Шэрыя людзі, маленькія паткасі. Таму так часта абрываецца сюжэтная ніць. Раман Крапівы «Мядзведзічы» сваёю першаю главою напамінае экспазіцыю рамана Шолыхана «Узнятая цаліна». Былы белы афіцэр Уладзік, маючы паводле ўсіх даных заданні інтэрвенцыянісцкага штаба, уначы прабіраецца ў веску. Але гэта не шолыханскі Полаўцаў з «магутным углаватым чэрапам». Уладзік — дан у плане бытавога канакрада, сплаўляючага пакрыдзеных коней за кардон. Тым часам як таёмнае з'яўленне Полаўцава паралельна са з'яўленнем дваццаціпяцітысячніка Давідава, заражае сюжэт, да яму ход, — таёмнае з'яўленне Уладзіка ў далейшым мае ў большай меры нязначныя бытавыя вынікі (гутаркі аб пакрыдзеных конях, суд і ілжэсвадоцтва, сарваны вясковыя спектакль і т. д.).

Славутая «святроў» і «салдатка», опрэчка двух сялян з-за свінні, няўдачы аборт, расстроенае вяселле і інш. і інш. — вось тыя паткасі і «канфлікты», якія займаюць не мала месца ў гэтым рамане, прысвечаным пытанню хутарызацыі ў аднаўленчы перыяд.

Па раду глаў у гэтым рамане, можна пераканацца, што Крапіва неаднокраць наштурхоўваецца на сапраўдныя канфлікты вялікага ідэйна-псіхалагічнага і палітычнага значэння: канфлікт паміж рэальным кіраўніцтвам і прышчэпаўскай палітыкай хутарызацыі; канфлікт паміж комсамольцам і бацькам і т. д. Не пазбаўлены таксама вялікай цікавасці вобразы кулакоў Каржакевіча і Жагулы. Аднак, гэтыя магчымасці недастаткова выкарыстаны. Нацыянал-імпрэсіянісцкае любаванне дэталімі, пейзажамі, жанравай жывапіснасцю тармозіць фабульнае развіццё.

«І ўзяўшы свой нос у два пальцы, папхнуўшыся ім ўзмахнуўшы рукою, а потым патрымаўшыся за штаны гэтымі паль-

цамі, нібы памацаўшы імі заомуголеную якасць штаноў, Яўген сказаў: «Дык вось і жыўць людзі»... (С. Баранавых).

Гэта адзін са шматлікіх узораў сюжэтных «тэмплаў» падобнай прозы, абцяжаранай бюсконцымі дэталямі.

Статычнасць, незанятнасць прозы спалучаецца скрозь і ўсюды з сантыментальным бытапісаннем. І ў даспелых пакалення беларускіх пісьменнікаў (Чорны, Крапіва, Лынькоў) і ў моладзі гэта бытапісанне са слязлівай мараллю, цяжкаю прай вёсць на ногі

«І дужа-ж гэта чухаецца добра, на сонца гледзячы, вочы на яго жмурачы»...

Так піша т. Лынькоў аб адным з персанажаў яго рамана «На чырвоных лядах».

Бараньба за сацыялістычны рэалізм у беларускай савецкай літаратуры азначае ў першую чаргу рэзрыў з падобным бюсконцым рамантыка-імпрэсіянісцкім і натуралістычным «чуханнем».

У гэтым напрамку ёсць рад цікавых эксперыментаў. Ужо ў сваім рамана «Бацькавічына» К. Чорны робіць падатворныя намаганні каб вызваліцца ад імпрэсіянісцкай арыентацыі і статычнасці. Сюжэтны якасць робіцца больш ўстойлівым і трывалым.

Рамантыка «Зімлі» і «Бацькавічыны» падае пад смяротнымі ўдарамі рэалістычнага паказу класавых карэнняў «бацькавічыны».

Курс «на разбурэнне арыентацыі» выступае так р'яна ў рамана «Бацькавічына», што аўтару пачынае пагражаць (дабываючы 2-й частцы) публіцыстычная пратакольнасць і дакументальнасць.

У новым сваім рамана «30 год» (яшчэ неадрукаваным) К. Чорны са значным поспехам фармуе гэтае адступленне.

Аўтар у радзе месц падкрэслівае своеасаблівы «хранікальны» характар разгортвання падзей—адсюль значная скучнасць выразных чоткасць і упор на падзеінасць. Ад былой імпрэсіянісцкай бесскі-бетнасці і рамантычнай арыентацыі застаецца вельмі мала.

Ад імпрэсіянісцкай манеры паказу вобраза ў профіль і псіхалагічнага расшчаплення К. Чорны пераходзіць да шырокіх мазкоў, да чоткага сацыяльна-псіхалагічнага малюнку.

Рад намаганняў перамагчы сваё рамантыка-імпрэсіянісцкае малае робіць Лынькоў у сваім рамана «На чырвоных лядах». Рэалістычны паказ вёскі перыяду імперыялістычнай вайны, больш ці менш шырокі сюжэтны разварот—усе гэта, бюспрэчна, трэба вытань. Але сюжэтныя воніўэнні, рыхлае бытапісанне і стылізаванай арыентацыі гутарка прадаўжаюць папражжаюча плаціскаць на гэтага пражайка. Больш выразна, дынамічна, з меншым цяжарам бытапішчыны напісана апошняя навела «Баян»,—адна з лепшых яго навел.

Тыя-ж працэсы характарызуюць і літаратурны маладняк. Мікулч у сваім рамана «Дужэсць», Шынклер у сваёй кнізе «Сонца пад шынямі». Самуйлёнак у сваёй «Тэорыі Каленбрун»—усе яны, кожны па-своём, фвуць ланцугі нацыянал-рамантычнай і лірыка-імпрэсіянісцкай абмежаванасці беларускай прозы.

І ў паэзіі, аб якой трэба гаварыць асоба, намячаюцца цікавыя працэсы адыходу ад вюковай песеннай, фатэктарызаванай, у значнай меры імпрэсіянісцкай лірыкі. У пошуках эпаса сацыялістычнай рэчаіснасці рад маладых паэтаў (Куляшоў, Зарэны і др.) прабуюць вызваліцца ад ліпняй метафарычнасці, песеннасці і бюсюжэтнасці беларускай паэзіі, адсюль курс на фабульнасць і празаіраванне верша, часам празмернае.

Ва ўсім гэтым адчуваецца агульнае наступленне па ўсёму фронту сацыялістычнага рэалізма супроць засілля імпрэсіянісцкага рамантызма, які карэніямі пярэдка адыходзіць у нэагуманітарную і стылевую спадчыну.

Праблемы чыстаты мастацкай мовы, сэнсавай яе дакладнасці і вострасці, узнятыя на агромную прыцыповую «вышыню» ў апошніх артыкулах Горкага, натуральна, стаяць таксама ў цэнтры літаратурна-творчага жыцця БССР—у цэнтры барацьбы за сацыялізм. Тут, у сувязі са спецыфічна-нацыянальнай абстаноўкай, гэтыя праблемы рэсп. пераплецены з барацьбой супроць нацдэмаўскай заважлівасці і старускіх мовы, архаізмаў, кулацкіх і афецістых і паганстваў.

Нядаўна апублікаваная пастанова СНК БССР аб новым беларускім правапісе паслужыла штуршком да разгортвання барацьбы «за ўзмацненне духу пролетарскага інтэрнацыяналізма, духу «збліжэння пролетарыяў і аюпролетарыяў розных нацый» у беларускай мастацкай літаратуры.

У гэтай барацьбе за жывую мову савецкай рэчаіснасці, супроць «мерзавасці і старасці мовы» пачынаюцца чысныя інтэрэс разгарнуліся дасягнуць на пытанню аб «прыгожай прозе» у беларускай літаратуры.

Не падлягае сумненню, што наша літаратура павінна весці непрымірумую барацьбу супроць усякай прапаганды «неаблізанай», стыхійнай, «каравай» лексікі—за чоткую культурную апрацоўку мовы, за чыстату і вострасць яе. Але гэта ні ў яким разе не выключае, а наогул неабходнась адначасовай барацьбы супроць усякага эстэтыфізмалісцкага «форса» у апрацоўцы мовы, супроць усякіх мудраваніяў «прыгожай», «музычнай» прозы, супроць стылізаванага без патрэбы сказу і т. д.

Тав. Горкі, нястомна ратуючы за культуру мовы, неаднокраць выступаў і супроць надобнай «прыгожай», «паэтычнай» прозы. У адным са сваіх артыкулаў Горкі расказвае аб тым, як ён на працягу раду год змагаўся супроць «праклятай рытмічнай прозы» ў беларускай літэратуры. «Я пачынаў расказы нейкімі пяючымі фразамі, пачынаў Горкі, напрыклад так: «лучи луны прошли сквозь ветви старой ильмовой кусты усьмі-дерева». Гэтыя пяючыя «фразы», як вядома, абсалютна сымвалістычны (Андрэем Белым) як ісцінная мова мастацтва. Горкі выступае ў радзе сваіх артыкулаў супроць малавядомай прозы Андрэя Белы. З паводу фразы «пачынаючыя пісьменнікі не упружатыя пад ситцем туды дівічы», пабудаванай у плане рытмічнага сказу, Горкі заяўляе: «Такія фразы нагадваюць старыныя казкі прычтанія».

З паводу арнаментальнай фразы: «рвется сердце Василия в за-роженную жавороночной песней высь», пабудаванай з устаноўкаю на фанетычнасць («завороженный жаворонок») і на рытмічнасць, Горкі піша: «Это очень плохо и говорит о нашей претензии писателя поэтически, красиво».

У беларускай прозе гэтых «бабых прычтаніяў» і «раснісках пачынаючых» (паводле меткага выразу Горкага) развялося не мала. Гэтым грашаць у значнай меры і старыя і маладыя празаікі Я. Колас і Я. Купала.

Устаноўка на «прыгожую» прозу намяцлася яшчэ ў ранніх наметах М. Лынькова і захавалася ў значнай дозе ў яго рамане «На чырвоных лядах». Рад яго фраз, не маючых прамога задання служыць

чэтам характарыстыкі героя, чдзе пад адэнакай гэтай-жа стылізацыі, пад «бабьи причитания». Прывяду прыклад. М. Лынькоў піша:

«Ужо восень слалася па зямлі павуціннем срэбным, ³канала лета днямі цёплымі, на душы адыходлівымі. Абралі слівы ў садах; і толькі яблыкі тыя, антонаўкі паварачвалі да сонца свае жоўтыя бакі, сокам наліваньня, ядрамныя, пахучыя».

Яго пераймае малады пачынаючы пражыў Знаёмы, які пачынае сваю кнігу «Ганчары» так:

«Каля лесу ўецца-сцелецца сцяжынка. Ой, ляжыць-бяжыць непратоптаная каля пушчы, верасы абапал нахіліліся, тонкае голейка сухое навалілася».

Гэта народніцка-сентыментальнае «ойканне» і ўся гэта стылізаваная пад народны сказ рытмічная сетка даець на прозу раду беларускіх пісьменнікаў.

Супроць гэтага саблазну стылізацыі не мог устояць і драматург Гурскі. У сваёй п'есе «Маці», напісаны супроць нацэмаў. Гурскі выдзіць яўным чынам стылізаваны вобраз сялянскай дзяўчыны Алеські, якая ўносіць у п'есу атмасферу стылізаванага «распінскага лярніка».

Вось як Алеська аплаквае сваю маці, загинуўшую у бойцы з беларусамі:

«Ой, не шумі ты, гаю, не разнось ты жалю па мясинах ды прасторах нашых, бо і так у рэчках ды вазерах, у крынічаньках быстрых поўна слёз гаротных».

Гэтыя «бабьи причитания» — заключны акорд п'есы.

Некаторыя маладыя гіпертрафіруюць гэту «рытмічную» прозу да межы фармалістычна-эстэцкай «гукапісі». Вось, напр., малады пражыў Мікуліч у плане гукавога наватарства піша:

«Цемнач цягнецца ценкай цыратай, палахлівым павоем агортвае горнасць, гора, горач чакання. Цвіркун цырлікае, бы цурчыць цурок».

Аб небяспецы гэтай «цырлікаючай» рытмічнай прозы і стылізацыі пад «бабьи причитания» неабходна гаварыць ва ўвесь голас. Дыктанна падобная рытмічная проза знаходзіцца ў цёплан сувязі з лірыка-імпрэсіянісцкай бесхрыбетнасцю раду нашых кніг. Гэта небяспэка тым больш істотна, што карэньнямі яна ўходзіць у нацыяналістычную стылізацыю «идиотизма деревенской жизни».

Барацьба за чыстату, за сэнсавую чоткаць і мастацкую вострасць мовы яшчэ не разгорнута ў беларускай савецкай літаратуры. Яна мяркуюе дэталёвае вывучэнне ўсяго мастацкага матэрыялу, які знаходзіцца ў нашым распараджэнні. Прадстаць неабходная барацьба супроць бясконцых бессэнсавых дыялогаў, якія, то і справу, запам'яваюць нашу прозу, у прыватнасці прозу, пабудаваную на вясковай тэматыцы. Некаторыя таварышы мяркуюць, ці ў кожным разе меркавалі, што гэтыя бесконцыя дыялогі, якія пачынаюцца і канчаюцца бессэнсавым «тае» або «тымчасова», што гэта перадае характэрную атмасферу беларускай вёскі. Адначасова прыдзецца даць рэзкі апор вялікадзяржаўнікам, якія паграбуюць вульгарызатарскі расправіцца в наўнай беларускай мовай пад іспасылкай «апрашчэння» яе.

Усе гэтыя пытанні ўключаюцца — састаўною часткай у нашу барацьбу за высокую мастацкую якасць, за соцрэалізм. Пад адэнакай барацьбы за якасць беларускай савецкай мастацкай літаратуры чдзе к першаму ў'езду роўецкіх пісьменнікаў СССР.

І. Д. Салір

Ленінізм у барацьбе з буржуазнымі плынямі ў біялогіі

Біялагічныя навукі ў краінах капіталізма знаходзяцца ў стане глыбокага крызіса так сама, як і іншыя аддзелы буржуазнага прыродазнаўства. Пачаўшыся разам з эпохай імперыялізма, крызіс буржуазнай біялогіі ўзмацніўся пасля сусветнай вайны, адлюстроўваючы ўсеагульны крызіс капіталізма і загібання ўсёй буржуазнай культуры, і абвастрыўся асабліва моцна за апошнія гады.

Асмысліць сутнасць гэтага крызіса біялогіі, ускрыць яго карані і перспектывы ў гітарэсах пераможнай барацьбы пролетарыята з сіламі капіталістычнага ладу, які няўхільна ідзе да сваёй пачатковай, інакш нельга, як прымяніўшы да галіны біялогіі геніяльны аналіз даны Леніным буржуазнаму прыродазнаўству эпохі імперыялізма і пролетарскіх рэволюцыі.

Праўдажаючы і развіваючы далей усе галіны марксізма, Ленін даў, у прыватнасці, агромнай важнасці ўказанні на асноўных праблемах прыродазнаўства.

«Ні хто іншы, як Ленін, узяўся за выкананне сур'ёзнай задачы абатулення на матэрыялістычнай філасофіі найбольш важнага з таго, што дана навукай за перыяд ад Энгельса да Леніна, і ўсебаковай крытыкі антыматэрыялістычных плыней роду марксістаў. Вядома, што гэту задачу выканаў да свайго часу ні хто іншы, як Ленін, у сваёй выдатнай кнізе «Матэрыялізм і эмпірыякрытыцызм». (Сталін).

Развіццё біялогіі працякала і працякае, як гэта ўказаў Ленін адносна ўсякай навукі, у барацьбе двух асноўных напрамкаў: матэрыялістычнага і ідэалістычнага, выражаючых у канечным выніку тэндэнцыі і ідэалогію варожых класаў сучаснага грамадства. У чым своеасаблівасць гэтай барацьбы на біялагічным участку ідэалагічнага фронту?

Найперш у тым, што ідэалізм выступае тут галоўным чынам у форме віталізма. Праўда, у галіне біялогіі даволі многа рознастайных цяжкіх філасофскага ідэалізма (у прыватнасці ў галіне тэорыі эвалюцыі), праўда, віталізм і філасофскі ідэалізм знаходзяцца адзін з другім у цеснай сувязі, аднак іменна віталізм у розных яго адценнях з'яўляецца галоўнай формай ідэалістычнай рэакцыі на біялагічным участку прыродазнаўства.

Другая рыса адзначанай своеасаблівасці заключаецца ў тым, што

у галіне біялогії ідеалізм праявляє асобую живучасць. Нават у тепшыя часы буржуазнага прыродазнаўства, калі пад уплывам росту прадукцыйных сіл капіталізма і моцтва буйных навуковых адкрыццяў, нязменна ліўных вад на млын матэрыялізма, ідэалізм у навуках аб неарганічнай прыродзе вымушан быў прытоцца, страцішы ўсякі крэніт у масе навуковых работнікаў фізікі і хіміі. — Нават у гэтыя часы віталісты ў біялогіі прадаўжалі часта выступіць з адкрытым забралам, спекулюючы на менш навукова распрацаваных кутках прыродазнаўства.

Адна з сур'ёзных прычын адносна вялікай цэпкасці ідэалізма ў галіне біялогіі якраз і з'яўляецца тая акалічнасць, што такімі мала распрацаванымі куткамі біялогія багата, чым фізіка і хімія аб неарганічнай прыродзе, паколькі, з аднаго боку, біялагічныя навукі маюць справу з асабліва складанаю формай руху матэрыі, а, з другога боку, — менш непасрэдна былі звязаны з попытам капіталістычнай класавай барацьбы. Сувязь з гэтым попытам не падлягае ніякаму сумненню і тады, калі справа ідзе аб біялогіі, асабліва калі ўлічыць пранікненне капіталізма ў сельскую гаспадарку, якое набыло магутныя размеры ў першую палову XIX стагоддзя і стварыла аснову для настолькі ўспрымальнай у біялагічнай мыслі, як работы Дарвіна.

І гэтак адносна менш цесны характар гэтай сувязі з'яўляецца крыніцай овоеасаблівасці біялогіі, як часткі ідэалагічнага фронту. Буржуазія заўсёды выкарыстоўвала галіну біялогіі для ідэалагічнага ідурманвання пачуццёвых мас, для адроджвання эканамічнай і палітычнай барацьбы класа, ся яе і каталініх народаў. Ёсць страх класавай барацьбы ў галіне біялогіі, а значыць, і асобая інтэнсіўнасць ідэалагічнага ітэлізму залежыць галоўным чынам ад таго, што гэты ітэлізм і асабліва біялогіі чалавека, блізка сутыкаецца з галіною грамадска-гістарычных працэсаў, а гэтым буржуазная навука істотна карыстаецца, тлумачычы ў рэакцыйна-палітычных мэтах грамадскія з'явы біялагічнымі законамернасцямі.

Віталізм разглядае з'явы арганічнай прыроды як довад існавання нейкага звышнатуральнага, нематэрыяльнага пачатку, якое, моў, кіруе ўсімі працэсамі жыцця. Якія-б формы ні прымаў віталізм, як бы ні маскаваўся ён, прымушаны лічыцца з усё новымі адкрыццямі прыродазнаўства гэта яго асноўная асаблівасць і нязменна. Гэта асаблівасць праяўляе азначанае вяртанне розка адрознення ідэалагічнага ўбачым далей, ад азначэння, якое даецца віталізму як механізмам, так і самімі віталістамі.

Па меры росту прыродазнаўства стыхійна прыродазнаўча-навуковы матэрыялізм нязменна адымаў у віталізма адну пазіцыю за другою, звужваючы кола дысцыплін, у якіх для віталізма яшчэ аставалася відочнасць навукападобнай апоры.

Калі ў пачатку XIX стагоддзя віталізм карыстаўся значным уплывам не толькі ў праблеме паходжання жывёлных і раслінных форм але і ў фізіялогіі, прычым нават у адносінах да такой параўнальна элементарнай фізіялагічнай з'явы, як утварэнне і перамяшчэнне мела ў сваім раопараджэнні саліднага фактычнага матэрыялу і даць адпор віталістычнаму тлумачэнню гэтай з'явы, то ў канцы XIX века фізіялогія, наадварот, ператварылася ў плацдарм матэрыялістычнага выкрыцця віталістычных тэорый. У прыватнасці гэты анішчэння да такога важнага раздзелу фізіялогіі, як не падлягае матэрыялістычныя традыцыі да апошняга часу трымаліся асабліва моцна.

Галоўнейшыя ўдары па віталізму былі нанесены перш за ўсё работамі Дарвіна. Не адмаўляючы, а наадварот, прызнаючы факт адноснай мэтазгоднасці раслінных і жывёльных форм—той самы факт, якім віталісты заўсёды, найбольш спекулявалі,—Дарвін даў матэрыялістычнае тлумачэнне гэтаму факту, праўда няпоўнае і несвабоднае ад раду тэарэтычных промахаў механістычнага парадку, якім не менш зусім дастатковае для разгрому віталістычных сцвяжданняў, нібы з'явы мэтазгоднасці можна разумець толькі на аснове прызнання звышпрыроднай «жыццёвай сілы». Паказаўшы на апромыным фактычным матэрыяле ідэалістычнага ўвоіх бяскошча рознастайных відаў арганічнага свету, іх кроўнае сваяцтва, безупынанасць развіцця, пачынаючы ад прасцейшых жывых істот і канчаючы чалавекам, Дарвін не толькі нанёс сакрушальны ўдар па галоўнаму абаронцу і саюзніку віталізма—па рэлігіі з яе антропацэнпрызмам і вучэннем аб стварэнні кожнага віду «па волі тварца», але і больш гэта стварыў непасрэдна для самога віталізма надзвычайныя заградуны ў яго спробе навязаць прыродазнаўству мысль аб абсалютнай аўтаномнасці жыцця, аб непраходным бяздонні, якое аддзяляе жыццё ад нежыцця, ад неарганічнага. Самы працэс развіцця, само развіццё раслінных і жывёльных відаў набыло ў святле дарвінскага вучэння, падкрэсленага «монікланам фактаў», зусім рэальны выгляд, які аказаўся выцякаючым з умоўнага і лагічных уласцівасцей арганізмаў—без таго, каб пры гэтым аставаўся хоць-бы мізернае месца для «жыццёвага пачатку».

Далей, пагібельным для віталізма было і развіццё хімічнай і фізічнай хіміі, якая паказала, следам за пістарычным устамаўленнем (Велерам) штучнага сінтэза мачавіны, хімічную пабудову матэрыі, што выпрацоўваюцца жывым арганізмам і састаўляюць яго.

Тым самым была паказана не толькі адсутнасць непраходнага бяздоння паміж неарганічным і арганічным светам, але і стварэнне ў арганізме раду матэрыі, па законах хіміі, праўда, якасна відазмененых ва ўмовах канкрэтнага арганізма ў параўнанні з хімічнымі законам у неарганічнай прыродзе і ў механічных механізмах, але тым не менш ствараючых арганічныя матэрыі без удзелу якіх бы там ні было другарадных матэрыі «фактараў» (што замоўчваюць меншавістваючыя ідэалісты, калі яны крытыкуюць механістаў).

Рашучы ўдар віталізму быў гэта сама нанесен адкрыццём і разгорнутым вывучэннем клетачнай пабудовы арганізма (Шванн, Шлейдэн, Вірхаў).

Толькі разам з гэтым адкрыццём,—гаворыць Энгельс,—стала цвёрда на ногі даследванне арганічных жывых прадуктаў прыроды—як параўнальная анатомія і фізіялогія, так і эмбрыялогія.

Даныя гэтага даследвання склалі адну з важнейшых частак фактычнага матэрыяла, які лег у аснову работ Дарвіна. «Пасроў гайны, акутаўшы працэс узнікнення і росту, і структуру арганізмаў, быў сарваны».

З другога боку, вывучэнне клетачнай пабудовы арганізма дазволіла лакалізаваць у розных яго органах і сістэмах крыніцы тых працэсаў, дзякуючы ўзаемадзеянню якіх арганізм існуе як цэлае, а гэта акалічыць ён на адным з галоўных сцвяжданняў віталізма—аб тым, нібы «фактар цэласнасці» не прасторава і ўжо па адным гэтаму не можа лічыцца матэрыяльным. Не спыняючыся на радзе

иных, принципова менш важных акрыціяў фізіялогіі XIX стагоддзя, мы можам заключыць словамі Энгельса, напісанымі ў 1851 г.

«Такім чынам, матэрыялістычны светапогляд у наш час безумоўна больш асфунтаваны, чым у мінулым стагоддзі. Зараз уся прырода ляжыць перад намі, як некаторая сістэма сувязей і працэсаў, вытлумачаная і зразумелая прынамсі ў галоўных рысах».

Здавалася-б, што ў гэтых умовах віталізму няма куды падзецца, што ён ужо пават мажлівасці не мае маскіравання іжэнавуковымі патажэннямі, узятымі з гатуні біялогіі. І што паколькі жывячая глеба для віталізма сярод прыродадаследчыка усё-ж у дастатковай меры дана названнем буржуазіі, ён можа ў лепшым для сябе выпадку іскаваць толькі ў тым своеасабвым выглядзе, у якім ён аказваецца характэрным для шматлікіх прыродадаследчыкаў,

«якія,—паводле меткага выразу Энгельса,—у межах сваёй прыватнай навукі з'яўляюцца бязітэснымі матэрыялістамі, а па-за ёю (курсіў наш—І. С.) не толькі ідэалістамі, але нават дабрачыннымі, прававернымі хрысціянамі».

Але, для таго, каб сапраўды выгнаць віталізм з галіны біялагічных навук, неханата важнейшая умова—менша адзіна паслядоўна і ідэалягічна, г. зн. дыялектыка-матэрыялістычнага асцяжэння фактычнага матэрыялу, які накапіўся ў біялогіі. А матэрыялізм у гэтым якасці а колькасці сваёй быў ужо к канцу XIX в. такі, што ў якасці асцяжэння не іскаванага забабонамі «асвечанага мяшчанства» і радамі адмоўных традыцый сваёй навукі (напрыклад «унаследванага ад англійскага эмпірызма павярхоўнага метада мыслення»—Энгельс), ён уладарна штурхаў да дыялектыка-матэрыялістычнай апрацоўкі біялогію. Энгельс у «Анты-Дзюрынг», у «Дыялектыцы прыроды» і выключным майстэрствам паказаў, да якога выдатнага дыялектыка-матэрыялістычнага малюнку прыроды, да якой перамогі погляду аб тым, што «над хаосам блізкіх змен у прыродзе пануюць дыялектычныя законы», прыводзіць сістэматызацыя ўжо і тых эмпірычных акрыціяў, якія былі ў наяўнасці к канцу XIX стагоддзя. Але што было зусім натуральна для Энгельса—аднаго з плеяды буйнейшых правадыроў рэвалюцыйнага пролетарыята, аднаго з асновапаложнікаў і лепшых выразнікаў пролетарскага светапогляду—акідалася арганічна недаступным масе буржуазных біёлагаў, прыказаных сваёй класавай сутнасцю, карэннымі умовамі свайго быцця ў рамках развітога даманапалістычнага капіталізма, да абмежавана-метафізічнай формы матэрыялізма. Няздольнасць іх дыялектыка-матэрыялістычна перапрацаваць эмпірычны матэрыял біялогіі была, вядома, не выпадковай, бо дыялектычны матэрыялізм ёсць ідэалогія рэвалюцыйнага пролетарыята.

Не ўм. прадстаўнікам стыхіізму, непаслядоўнага, механістычнага матэрыялізма ў біялогіі, было на плячу ўмеда абарачаць супраць віталізма ўсе дасягненні прыродазнаўства, канчаткова дыскрэдытаваць віталізм і зрабіць немагчымым рэцыдывы гэтан рознастайнасці ідэалізма—карэннага ворага матэрыялістычнага светапогляду.

Бліскучы паказ нягоднасці метафізіка-матэрыялістычных пазіцый для паспяховага барацьбы з ідэалізмам дан Леніным у «Матэрыялізме і эмпірыкрытыцызме», а таксама і ў іншых яго філасофскіх творах

Такім чынам, і ў перыяд найвялікшай перамогі прыродазнаўча-навуковага матэрыялізма, г. зн. на парозе пераходу да імперыялістычнай фазы капіталістычнага ладу, у біялогіі ўсё яшчэ прадаўжаў паразітаваць віталізм (Віранд, Бунге і др.). Больш таго, гэты апошні, нават знаходзячыся ў стане адноснага заняпаду, аказваў уплыў на такіх буйных прадстаўнікоў прыродазнаўча-навуковага матэрыялізма, як Вірхаў і Клод Бернар. Рэзка крытыкуючы віталізм і настойваючы на тым, што жыццёвыя працэсы, вядома, строга падпарадкаваны фізіка-хімічным умовам, Бернар разам з тым рабіў устаўку віталізму, калі заяўляў: «Можна сказаць, што існуе бядаватковы змадзяўзор для кожнай істоты і для кожнага органа». Калі з дапамога гэтага імперыялістычнай эпохі стварыліся умовы для ўзмацнення ідэалістычнай рэакцыі ў буржуазнай біялогіі, гэтая рэакцыя адразу знашла гатовы ідэйны матэрыял і гатовыя кадры ў асоб перш за ўсё віталістаў, якія, як мы ўжо бачылі, ніколі не пераводзіліся ў біялогію. Што ў параўнанні прыстасавання да новых біялагічных адкрыццяў віталізм павялічыў быў прычыны некалькіх новых вынікаў, ясна само сабою.

Біятасі-ідэалісты, як правіла, ідуць не па шляху простага адмаўлення буйных адкрыццяў навукі, а па шляху іх іскрэпачэння, паразітуючы на іх, прыстасоўваючы іх да сваіх тэорый. У прыватнасці, яны не сталі адмаўляць—пасля работ Дарвіна—арганічную эвалюцыю, але далі ёй ідэалістычнае тлумачэнне і адсюль у сваю чаргу павялі наступленне на гімназічныя дысцыпліны (г. зн. пажэй адзін з прыкладаў гэтай з'явы—у асобе вядомага буржуазнага вучонага Манакова). Ленін геніяльна ўскрыў гэты манеўр класавага ворага. Ленін піша:

«З прычынам развіцця» у XX стагоддзі (ды і ў канцы XIX стаг.) «згодны ўсе». Але гэта павярхоўная, непрадуманая, выпадковая, філістэрокая «згода» ёсць таго роду згода, якою душаць і апаганьваюць ісціну» (XII Ленінскі зборнік).

Відаміяцца, у эпоху імперыялізма і прыродазнаўча-навуковага матэрыялізма біятасі. Знаходзячыся пад уплывам усё новых поспехаў навукі і носячы ў сабе рад элементаў стыхіннага матэрыялістычнага дыялектыкі, ён ужо не настолькі прымітыўны, як светапогляд «статых разнаснаў матэрыялізма» сярэдзіны XIX стагоддзя. Тым не менш, яго няўзроўнасць у барацьбе з ідэалістычнай рэакцыяй у біялогіі безумоўна.

Сучасны механічны матэрыялізм у біялогіі не здолён належным чынам скарыстаць стноўчыя бакі вучэння Дарвіна і нават больш таго—раздзяляе і паглыбляе ўсе слабыя бакі гэтага вучэння.

У вучэнні Дарвіна, як вядома, пытанне аб прычынах паўторных індывідуальных змен не падлягала распрацоўцы, было аддана на задні план добра распрацаваным пытаннем аб форме распаўсюджвання гэтых змен (што, вядома, не з'яўляецца пайрокам Дарвіну, бо гэта недахоп, уласцівы яму, як і большасці людзей, сапраўды рухаючых навуку ўперад» —Энгельс).

Сучасныя механістычныя матэрыялісты дэманструюць сваё бяссілле ў справе васапнення гэтага недахопу. Большасць з іх стаць на пазіцыі механа-ламарызма, тлумачачы зменнасць, наперакор дзім сучаснай генетыкі, як рэзультат прамого ўздзеяння знешняга асяроддзя на арганізм, якое выклікае тэбы адэкватныя спадчыныя змены арганізма. Пры гэтым ігнаруюцца ўважэнне аб адзінстве арганізма

і асяроддзя, у якім гэты арганізм живе, арганізм і асяроддзе процістаўляюцца, як нешта выключна знешняе адзін другому. Другая частка механістаў-біёлагаў, следуючы прыкладу Лотсі, тыха і ці, сваіх уяўленнях аб паходжанні відаў цалкам з даных генетыкі. Куды гэтым так скажона іх падбірае і тлумачыць, што выходзіць поўнае адмаўленне не толькі якой-бы там ні было ролі знешняга асяроддзя, але і якой-бы там ні было эвалюцыі. Ген нібы абсалютна вызначыў і азначыў колькасць і якасны склад генаў нібы з'яўляюцца ў сутнасці момант такімі-ж, як і дзесяткі мільёнаў год таму назад пры ўзнікненні арганічных форм, і ўся рознастайнасць арганічнага свету і жыцця, стала быць, не больш, як ад розных камбінацый разнастайных даных і нязменных генаў.

Паколькі, выходзячы з такога пункту погляду, уся складанасць арганічнага свету была дана ўжо ў момант яго ўзнікнення, то «роля гена» аказваецца зноў незмішчальнай з тэорыі Лотсі, і перад намі з'явіліся ў гэтым неадзінадушным механіцысцкім і біялагічным дактрынах, у даным выпадку, з прамой падобнасцю.

Дарвін аказаўся не ў стане апазіцыі на гэты глыбокі адрозненні паміж жывымі і чалавекам у біялагічных асяродках. Ён з'яўляўся ўжо пра ацэнку адрознення паміж законам жывельнага свету і чалавечага грамадства. Буржуазна абмежаванае свядомасць Дарвіна аказалася зусім не пад сілу даць хоць-бы прыблізна той выдатны аналіз паходжання чалавека, выдатны малюнак дыялектычнага азначэнства біялагічнага і сацыяльнага, якія зроблены ў вядомай рабоце «Чалавек і апазіцыя» і малюнак падобных прадкаў чалавека.

Сучасныя біёлагі-механісты не рухаліся ні на крок уперад ад памылковых бакоў зучэння Дарвіна. Згортка яна трапіла чым, чым, ганным для таго, каб, скарыстоўваючы некаторыя рэакцыйныя і казаныя Дарвіна¹⁾, трактаваць грамадска-гістарычнае развіццё з пункту погляду эвалюцыйных законамернасцей, працуюць над абгрунтаваннем так званых «сацыяльнага дарвінізма», адыгрываючы гэтым ролю прамых і прытым большай часткаю свядомых памочнікаў абнавіцелі і фашызма. Падзюна, што, з другога боку, там, дзе справа ідзе аб пастаўцы і трактоўцы рэзультатаў фізіялагічнага эксперымента,—для механіцызма надзвычай характэрны погляд аб поўнай дуплічнасці непасрэдна пераходзе даных з жыцця і арганізма на чалавечы, з маладых стадыяў антагенезу на развіццё на познія і т. д.

Пра сучасных біёлагаў-механістаў (напрыклад, Ж. Лебана і Шэрынгтона) нельга сказаць, што падобна сваім папярэднікам сярэдзіны XIX стагоддзя, яны зводзяць з'явы жыцця выключна да законаў механікі. Лічачыся з поспехамі фізікі і хіміі, асабліва арганічнай хіміі, біяхіміі і калоднай хіміі, у распрацоўцы якіх яны самі маюць буйныя заслугі,—яны разглядаюць арганізм як сукупнасць хімічных і фізіка-хімічных працэсаў. Аднак яны надзвычай далекі ад адзіна правільнага дыялектыка-матэрыялістычнага ўяўлення, што «фізіялогія ёсць, зразумела, фізіка і ў асаблівасці хімія жывога цела, але разам з тым яна перастае быць спецыяльнай хіміяй: з аднаго боку, сфера дзеяння яе тут абмяжоўваецца, але, з другога,—яна ўздымаецца на вышэйшую ступень» (Энгельс). Сваёй асноўнай тэарэтычнай зада-

1) Гл., напрыклад, аб спадчынай перадачы ўласнасці, аб выцясненні ніжэйшых рас вышэйшымі «слаю мастацтва» ў кнізе Дарвіна «Паходжанне чалавека і палавы падбор», гл. V.

і іншыя прычыны безаазорнае звядзенне жыццевых з'яў да фізіка-хімічных працэсаў, якімі пры ўсёй іх першаступеннай важнасці для арганізма, вядома, не вычэрпваюцца матэрыяльныя працэсы яго формаўтварэння, жыццядзеінасці і паводзін.

Матэрыяльнае з'яўляецца для іх сінонімам фізіка-хімічнага, быцц матэрыялістам (або, як яны выражаюцца, — «механістам», баючыся слова «матэрыялізм») значыць, з іх пункту погляду, бачыць сутнасць жыццёвых з'яў, аж да самых складаных з іх, выключна ў фізіка-хімічных працэсах. Іменна таму яны не ўяўляюць ніякага пераходу ад звядзення жыцця да гэтых апошніх, нібы і сапраўды няма нішага выхаду як прызнаць наяўнасць звышпрыроднага фактара там, дзе перад табою працэс, хоць і звязаны непарыўна з фізіка-хімічным працэсам, аднак іншы па сваёй матэрыяльнай прыродзе, таму, натуральна, не ўкладаецца ў пракрустава ложка законаў і пачынай фізікі і хіміі. Вельмі важна, што сучасныя механісты-біёлагі нічым не адрозніваюцца ад віталістаў у трактоўцы пытання аб водападзеле, які ляжыць паміж матэрыялізмам і ідэалізмам у галіне біялогіі. Як тыя, так і другія атаждзествляюць матэрыяльнае выключна фізіка-хімічнымі працэсамі.

Калі механіст-біёлаг сустракаецца са з'явай мэтазгоднай прыстасаванасці жывёлы да ўмоў свайго існавання, ён гэту з'яву імянецца звесці да фізіка-хімічных працэсаў, звяртаючы ўсю сваю ўвагу, напр., на хімію гармонаў і на тыя энергетычныя патэнцыялы, якія ўзнікаюць як рэзультат вядомай хімічнай рэакцыі ва ўмовах малекулярнай структуры данага органа¹⁾ і выклікаюць рост органа, а разам з тым і стварэнне вядомага прызнака, аказаўшагася карысным для жывёлы. Тым часам зусім відавочна, што як-бы добра іншы раз ні ўдавалася пры адзначаным кірунку доследу ўскрыць фізіялогію (дакладней адзін з бакоў фізіялогіі) працэса формаўтварэння — пытанне аб паходжанні мэтазгоднага па сваёй форме прызнака ўсёроўна застаецца адкрытым. Фізіялагічны працэс, аб якім тут ідзе гутарка, сапраўды адбываецца, паколькі арганізм з'яўляецца носьбітам пералічаных хімічных і фізіка-хімічных прадпасылак працэса. Аднак, чаму арганізм аказаўся носьбітам іменна гэтых, а не іншых прадпасылак? На гэта пытанне можна адказаць матэрыялістычна толькі ў тым выпадку, калі не абмежавацца выключна фізіялогіяй асобнага арганізма, а звыш таго — улічыць гісторыю развіцця данага віду жывёлы ў канкрэтным біялагічным і геаграфічным асяроддзі, ўскрыць тое спалучэнне момантаў зменіліся спадчыннасці, натуральнага адбору і пэўнага ўплыву зменіліся асяроддзі, якое прывяло да пэўных фізіялагічных асаблівасцей пэўных прадстаўнікоў данага віду. Вядома, тут уж прыходзіцца выйсці за межы законамернасцей фізікі і хіміі і гэта больш складанай формы руху матэрыі, але для сучаснага біёлага механіст гэта — ужо не ад лукавага. А лукаваму якраз, г. зн. віталісту, такая пазіцыя надзвычай выгадна: яна адкрывае яму шырокі прастор для таго, каб «тлумачыць» неабходныя для формаўтварэння ўмоўны дзеяннем звышпрыроднага «жыццёвага фактара» у выглядзе «энтэлехіі», «сістэмы імпульсаў», «гормэ» і т. п.

Звядзенне арганічных працэсаў да фізікі і хіміі і ігнараванне іх гісторыі развіцця ў аднолькавай меры характэрны для біёлага-механі

¹⁾ Пытанне аб малекулярнай структуры тканін нават у аддаленай ступені не вычэрпвае пытання аб гісталагічнай пабудове тканіны і органа, а тым часам гісталагічная пабудова вельмі недастаткова ставіцца механістамі ў сувязь з фізіялогіяй.

ста, маюць адзін і той самы карань у яго метафізічным (антыдыялектычным) светапоглядзе. Гэта зусім не значыць, што сучасныя біялагі-механісты не займаюцца параўнальнай біялогіяй. У кожным разе, што датычыць параўнальнай марфалогіі, эмбрыялогіі, то распрацоўка гэтых галін буржуазным прыродазнаўствам ідзе даволі інтэнсіўна. Аднак для механістаў біялагаў, так сама як і для ідэалістаў, застаецца «кніжка за сям'ю пячаткамі» адзінае навуковае разуменне эвалюцыі, як яно геніяльна сфармулявана Ламаркым у яго рабоце «Да пытаньня аб дыялектыцы». Як ідэалізм, так і механізм у біялогіі цалкам стаіць на тым же лепшым, па Ламарку, т. зв. «мертвым, сухым і бледным» канцэпцыі развіцця. Тым часам толькі другая (жыва-жывая) канцэпцыя развіцця дае ключ да «скачкаў», да «перарыву наступовасці», да «зваротнага ў процілегласць», да злічэння старога і новага ў жыцці». Прыводзіць ён класічны канцэпцыі развіцця амаляе для ілюстрацыі на нэўры, вынішчы, амаляе этал. Але нава, набытае да амаляе аб гэтым арганізма недастаткова рэакцыйнаму, каб амаляе абмежаванаму светаразуменню буржуазных біялагаў.

Не гаворачы ўжо аб тым, што здабыты параўнальнай марфалогіяй матэрыял не падвяргаецца ў механістаў, якія адначасова злучаюцца і эмпірыкамі, ганібокам абалежым, — фізіялогія ў асноўным распрацоўваецца адарвана ад гэтага матэрыялу. Пазбаўлены і стаўлены амаляе фізіялагічныя факты немалаю прыродаю «біялагічна-механіста да ўяўлення аб арганізме як аб машыне, няхай сабе амаляе больш складанай у паказанні, напрыклад, г. Л. Жоба, чым у паказанні механістаў ХХ стагоддзя, але ўсё-ж як аб машыне і ў гэтым яшчэ адна характэрная рыса сучаснай механістычнай біялогіі.

З другога боку, справа ідзе не толькі аб разрыве паміж вывучэннем развіцця і вывучэннем фізіялогіі. Для механістычнай біялогіі характэрна таксама разарванасць на мноства дысцыплін, распрацоўваемых адарвана адна ад другой. Асабліва кідаецца ў вочы занадта гэта адзін ад другога такіх важных аддзелаў біялогіі, як фізіялогія і марфалогія. Сярод рэду прычын такой ізаляцыі адно з найбольшых месца займае няадпаведнасць біялагічна-механістаў бачыць непарыўную сувязь паміж функцыяй і формай, бачыць, што «мorfалагічная і фізіялагічная з'явы, форма і функцыя, абумоўлены ўзаемаадна адна другую» (Энгельс). А гэта, няадпаведнасць у сваю чаргу цесна звязана з ужо адзначаным механістычным атаждзествленнем фізіялогіі з фізіка-хімічнымі працэсамі. Гэта атаждзествленне стварае вялікія перашкоды для разумення таго, што ход фізіка-хімічных працэсаў абавязкова прадпачынае праўлення любой функцыі, аднак гэты працэс дзеіцца не сам па сабе, а як працэс у тканінах і органах з зусім акрэсленай марфалагічнай структурай; што асаблівасці гэтай структуры не толькі з'яўляюцца рашаючымі для характару функцыі, але надаюць своеасаблівасць самому фізіка-хімічнаму працэсу, які працякае ў данай марфалагічнай структуры.

Форма і функцыя, фізіялагічнае і псіхічнае, норма і паталогія, новае і старое ў фізіялогіі арганізма, біялагічнае і сацыяльнае ў арганізме чалавека, розныя бакі дзеіцца адзінага жыццельнага ці рацыйнага арганізма ўсе гэта ляжыць перад сучасным прыродазнаўчым навуковым (механістычным) матэрыялізмам як нешта адабалеанае ці у лепшым выпадку звязанае адно з другім толькі знешняе. Арганізм у гэтым выпадку звязанае адно з другім толькі знешняе. Арганізм складаецца для яго не больш як сумай розных клетак, тканін, органаў, розных працэсаў і т. д. Походжанне раду своеасаблівых і разам з тым уплыве матэрыяльных уласцівасцей арганізма як цэлага, эпо-

саба ўплыву гэтых уласцівасцей на формаўтварэнне і функцыю паводных яго частак стаіць, як невырашальная загадка, перад механістам-бетагам. Гэтыя праблемы ён або складае з рахунку, як-бы неіснуючыя, або шарахаецца ў бок ідэалізма.

У асноўным пералічаныя рысы сучаснага прыродазнаўча-навуковага матэрыялізма характэрны і для прадстаўнікоў механістычнай рэвізіі марксізма ў нас, у СССР. Гэтыя рысы праступаюць тут толькі ў своеасаблівым напроўтеным пад марксізм выглядзе. Дакладная аспічнасць складае, такісама як і выкрыццё меншавіствуча-ідэалістычнай рэвізіі марксізма, важнейшую састаўную частку пытання аб спосабах і шляхах барацьбы з буржуазнай ідэалогіяй, аб спосадах і шляхах сацыялістычнай рэканструкцыі біялагічных навук.

Адна з найвялікшых заслуг Леніна заключаецца ў тым, што ён выдуну патрабаванне большэвіцкай непрым рымасі ў адносінах да ўсіх скажэнняў прынцыпаў марксізма, пра якую-б галіну барацьбы не ішла справа. Чыстага нашых марксісцкіх пазіцый ёсць асноўная умова перамогі над буржуазнай ідэалогіяй на ўсех фронтах, у тым ліку і на фронце біялогіі. Ленін указаў, што чалавек да канца выкрыць ідэалізм, калі стаяць на пазіцыях механіцызма або скатвацца да іх. Ленін указаў, што гэта тым больш гемагчыма, калі рабіць прамыя ўступкі ідэалізму, калі падобна Багдаду трапіць у палон махізма. У наш час такі-ж уступкі ідэалізму, такія-ж некрытычныя адносіны да раду буржуазных тэорый характэрны для меншавіствучага ідэалізма. У прыватнасці, калі меншавіствучыя ідэалісты біёлагі падкрэслваюць—у барацьбе з механістамі—яккуюсь сваеасаблівасць жывага, яны ўпарта замоўчваюць матэрыяльную прыроду гэтай сваеасаблівасці, а такісама пераеминасць паміж неарганічным і арганічным светам. Прадаўжаючы і развіваючы дачен справу Леніна, Сталін ускрыў і дав найглыбейшую ацэнку яе цяперашняй форме механістычнай рэвізіі марксізма, так і меншавіствучамаму ідэалізму.

Буржуазная эмпірычная біялогія ва ўсіх сваіх раздзелах (уключаючы псіхафізіялогію і медыцыну) прадаўжае даваць мноства блытых прынцыпаў і ў эпоху імперыялізма. Не ўлічваючы гэтага факта былі бы «ізацізмам», забывіццем укажання Леніна аб неабходнасці для нас перапрацоўваць, адсякаючы варожыя тэорыі, праводзячы нашу ланію,—спадчыну буржуазнай навукі. Гэты факт застаецца ў сіле, не гледзячы на яўнае замаруджанне тэмпаў, а месцам і прастую дэградцыю навуковай работы біёлагаў на Захадзе пад ударамі нечуванала эканамічнага крызіса і фашысцкай рэакцыі.

Калі мы канстатуем, што біялагічныя навукі ў СССР даганяюць, а ў некаторых галінах пераганяюць эмпірычную біялогію Захада (у тэарэтычных-жа адносінах наша біялогія ў цэлым стаіць прымерна вышэй буржуазнай), то мы зусім не збіраемся адмаўляць эмпірычныя поспехі буржуазнай біялогіі. Нарэшце, самое разуменне сутнасці найцяжэйшага крызіса буржуазнай біялогіі толькі і матчыма, калі ўлічыць навуковыя поспехі ў яе-ж уласнай галіне. Бо, як гэта геніяльна ўказаў Ленін, іменна працэс развіцця буржуазнай навукі з'яўляецца важнейшай прычынай яе-ж крызіса.

У даным артыкуле мы абмяжуемся прывядзеннем толькі некалькіх прыкладаў адкрыцця такіх новых даных, якія аказаліся ў рэзкай супярэчнасці з усталяванымі і наабоўш распавсюджанымі механістычнымі поглядамі ў біялогіі. Да нядаўнага часу лічылася

цэнтрау прыводзіць да парушэння не якой-небудзь адной, а цэлага раду пералічаных функцый, прычым у далейшым, не гледзячы на застаўшыся дэфект кары, функцыяльныя непарадкі значна згладжваюцца, а то бывае і так, што пераважнае паражэнне данай функцыі ўзнікае пры зусім незвычайнай лакалізацыі пашкоджання.

Усе гэтыя ці надобныя факты не ўкладваюцца ў схемы механістычнага напрамку біялогіі. Папярэдняя формула «так, ці не», якая правільна нібы адлюстроўвае пlynь той ці іншай фізіялагічнай рэакцыі, аказваецца дыякрэдытаванай на карысць формулы «і так, і не» з атэжэнсці ад мноства ўмоў, частка якіх яшчэ не зусім дэталёва вядома навукай. Арганізм развіваецца ў процілегласцях. Адна і тая-ж функцыя рэагуе на розным узроставым і пэўна-рэальна гісторыянае функцыянавання. Функцыі павялічаных органаў не толькі ўплываюць на функцыі іншых органаў, але і самі знаходзяцца ў моцнай залежнасці ад стану арганізма ў цэлым, больш таго—толькі ўзнікаюць пры пэўных умовах існавання арганізма (як цэлага); змена функцыі аднаго і таго-ж органа часта адбываецца без таго, каб пры гэтым абавязкова змянялася яго гісталагічная структура; нарэшце, мноства функцый, якія раней здаваліся вельмі звычайнымі, аказваюцца ў большасці надзвычай складанымі, а талоўнае—маючымі ў сваім складзе яўныя следы минулых этапаў функцыянавання арганізма. Выяўленне гэтых фактаў з асабліваю нагляднасцю ўказвае біёлагам на пераход пераходнага сувязі паміж фізіялогіяй сённяшняга дня і гісторыянага развіцця арганізма, на надзвычайную недастатковасць аднаго толькі фізіка-хімічнага падыходу да функцый, на немагчымасць звесці законмерна і гэтай функцыі да адных толькі фізіка-хімічных працэсаў. Карані кажучы: усе прывычныя, ўстанавіўшыся погляды біялагічна-механіста, як мы ўжо гаварылі вышэй, падвяргаюцца рэвалюцыйнаму ломцы пад уплывам мноства следуючых адкрыццяў.

Гэтым самым рэзультат гэтай ломкі старых агульнапрынятых поглядаў на біялогію мае шмат агульнага з рэзультатам таго-ж пераходу ў галіне фізікі. Ленінскі аналіз, разгорнуты ў «Матэрыялізме і эмпірыякрытыцызме», дае ключ да разумення таго, як адбываецца гут справа. Многія буржуазныя біёлагі, якія і дагэтуль схіляліся да матэрыялізму, ды не адважваюцца яшчэ канчаткова парваць з ім, пачынаюць праяўляць хістанні ў бок ідэалізма (у форме агнастыцызму). Наколькі ўстанавіўшыся тэорыі аказаліся абвергнутымі, колькі прышоўшыя ім на змену новыя навуковыя меркаванні (якія вядомыя і раней базуюцца на механістычным светапоглядзе), таксама аказаліся нядоўгавечнымі і фактычна па-ранейшаму застаюцца процілеглымі адно другому, то гэта не азначае гэта,—міркуюць яны,—што задачы навукі наогул эфемерны, што чалавечаму пазнанню суджана толькі блізкае, а не далёкае будучыню. Ды хіба можа быць наогул цвёрдым і агульным, што існуе незалежная ад свядомасці аб'ектыўная рэальнасць, хіба гэтак з'яўляецца гэта апошняе толькі іграю нашых уябраўленняў, хіба роўнасць змагаючыхся адна з другою біялагічных тэорыяў не з'яўляецца прадуктам рознага складу мыслення ў розных біёлагаў; але ў такім выпадку, дзе-ж падставы для адмаўлення той ці іншай тэорыі, калі толькі з некаторага адвольна абранага пункту погляду яны акажуцца унутранна лагічнымі, калі «сімвалы» арганізма, функцыі, эвалюцыя, унутранай секрэцыі (а ўсё гэта, моў, не больш, як сімвалы, і ні ў якім разе больш ці менш верныя адлю-

страванні сапраўдных рэчаў і працэсаў) укладваюцца тэарэтычна ў стройную сістэму?

Такі іменна настроі думкі многіх кіруючых буржуазных біелагаў. Гэты настрой пранізваецца глыбокім пазнавальным пэсмізмам, асабліва ірытэльным. Зараз, у эпоху ўсезгульнага крызіса капіталізма, беспрыцую, якое ахапляе ў прыватнасці ўсё больш шырокія колы буржуазнай тэхнічнай інтэлігенцыі, у абстаноўцы краху банкаў і буйнейшых прадпрыемстваў, закрыцця мноства навуковых інстытутаў, варожых адносінаў масы збанкрутаваўшыхся капіталістаў да развіцця навуковай і тэхнічнай мыслі. Сярод тых біелагаў і медыкаў, якія не кнуліся яшчэ ў абдымкі адкрытай рэлігійнай містыкі (а ёсць мноства і такіх, аб чым сведчыць тое, што не так даўно былі скланы спецыяльныя кангрэсы па рэлігійнай псіхалогіі, тэлепатыі і г. д., а таксама адкрытае апраўданне заб'ювання настолькі аўтарытэтнымі дзеячамі буржуазнай медыцыны, як Крэль і Ёр), пашыраецца некананічнасць, махізм, так званая філасофія «як каля-б» Файхэнгера (*Philosophie als ob*) — якая сцвярджае, што справа не ў ісцінасці усерозна, моў, недасягаемай, — а ў праўдападобнасці і т. д.

Вось адно з характэрных выказванняў відэаішлага нямецкага псіхіятра Крачмера:

«У кожным разе, — ліша ён, — можна асмеліцца сказаць, што некаторыя віды спрытуалістычнага махізма ствараюць той светаногляд, які, відаць, найлепіш аднавідае сучаснаму дыдакцічнаму і лагічнаму мысленню. Гэты светаногляд пры строім падхрэсціванні апаніяга адзіства усіх рэчаў прызнае беспрыцэпным эмпірычным прымат духоўнага перад матэрыяльным».

Ф. Крауз, аўтар каштоўных работ па біяхіміі і вегетатыўнай псіхавой сістэме, на гэтым падзяляе пазіцыі ідэаліста Маха. З яго пункту гледжання спрэчка аб матэрыялізме і ідэалізме беспрадметны; мы маем справу не з аб'ектыўным светам, а толькі з голымі пануццямі, якія даюць нам розныя ўяўленні аб арганізме, эвалюцыі і інш. у залежнасці ад таго, якія пануцці здаюцца нам сумесна існуючымі, аб'яднанымі ў адну «катакадыю» (комплекс, аб'яднанне па прыкрасце прасторы). Якаснай розніцы паміж арганічным і неарганічным, псіхическім і фізічным няма:

Прырода (тут Крауз мае на ўвазе адпаведны, «комплекс пануццяў» І. С.) імяецца выкрыць цяжар таксама, як мы імкнемся выкрыць нашы жаданні, намеры».

Суб'ектыўны ідэалізм прашаведваецца і радам сучасных віталістаў. Неовіталісты, у адзнаку ад старых віталістаў, стаяўшых цалкам на глебе аб'ектыўна-ідэалістычнай філасофіі, стараюцца, прадаўжаючы ў асноўным аставацца прадстаўніцамі аб'ектыўнага ідэалізма, надаць «глыбокае абгрунтаванне» сваім вучэнням аб «жгучай і ліч. малалічыннасці модных цяпер (і — о, відома!... — «даўно здаўных» у архіве застарэлы матэрыялізм) рознавіднасцей суб'ектыўнага ідэалізма і агінастыцызма. Правадыр сучаснага віталізма Дрыш, загадзя напярэдзіўшы, што ён не ў стане сказаць аб энтэлехі што-небудзь канкрэтнае і ўразуміцельнае ўжо па аднаму таму, што, моў, энтэлехія не прасторава, усе-ж спрабаве запэўніць свайго чытача ў тым, што гэты слоўны выкрутас мае за сабою нейкі «навуковы сэнс». Выкідаючы з філасофіі алічэстыка Канта вучэнне аб «рэчы ў сабе» і апраўваючыся выключна на ідэалістычную частку філасофіі Канта,

Дрыш сцвярджае, што эпітэтых я не менш абгрунтавана, чым усе іншыя нашы веды. Аб'ектыўных прасторы часу прычынных сувязноў, моу, не ёсць. На справе, моў, «вопыт выліваецца ў рамкі, прадукцыйныя катэгорыі, і апошні такім чынам апырорны ў лагічным сэнсе» (Дрыш «Віталізм, яго гісторыя і сістэма»). Роўным чынам эпітэтых па Дрышу паходзіць на апырорнай, уласцівай нашай свядомасці катэгорыі нэафіліі, якая (катэгорыя) нічым не горш за іншыя апырорныя катэгорыі Канта.

З другога боку, сучасны віталізм «сам спрабуе «абгрунтаваць» гэта сапідным біялагічным фундаменце» рэакцыйна-ідэалістычнай іакіраванай на ідэю дэзарыентацыю рэвалюцыйных мас, сцвярджаючы аб бездапаможнасці розуму і безнадзейнасці навуковага даследавання аб'ектыўнай рэчаіснасці. Як ён гэта робіць, мы ўбачым некалькі ніжэй. Зараз жа я хачу падкрэсліць, што і цяпер віталізм застаецца найбольш тыповым і ярка выражаным прадстаўніком ідэалістычнай рэакцыі на фронце буржуазнай біялогіі. Разам з тым ён павінен раіць своеасаблівых рыс, без уліку якіх аналіз крызіса сучаснай буржуазнай біялогіі быў бы бяскроўным і няверным.

Своеасаблівасць заключаецца найперш ў тым, што ў сучасны момант гітлісты надвычай актыўна развіваліся. Яны выступаюць болей адрэка, чым рэч яна болей рануча пратэнцуюць на нашы рэальныя сферы свайго ўплыву за межы чыста біялагічных пытанняў, урываюцца ў гатчы грамадскі-гітэрычных праблем, прабуючы «абгрунтаваць» фашысцкую расавую «тэорыю».

Віталізм актыўна скарыстоўвае ўсе моманты разброду і неадзінчаснасці ў радах біялагаў-прадстаўнікоў прыродазнаўча-навукова-матэрыялізма; ён усёляк спрабуе ўзмацніць, іх хістанні і вербаваць (і гэта раз не без поспеху) сваіх новых прыхільнікаў з гэтага лагера. Чым і з'яўляецца тыповым для данага перыяда буржуазнай біялагічнай навукі прыкладам прамога пераходу з лагера матэрыялізма ў лагера віталізма з'яўляецца выступленне вельмі буйнага швэцкага неартаганала Манакова (нядаўна памёршага). Гэты вучоны, які даў шмат каштоўных эмпірычных работ і ніколі ў даваенны час не выказваў у афіцыйнай форме сваіх сімпатый к віталізму, апублікаваў на праўнаўча нядаўна кнігу, у якой атакуе механістычную біялогію, а разам з ёю і матэрыялізм у біялогіі наотул, абвінавачвае біялагічна-матэрыялістаў у няздольнасці разумець арганізм якцэлае, і ў якасці рухаючай і яднаючай арганізм істацыі выкачвае нематэрыяльны жыццёвы фактар пад назвай «гормэ» (яшчэ адзін слоўны выкручак у радзе іншых, прапанаваных віталістамі). Манакоў—гарады прыхільнік гістарычнага падыходу да біялагічных з'яў. Але пры бліжэйшым разглядзе аказваецца, што асновай і рухаючай сілай біялагічнага развіцця ён лічыць усё тую-ж «гормэ». Перад нам узорчык таго, як прызнаючы арганічную эвалюцыю, ідэаліст пад прыкрыццём гэтага прызнання працягвае жыццёвую ілуду і, вядома, скажае пры гэтым малюнак тых «з'яў да якіх ён прымяняе свой фальшыва-гістарычны падыход»¹.

Нельга не адзначыць, што ў Манакова, у яго работах ужо даваеннага часу, можна пры больш дакладным аналізе выявіць хістанні ў бок ідэалізма. Аднак толькі ў апошні перыяд—у перыяд рэзка ўзмацнення крызіса буржуазнай тэарэтычнай мыслі, ўзмацнення ідэа-

¹ Больш падрабязна гл. у маім артыкуле «Праблема лакалізацыі мозгавых функцый» у II зб. прац I-га Псіханеўралогіі БССР.

Пры гэтым ускрываецца ўся безгрунтоўнасць віталістычных сцверджанняў пра нібы абсалютную гарманічнасць арганізма; аказваецца, што не толькі цэлае вызначае частку, але і што абавязкова маюць месца і адваротныя суадносіны — так сама, як і ўплыў паасобных частак адна на другую; выяўляецца моцная беспадстаўнасць віталістычнага палажэння аб нібы абсалютнай аўтаномнасці жыццёвага працэса і, наадварот, раскрываецца дыялектычная сувязь паміж неарганічным і арганічным светам, паміж фізіялогіяй арганізма і асяроддзем, у якім ён жыве, які перамагае, выкарыстоўвае і т. д.

Праблема цэласнасці арганізма аказваецца пазбаўленай якіх-бы там ні было элементаў містыкі; выяўляюцца на канкрэтным матэрыяле неабсяжныя перспектывы далейшага рэцыйнальнага даследавання, прынцыпова нічым неабмежаваныя магчымасці знаўкі, у прыватнасці біялагічнай, а разам з тым і неабмежаваныя магчымасці кіраўніцтва біялогіяй жывельнага і расліннага свету, пладатворнага ўдзелу фізіялагаў у справе ўсебаковага разгортвання фізічных і разумовых сіл чалавека (вядомы пры абмежаванні і гістарычна немінучай умове звяржэння капіталізму) на падставе пераможнага будаўніцтва сацыялізма, выключныя поспехі і ўзоры якога дае СССР — цытадэль сучаснай пролетарскай рэвалюцыі.

Над выглядом правядзення прынцыпа цэласнасці віталізм выступае зараз у вельмі рознастайных формах. Больш замаскаваная і больш замараная з гэтых форм прадстаўлена ў выглядзе так званай **гештальт-тэорыі** (Gestalttheorie). Іжывасць і рэакцыянасць гэтай тэорыі, не ў тым, што яна падкрэслівае адзінства арганізма і факт падпарадкавання паасобных яго частак законамернасці арганізма як цэлага. Наадварот, у гэтым пункце яна правільна адлюстроўвае рэчаіснасць і тым самым укрываецца ў давер'е прадстаўнікоў прыродазнаўча-навуковага матэрыялізма. Выказваючыся з поваду гештальт-тэорыі і падобных вучэнняў, адзін з гэтых апошніх, Б. Фіншэр (гл. яго кніжку «Віталізм у пачатках», пераклад з рускага, Масква, 1925 г.) гаворыць: «У несправдзанага наглядальніка не можа быць ніякай думцы, і минуты сумнення, што ў прыродзе адзінства жывельнага арганізма існуе фактычны матэрыялізм, а не толькі, у рэшце рэшт, адзінасць ці атракцыя». Само па сабе гэтае палажэнне зусім верна, аднак, аўтар сам не прыкмятае, што тут ён ужо ў матэрыялістычным сэнсе пералічвае тэію гештальт-тэорыі, тэію аб цэласнасці, бо для гэтых апошніх якраз і з'яўляецца чуждым аб цэласнасці, бо для гэтых апошніх якраз і з'яўляецца чуждым указанне на матэрыяльны характар цэласнасці арганізма¹⁾. Для гештальт-тэорыі характэрна ўспрыманне цэласнасці, як чагосьці тырвінага, спрадвёку ўласцівага арганізмам, але зусім не звязанага з канкрэтным развіццём матэрыі. Адсюль вынікаюць чужыя палажэнні «гештальтаўцаў» — нібы «прыпынці цэласнасці ёсць важнейшы з усіх, з якімі мае справу біялогія», нібы, зусім бязмётнай і неправамернай з'яўляецца ўсякая спроба аналізаваць, ускрываць тыя працэсы ў арганізме, якія абумоўліваюць яго адзінства, нібы факт вызначальнага значэння цэлага для яго частак выключае адваротнае значэнне частак для цэлага і т. д. Для гештальт-тэорыі характэрна, што яна

1) Няма нічога дзіўнага ў гэтай паводцы Б. Фіншэра, бо, як гэта і характэрна для несправданага прыродазнаўча-навуковага матэрыяліста, ён сам не пазбаўлен ідэалістычных поглядаў. Так, да вышэй прыведзенай фразы ён лічыць патрэбным дадаць: «зразумела, паколькі наогула існуе магчымасць матэрыяльнага пазнання». Ці ў далейшым робіць такую па сутнасці віталістычную заяву: «Само цяжэнне іх (з'яў жыцця — І. С.) становіцца зразумелым з пункту погляду патрэбнасці арганізма ў цэлым» (стар. 45).

унікае адкрытага карыстання такімі тэрмінамі, як «энтэлехія», «адухаўляючы пачатак» і т. д., недатаварвае, нібы ў імя цвярозасці навукаван мислі, шытанне аб прыродзе цэласнасці і тым камым маскве сямю ідэалістычную сутнасць. У асобе гештальт-тэорыі мы маем адну з яркіх ілюстрацыяў у галіне бяжогі да гештальтнага палажэння Леніна: «філасофскі ідэалізм ёсць аднабокае перапавялічанае развіццё (раздзіванне, распуханне) адной з рыс. бакоў, межаў знавання ў абсалют, адарваны ад матэрыі, ад прыроды, абжэствленны». «Пазнанне чалавека не ёсць прамая лінія, а крывая лінія, якая бяжонца набліжаецца да раўнотавы, да сімвалі. Любы адрывак, аблом, кавалек гэтай крывой лініі можа быць ператворан (аднабокова ператворан) у самастойную цэлую, прамую лінію, якая (калі за дрэвамі не бачыць лесу) вядзе тады ў бяжота папоўшчыны, дзе яе замацоўвае класавы інтарэс пануючых класаў»¹⁾.

І сапраўды, хіба чалавек само па сабе сцверджанне, што функцыя паласовых частак арганізма залежыць ад сваясаблівых законамернасцей арганізма як цэлага? Не, гэта сцверджанне празлына, і далейшы рост лавука робіць яго усё больш пераканаўчым. Але рэчакісць многатраўна і сцвярэчліва. Прадаўжаючы зыставіцца цэласным, арганізм ў сваім развіцці дыферэнцыруецца. Ідэалізм не бачыць гэтага узамнага прамакненьня прамігласцей, ён ігнаруе значэнне аддыферэнцыявалыхся частак, тая жыццё арганізма, як цэлага.

«Прамалінейнасць і аднабокасць, дэравянасць і закэсцеленасць, суб'ектыўізм і суб'ектыўная слепата—вось гносеалагічныя карэнні ідэалізма» (Ленін).

Ігнараванне канкрэтнай будовы арганізма на самай справе не можа прывесці ні да чаго іншага, як да ідэалістычнага талкавання цэласнасці арганізма. Сувязі, аднаючы арганізм у адно нэце не існуюць паласовна ад нервовай сістэмы, ад мноства розных органаў і тканей іх сапраўдны матэрыяльны характар толькі тады становіцца ясным, калі мы вывучаем іх у непарыўнай сувязі з пабудовай і функцыяй усіх гэтых частак. У прадзным выпадку яны ўяўляюцца як нешта нематэрыяльнае, абстрактнае рацыянальна-лежытэматычнае. Але ці ідэалісту тужыць аб гэтым? Наадварот, ён адчувае сябе добра іменна там, дзе адкрыт шырокі прастор не для рацыянальных, а якраз для ірацыянальных, містычных, папоўскіх спекуляцый. У парадку прымянення такога роду спекуляцыяў і нарадзілася сучаснае буржуазнае вучэнне аб цэласнасці, у якім, як мы бачылі, цэласнасць узведзена ў нешта абсалютна адарванае ад матэрыі і мстыфікавана. Гэта вучэнне вельмі выгадна імперыялістычнай буржуазіі, бо, як убачым ніжэй, яно запімагае ся праводзіць узмоцненае дэступінацыя на рабчы клас, ідэалагічна «абтрунгоўваць» пераход да адкрытай, тэрырыстычнай формы сваёй дыктатуры перад тварам нарастаючага рэвалюцыянага крыжса, наспываючы ідэі штурма ў свядомасць мас. І таму зусім не дзіўна, што буржуазія ўсяляк культывуе і замацоўвае вігалістычнае вучэнне аб цэласнасці.

Неабходна тут жа адзначыць, што не толькі прыродазнаўча-навуковыя матэрыялісты Захада, але і многія нашы бэлагі (а псіхалагі), якія прылічваюць сябе да лагера марксізма, скажваюцца, або праміа становяцца на пазіцыі гештальт-тэорыі і сваяцкіх ёй буржуазных вучэнняў. Гэта асабліва характэрна для прадстаўнікоў меншаствіюча-ідэалістычнай рэвізіі марксізма—так сама, як і для «тэарэтыкаў»

¹⁾ Ленін. Да пытання аб дыялектыцы, т. XIII, стар. 304.

мжнароднага меншавізма, для дзеячоў соцыял-фашысцкага II Інтэрнацыянала. А тым часам, як выдаць будзе з далейшага, разглядаемае тут «вучэнне» адыгрывае значную ролю ў сістэме контррэвалюцыйных мерапрыемстваў буржуазіі.

Калі уплыў гештальт-тэорыі ажыццяўляецца «ціхаю сапай», то затое другая рыганьдасць віталізма ў сучаснай буржуазнай біялогіі адыгрывае практычна свае дэалістныя прыкметы, агрэсіва прышчапляе іх біялогіі, не саромячыся пры гэтым прыбегнуць да простага падтрымання з боку паліцэскага апарата фашысцкіх ці фашызуючыхся дзяржаў імперыялістычнай буржуазіі. Гутарка ідзе аб тых сістэмах, якія разглядаюць цэласнасць арганізма, як выражэнне псіхалогічнага пачатку. «Душа ёсць гэне цела, цела ёсць выражэнне душы» вось асноўны тэзіс правазнаснага германскім фашыстам псіхолога (і аўтабіяграфічнага біёлага) Кляйне. Адуляцыйны арганізм, агаждзествленне з'яў жацця з псіхалогічнай дзейнасцю зусім не нова для ідэалістычнага кружку ў біялогіі. Аднак, калі раней пад псіхалогічным пачаткам арганізма віталісты разумелі пераважна псіхіку ў яе элементарных, таксама абязлічаных, формах (гл. вучэнне Гартмана аб несвядомым), то зараз усе часцей і настойлівей ім высоўваецца разуменне яднаючага псіхалогічнага пачатку ў выглядзе асобы. Гэты вярненне падобнае асобе. У такім імёна разуменні і гаворыць Кляйне аб душы, як аб сугнасі арганізма. Але што-ж такое гэта душа ў азначэнні разглядаемай разнастайнасці віталізма? Кляйне патрабуе рэзкага размежавання паміж душой (Seele) і духам (Geist), пад якім ён разумее розум, мышленне, інтэлект, тады як «душа» у яго азначэнні ёсць свет ішчынстваў і глыбокіх цягненняў.

«Дух» гэта, моў, другараднае, наноснае, здольнае толькі да паверховага разумення, незаслужана правазнаснае шкоднымі «тлетворнымі» вучэннямі матэрыялізма. Затое, «душа» складае самую сугнасі псіхікі і жыцця. Хто ўявіў асаблівасці душы, той атрымлівае ключ да разумення ўсіх з'яў жыццёзнасці, паводзін, мэтазгоднасці жывых істот. «Дух» — зменчывы, «душа» — нешта пастаяннае, устойлівае. «Душа» індывідуума ёсць ручаёк, які адгалілаваўся з агульнага патоку ўніверсальнага жыцця (Аллен). Але, перш чым даць пачатак «душы» індывідуума, — гэта паток увасабляецца ў «душы» народу ці расы, і таму самае істотнае ў «душы» індывідуума ёсць яе расавыя асаблівасці. Вось у гэтым імёна пуніце адбываецца непараднае ўмыванне фашыста-біёлага з фашыстам палітыкам, кіраўніком папромных шавіністычных банд.

Фашысту-палітыку мала мець ад біёлага адно толькі «абвэржэнне» матэрыялізма, яму недастаткова нават «вучэнне» аб «самадаўлеючай цэласнасці» ці «глыбіннай асобе», калі гэта вучэнне фармулюецца заахадта агульна. Гэта мракабесце ў біялогіі з'яўляецца найбольш адпавядаючай тэарэтычнай асновай для фашысцкага мракабесця ў палітыцы. Трэба падкрэсліць, што нямала папрацавалі над ідэалагічнай падрыхтоўкай фашызма такія дзеячы біялогіі і псіхалогіі, як, напрыклад, Краўз аўтар вучэння аб «глыбіннай асобе», Фрэйд — аўтар вучэння аб «яно» (суккупнасць несвядомых цягненняў), Бергсон — аўтар вучэння аб «жыццёвым парыве», хоць-бы яны і не выказваліся проста на карысць прымата расы і ў апраўданне расавай ненавісці.

Аднак, фашызму — гэтай форме адкрытай дыктатуры буржуазіі ў перыяд надыходзячай пагібелі капіталізма — патрэбна ад біёлага нечага большага. Фашызм патрабуе ад біялогіі не двухсэнснага

апраўдання расанай тэорыі, «навуковых», «біялагічна-фундыраваных» аргументаў супроць вучэння Маркса—Энгельса Леніна—Сталіна, якое з'яўляецца адзіна навуковым, ўсеперамагаючым, аватодзіаючым усе больш не толькі самымі шырокімі масамі пролетарыята, але і перадавымі коламі навукова-тэхнічнай інтэлігенцыі Захада. І калі ў л.ху праследуемых фішызмам аказаліся наваг і пералічаныя вышэй віталісты і іх паслядоўнікі, то гэта адбываецца не толькі ў сілу «неарыйскага паходжання» ці палітычнай «нядобраамерыкансці» некагoryх з іх, але палюным чынам у сілу адзначанай вышэй і нездавальняючай фашызм недагаворанасці іх тэорыі, ліберальнай іх непаслядоўнасці (з фашысцкага пункту погляду).

Не патрэбна ніякай асобай трансклівацыі, каб бачыць, як непасрэдна звязаны прыведзеныя вышэй псіха-біялагічныя практыкаванні Клягеса і яму падобных віталістаў з практыкаваннямі фашыстаў на соцыяльна-палітычныя тэмы. Вось перад намі артыкул нейкага Фіргуса у баявым расіскім органе фашызма (*Volk und Rasse*). Аўтар абуран думкаю раду сваіх калег з нефашысцкага лагера аб тым, што рас ў чыстай форме зараз няма. Ён патрабуе безагаворачнага прызнання тэз са: «нроды знікаюць, расы застаюцца». Не-фашысцкая гісторыкі не ў стане зразумець гэтай кінны, бо гісторыя для іх толькі гісторыя духа, тым часам як толькі пры разуменні душы можна ўхапіць асновы змест гісторыі—расы і расіую барацьбу. Роўным чынам аказалася, моў, біясільнай і нефашысцкая біялогія. Яна хоць і занялася праблемаю расы, але не надышла да яе цэласна, разглядала падобныя цэлесныя і псіхалогічныя ўласцівасці, але не здала пранікнуць у душу расы—гэту аснову яе цэласнасці. Трэба, моў, перабудаваць як грамадскія навукі, так і біялагічныя, іх асноўнай устаноўкаю павінна быць вывучэнне расы як цэлага, прамакнутае ў пачуцці, звязаныя з прыналежнасцю да расы.

Няма чаго гаварыць, што і астатнія артыкулы тато-ж часопіса прысвечаны «довадам» перавагі паўночна-германскай расы над усімі іншымі, заклікам ачысціць Германію ад прадстаўнікоў іншых рас, адбраценнем варварскага закона аб стэрылізацыі, плане арганізацыі так званай расавай тлінені і выцяснення ўсіх іншых відаў тлінені, шчы с'варваючых культ хваробы і слабасці ч ужо вядома! зніжаючых поўнаценнасць усё той-жа паўночнай расы.

Фашысцкая рэакцыя кроўна эалісаўлена ў ідэалістычным скажэнні біялогіі і часам дае на гэты конт простыя дырэктывы біёлагам. Трэба сказаць, што гэтыя дырэктывы маюць пэўны эфект, які грунтуецца не толькі на махровай буржуазнасці некаторай часткі біёлагаў, але і на прымяненні цяжкіх рэпрэсій да вучоных, а таксама на даўленні, якое аказвае на іх буржуазная грамадская думка. На вокладцы чумароў адзначанага часопіса вы знойдзеце характэрнае рэкламаванне кніг вядомага нямецкага біёлага Лейца і настолькі ж вядомага не х'ягра Рудзіна (*Rudin*), сінтэзавана напісаных па заказе міністэрства дзяржаўнай прапаганды для патрэб атрадаў штурмавікоў, «Стальнога шлёма», навучальных устаноў і інш.

Аргументаўка сучасных віталістаў на праблему цэласнасці выцякае, значна, не толькі з крызіса буржуазнай біялогіі, але з прамоста соцыяльна-палітычнага ўздзеяння на іх фашысцкай дыктатуры. Буржуазія на даным этапе культывуе ідэю цэласнасці ў яе віталістычным трактоўцы па многіх прычынах.

Гэта ідэя заклікана гасіць класавую свядомасць працоўных, аслабляць класавую барацьбу супроць эксплуатацараў у інтарэсах «цэлас-

най» буржуазнай бацькаўшчыны. Развітая ў адзначаным вышэй кірунку, яна павінна садзейнічаць распальванню нацыянальнай і расавай розні, падрыхтоўцы новага туру імперыялістычных войн і асабліва нападу на СССР—краіну дыктатуры пролетарыята. Пастолькі-ж ясна, з другога боку, што звязаная з адмаўленнем значымасці пазнаючага розуму ідэя цэласнасці заклякана даць «біялагічнае абрунтаванне» філасофскаму ідэалізму гэтай галоўнай форме ідэалагічнай рэакцыі на навуковым фронце ў буржуазных краінах, а разам з тым і папоўшчыне.

Глэм чынам, перад намі выступаюць яшчэ дзве рысы сучаснага біталізма ў біялогіі: зрастанне яго з рэакцыяннымі сацыяльна-палітычнымі дактрынамі, асабліва з расізмам, і, з другога боку,—**прамая**, а не толькі ўскосная, сувязь яго з рэакцыянай палітычнай практыкай буржуазні. Гэта апошняя рыса, уласцівая і іншым відам ідэалізма на фронце буржуазнай навукі, асабліва характэрна для цяперашняй стадыі крызіса буржуазнага прыродазнаўства,—стадыі, якая супадае з перыядам асобага абвострэння класовай барацьбы, няўхільнага ўздыму сусветнага рэвалюцыйнага руху, найвялікшых поспехаў сацыялізма ў СССР.

Трэба сюды яшчэ дадаць, што фашызм знаходзіць сабе памочнікаў не толькі ў першую чаргу сярод біталістаў, але і сярод буржуазных прыродазнаўцаў матэрыялістаў. Некаторыя з іх са скуралезуць, прыстасоўваючы даныя сучаснай генетыкі і эвалюцыйнай тэорыі Дарвіна да палітычнага попыту фашызма.

Так, шаноўны дэрвішт Платэ яшчэ ў 1925 г. пісаў: «Неабходна наказаць моладзі, што верна не дэмакратычнае вучэнне, аб прычынковай роўнасці, як прапаведвае народам на тысячу ладоў яўрэйства, але арыстакратычны прынцып, па якому маюць права выжываць найбольш дзельныя». І далей: «Рэлігія—найвялікшае дабро, якое павінен быць захавана для нашага народу, стаўшага негядзеем, звышчым рэвалюцыі» (Платэ мае на ўвазе рэвалюцыю 1918 г. у Германіі—І. С.).

Нараджэнне і рост рознастайных форм ідэалізма ў біялогіі ёсць не толькі пазычак крызіса гэтай навуцы ў буржуазных краінах, але і сур'езнейшыя тормаз развіцця самой біялогіі. Побач з гэтым тормазам ёсць і другі, яшчэ мацнейшы: закрыццё раду біялагічных і медычных інстытутаў, пазбаўленне работы многіх біёлагаў і урачоў як у рэзультате нябачанага эканамічнага крызіса ў капіталістычных краінах, так і ў рэзультате дзікіх ганенняў фашызма на навуку. Вядомая «Карычневая кніга» дае багатыя ілюстрацыі гэтых ганенняў, якія ўсё больш узмацняюцца. Гэта не значыць, вядома, што буржуазная біялогія перастала даваць каштоўныя адкрыцці. Больш таго, уся гісторыя крызіса біялогіі нязмечна, дае ўсё новыя пацверджанні выключнай правільнасці ленінскага аналізу крызіса прыродазнаўства, згодна якому (аналізу) сам гэты крызіс нараджаецца, як адной са сваіх важнейшых прадпасылак, безупынным ростам навуковых адкрыццяў. З другога боку, лагер прыродазнаўча-навуковага матэрыялізма буржуазнай біялогіі зусім не з'яўляецца разбураным. Праўда, частка біёлагаў-матэрыялістаў схільна да значных хістанняў як палітычных, так і ідэалагічных, тым сур'езнейшых, што ў сучасны момант, больш як калі-небудзь, стыхійны прыродазнаўча-навуковы матэрыялізм праяўляе сваю тэарэтычную недастатковасць, больш як калі-небудзь прыродазнаўца павінен аўладаць матэрыялістычнай дыялектыкай. Частка гэтых буржуазных біёлагаў або пераходзіць на бок фашызма, або актыўна зусім не выступае, будучы ім

гэарызаваў. Але ніяк нельга закрываць вочы на тое, што, з аднаго боку, абвостранне класавай барацьбы, якое суправаджаецца налітычнай дыферэнцыяцыяй прыродазнаўцаў, а з другога боку, уплыў гіганцкіх поспехаў (у тым ліку і навуковых) Савецкага саюза прыводзіць рад біёлагаў і медыкаў непарэдна да светапогляду рэволюцыйнага пролетарыята, штурхае на ўладанне тэорыяй Маркс—Энгельс—Ленін—Сталін. Найбольш буйнымі з іх з'яўляюцца, напрыклад, біёлагі Меллер і Шаксель і псіхолог Ляі. Не ўлічваць усяго гэтага складанага пераплёту, не шукаць і не бачыць нашых саюзнікаў і рэзерваў і ў стане ворагаў было-б буйн і агульненіскай памылкай.

Ленінскі аналіз крызіса прыродазнаўства змяшчае ў сабе ў якасці сваёй неад'емнай часткі таксама і аналіз расстаноўкі сіл у лагеры сучаснай буржуазнай навукі, указанні зб стратэгіі і тактыцы пролетарыята на фронце тэорыі. Уся далейшая, следам за з'яўленнем кнігі «Матэрыялізм і эмпірыякрытыцызм», гісторыя класавай барацьбы ў навуцы аказалася сцэнальным трыумфам ленінскага вучэння, ленінскіх прагнозаў. Гэты факт мае агромнае значэнне для разумення працэсаў, што адбываюцца цяпер у навуцы буржуазіі, але і для ацэнкі развіцця навукі ў СССР, для большавскай барацьбы за правільныя шляхі яе развіцця.

* * *

У задану гэтага артыкула не ўваходзіць спецыяльны аналіз савецкай біялогіі і медыцыны. Аднак, нельга не падкрэсліць наяўнасць прынцыповага кантрасту паміж нашай і буржуазнай біялогіяй. Вядомыя цяжкасці, з якімі сустракаецца ў працэсе свайго росту савецкая біялогія, не маюць ні па сваіх размерах, ні па сваёй прыродзе нічога агульнага з найглыбейшым крызісам буржуазнай біялогіі і медыцыны. Адна з іх звязаны з кароткатэрміновымі затрымкамі ў справе большавскага ўладання тэхнікай біялагічнага даследавання ў новых галінах, другая—з хутка выкрываемымі пад жорсткім лямпачкам ленінскай партыі спробамі рэвізіі марксізма-ленінізма на фронце прыродазнаўства. Ва ўмовах бурлага росту сацыялізма, пры наяўнасці той агромнай і планімернай садзейнасці, якую пролетарыят Савецкага саюза, пройна зацікаўлены ў неабмежаваным росквіце прыродазнаўства, аказвае нашай біялагічнай навуцы, указанія цяжкасці самі па сабе тояць умовы для іх перааілення і, будучы пераможаны, прыводзяць біялогію на вышэйшую ступень развіцця.

Дзякуючы тым-жа ўмовам, асноўным у характарыстыцы развіцця нашай біялогіі і медыцыны з'яўляюцца не гэтыя цяжкасці, а нашы поспехі, якія няўхільна растуць з кожным днём. Ужо ў галіне адной толькі фізіялогіі мы маем рад буйнейшых дасягненняў. Сюды адносяцца работы І. П. Павлава і яго школы па ўмоўных рэфлексав Гэтыя работы маюць вялікае значэнне для ўсё большага паглыблення ў пытанне аб матэрыяльным субстраце псіхічных працэсаў, а значыць і для нашых перамог на адным з важнейшых участкаў барацьбы з ідэалізмам у біялогіі; работы Ухтомскага і раду іншых ленинградскіх фізіялагаў па нэўрадынаміцы, усе глыбей ускрываючыя адзінства здаваўшыхся раней зусім рознымі ў даў нэрвовага працэса, і сувязь іх з біяхімічнымі і біяэлектрычнымі працэсамі ў нэрвовай ткані. Зроблены буйныя крокі ў справе выяснення ўнутрытканевага абмену матэрыі, ролі ферментаў у гэтым абмене (акадэмік Бах), рознай інтэнсіўнасці яго ў розных тканях, прычым у гэтых адносінах выявіліся вельмі важныя адрозненні ў розных марфалагічных структурах нават аднаго і таго-ж органа, напрыклад, палаўнога мозга, у якім белая

і шэрая матэрыя паказвае розны каэфіцыент спажывання цукру харчовага асяроддзя (Крангоўскі, вельмі ўдасканалены метадку штучнай культуры ткані). Е. С. Лондан і яго школа дабіліся няхай вельмі тонкай эксперыментальнай метадкі магчымасці вывучаць абмен матэрыяў, дэталі асіміляцыі і дысіміляцыі у розных унутраных органах, амаль не парушаючы нармальнай жыццядзейнасці жывёл. Вялікія поспехі зроблены ў галіне эндакрынілогіі, асабліва да вытанню аб уплыве гармонаў на фармаўтварэнне (М. Завадоўскі), а таксама на функцыі розных унутраных органаў (В. Я. Дилейскі). Гэтыя работы не толькі маюць вялікае практычнае значэнне (у галіне жывёлагадоўлі і медыцыны), але і прынцыповае тэарэтычнае, паколькі датычаць узаемнай сувязі паміж функцыяй і формай. Да той-жа праблемы, але з другога боку, падшлі Лазэрэцкі, Немілаў, Леантовіч, выявіўшы мноства кантоўных фактаў па п'яццю аб своеасаблівасці біяхімічных і біяфізічных працэсаў у залежнасці ад найтанчэйшай структуры тканей, і тым самым пасунуўшыя ўперад распрацоўку асобнай галіны фізіялогіі — гістафізіялогіі. Паспехі ў справе распрацоўкі гэтай галіны прыводзяць да абогудлення, надзвычай важных для канкрэтызацыі матэрыялістычнай дыялектыкі у галіне фізіялогіі.

«Ні адзін фізіка-хімічны працэс у арганізме ў рэчаіснасці неаддзелены ад гістарычна склаўшайся дынамічнай архітэктурі жывога субстрата, на якім ён разыгрываецца і якім вызначаецца ў сваёй плыні, тады як сама гэта архітэктурна, з пункту погляду фізічнай хіміі, прадстаўляецца выпадковасцю, адною з мноства аднолькавых магчымасцей. Каб матываваць яе, гэту архітэктурну такой, якой яна фактычна ёсць, прыходзіцца спасылацца на перажытую ёю гісторыю, на ўплыў яе своеасаблівых лёсаў у мінулым».

Гэтыя словы належаць Ухтомскаму — аднаму з буйнейшых прадставнікоў старога накіравання фізіялагаў. Тыя самыя даныя, якія на Захадзе прыводзяць да хістанняў у лагерах прыродазнаўча-навуковага матэрыялізма і да фальшывага ў самай сваёй аснове ажыццелення спродвітастаў, становіцца ў нашых савецкіх умовах базай сапраўды навуковых тэарэтычных вывадаў і ўздыму даследвання на вышэйшую ступень.

Гаворачы аб работах Паўлава і большасці адзначаных вышэй вучоных, трэба строга адрозніваць аб'ектыўнае развіццё біялогіі, якое дае ўсё больш багаты матэрыял для дыялектыка-матэрыялістычных абагуленняў, ад суб'ектыўных поглядаў нашых біёлагаў, фізіёлагаў і інш. Некрытычнае ўсваенне «апошніх навінак» буржуазнай біялогіі, механістычнае вытлумачэнне імі юваіх уласных адкрыццяў яшчэ вельмі часты ў іх работах. Апошняе вельмі характэрна і для паўлаўскай школы.

Спадчына буржуазнай ідэалогіі далёка яшчэ не зжыта ў нас да канца. Аднак, самае істотнае ў тым, што працэс гэтага зжывання ідзе ў нас хуткімі тэмпамі, што імкненне аўладаць дыялектычным матэрыялізмам, перабудаваць на яго аснове сваю галіну навукі, дабіцца значных поспехаў у гэтым напрамку характарызуе асноўную масу навуковых работнікаў савецкага прыродазнаўства, у прыватнасці біялогіі. Тут менш за ўсё можна разлічваць на самацёк; тут, як і на ўсіх іншых участках сацбудаўніцтва, і часткі яго — культурнай рэвалюцыі — адбываецца абвостраная класавая барацьба. Класавы вораг

не кинути акавізю на соціальні природознавчі і прикладні науки в формах угончаних, спеціальних пристасованих до умов совещкай релігіозності.

Справа класоваго ворога безнадзвенна програна на ідеологічному фронті, як і на усіх інших фронтах. Однак, важливішою умовою правди класова-ворожих розбіжностей з'являється систематична допомога масі природознавців з боку природознавство-марксистів, на чолі з якою була боротьба з усіма спробами релігіозизму марксизму-ленізму. Боротьба на фронті теорії з механіцизмом, як з галоуною небезпечкою, і з меншовищтвючим ідеалізмом. Що таке боротьба в вищійшій ступені актуальна і зараз показує, наприклад, викладення механіки-природознавства т. Цимразова (гл. час. «Под знаменем марксизма» № 5 за 1933 г.). Роуною чинною меншовищтвючим ідеалізмом таксама яшче не розб'юється. Так, у ньомуна вишійшій друкі виданні своєї книги «Віталізм і марксизм» т. Атол проявляє на-ранейшаму ліберально некротичний адіосини да гештальт-теорії, не викриває реакційного боку работ Вейсмана, ды і нолує пакідає на сутності назменним ранішш меншовищтвючим-ідеалістичний характер книги (наперекор своим словесно-декларационным зявам у прадмові).

Усе адзначанія вишэй работи шырока вядомы за межами СССР таксама як і многія іншыя, на якіх мы тут не маем магчымасці спыніцца (напрыклад, рад выдатных работ па мікрабіялогіі і імуналогіі і работы Вавилова па генетыцы зернавых культур, Лысенка па яравізацыі пшанцы, Мічурына па выведзенню новых плодовых гатункаў і т. д.) Большэвці лозунг «дагнаць і перагнаць» на нашых вачах ператварэцца ў канкрэтныя дасягненні навуковай практыкі совечкіх біёлагаў і медыкаў і прытым з не меншым поспехам, чым у іншых галінах совечкага прыродознаўства.

Як ні вялікі пералічанія дасягненні, але неўзабаве яны акажуцца далёка перавышанымі ў працэсе таго магутнага таскорання, якое ўжо зараз з кожным днём набывае совечкая біялогія. Перспектывы, што разгортваюцца перад ёю, сапраўды несяжны. Зусім выключныя, нямыслимыя ні ў якой буржуазнай краіне клопаты арганізацыі пролетарскай дзяржавы аб развіцці прыродознаўства, што знашло ў прычыннасці сваё выражэнне ў ньадаунна гістарычнай пастанове СНК СССР аб стварэнні Усесаюзнага інстытута эксперыментальнай медыцыны; усё больш цесная сувязь прыродознаўства (і біялогіі ў тым ліку) з практыкай разгорнутага сацыялістычнага будаўніцтва, з бурным ростам прадукцыйных юл у торадзе і вёсцы, з ператварэннем, на аснове перамогі ленинскай нацыянальнай палітыкі, раней адсталых акруг у перадавыя рэспублікі Совечкага саюза; магутны працэс стварэння кадраў пролетарскай інтэлігенцыі ва ўсіх галінах прыродознаўства; планы характар развіцця совечкай навуцы; магчымая перапрацаванне толькі у нас перабудова прыродознаўства на аснове самай перадавой, самай навуковай тэорыі дыялектічнага матэрыялізма і самае галоўнае—кіраўніцтва развіццём нашай навуцы, як неад'емным фактарам усяго нашага руху па сацыялістычным шляху, з боку вышэйшага тэарэтычнага і палітычнага цэнтра Совечкай дзяржавы ЦК ленинскай партыі на чале з т. Сталіным, працягваючы і развіваючы далей усе галіны марксизма-ленізма вось моцныя асновы таго нябачанага росквіту прыродознаўства, які пачаўся ўжо ў нашай краіне.

Так абстаць справа пры параўнанні становішча прыродазнаўства і біялогіі «у іх і ў нас». Гэта супастаўленне дэманструе лішні раз перамогу ленинскага аналізу буржуазнага прыродазнаўства, перамогу ленинізма ў цэлым. Рухаць далей уперад справу Леніна—Сталіна на ўчастку прыродазнаўства—значыць, так сама як і на ўсіх іншых участках сацыялізму, сканцэнтравань увагу на яшчэ нявырашаных задачах узмацніць барацьбу за чыстату марксізма-ленинізма ў далей прыродазнаўстве, адбіваць з ленинскай непрым'ямасцю ўсе спробы буржуазнага уплыву на навуку навуку, ўсе спробы рэвізаваць і вульгарызаваць вучэнне Маркса—Энгельса—Леніна—Сталіна.

Філасофскія работы Леніна маюць зусім выключнае значэнне для далейшага развіцця прыродазнаўства. Ленін не толькі ўдзяў палітычныя і метадалагічныя карані крызісу буржуазнага прыродазнаўства, не толькі аб'явіў палітычныя і метадалагічныя прыдасныкі пераадалення гэтага крызісу (і рэалізаваў іх, кіруючы пераможнай барацьбою пролетарыята), але і даў прыродазнаўству рад важнейшых указанняў на сутнасць асноўных яго праблем. Палітыблэзная распрацоўка ленинскай спадчыны, прымяненне ленинізма ў плодзеннай навукова-даследчай і тэхна-арганізацыйнай рабоце з'яўляецца каранём умов для нашых ачышчальных і рэканструкцый прыродазнаўства і біялогіі ў тым ліку.

КАНСУЛЬТАЦЫІ

РАШЭННІ XVII ПАРТЗ'ЕЗДА—У МАСЫ

КУТОК ПРАПАГАНДЫСТА

Ператворым чыгуначны транспарт ва ўзорную галіну народнай гаспадаркі¹

Тав. Сталін у дакладзе на з'ездзе даў рабоце транспарта суровую ацэнку. Ён сказаў, што

«транспарт з'яўляецца тым вузкім месцам, аб якое можа спатыкнуцца, ды бадай, ужо пачынае спатыкацца ўся наша эканоміка і, перш за ўсё, наш таваразварот».

Праўда, ва ўсё гэтыя гады наш транспарт не стаяў на месцы. Даволі прывесці некалькі лічбав. каб запачаць значныя поспехі, якіх наша краіна дабілася ў гэтай галіне народнай гаспадаркі. Возьмем грузавыя перавозкі. У 1928 г. перавозкі грузаў склалі 93,4 мільярда тона-кілометраў. Гэта было у год напярэдадні першай пяцігодкі. А ў 1932 г. яны быў заключным годзе першай пяцігодкі, перавозкі грузаў выраслі да 169,3 мільярда тона-кілометраў. Калі-ж узяць пасажырскія перавозкі, то маюнак атрымаем яшчэ больш яркі. У 1928 г. чыгушкі перавезлі 291 мільян чалавек, а ў 1932 г. лк перавезеных пасажыраў дасягнуў 966 мільёнаў чалавек.

Не гледзячы на надта цяжкую разруху, якую перажыў наш транспарт за час імперыялістычнай і грамадзянскай вайны, савецкая ўлада здолела даволі хутка аднавіць яго і значна ўзняць ў парівнанні з даваенным узроўнем. К канцу першай пяцігодкі перавозка грузаў па чыгунках у параўнанні з 1913 г. вырасла ўдвая, а перавозка пасажыраў у пяць раз.

Не гледзячы на ўсё гэта, транспарт з'яўляецца адсталай галіною народнай гаспадаркі. Яго развіццё рэзка адстае ад развіцця іншых галін. К таму-ж у апошні час з поўнай вдавочнасцю выявіліся буйнейшыя недахопы ў кіраўніцтве транспартам, у арганізацыі ўсёй яго работы. Гэтыя недахопы прывялі к таму, што тэмп росту перавозак рэзка зменшыўся, не гледзячы на тое, што наяўная тэхнічная база дае поўную магчымасць рашуча павялічыць грузавы і пасажырскі абарот. Асабліва неспрыяючыя рэзультаты ў гэтых адносінах даў 1933 г. Грузавыя перавозкі ў гэтым годзе не павялічыліся і засталіся на ўзроўні мінулага года.

Гэта прымусіла партыю ва ўвесь рост паставіць праблему транспарта. Яна ўшчыльную занялася пытаннямі кіраўніцтва на транспарце, каб можна было поўнасцю і цалкам выкарыстаць яго тэхнічныя магчымасці.

За гады першай пяцігодкі на чыгунках была праведзена вялікая тэхнічная рэканструкцыя, моцна змяніўшая іх твар.

1) Перапрацаваная радыёлекцыя.

Возьмем протягласць чыгуначных ліній. У 1913 г. эксплуатацыйная даўжыня чыгуначных ліній складала 58,5 тысяч кілометраў. К канцу першай п'ятнацігодкі яна разраслася да 83,4 тыс. кілометраў. Мы пабудавалі цэлы рад новых буднішніх ліній. Турксіб перасек абшырныя стэпы і пячаныя выспы на адлегласці 1.500 кілометраў і злучыў Сярэдняю Азію з Сібірам. Новы шлях Нова-Сібірок—Ленінск узмацніў доступы к магутным залежам кузбаскага вугалю. Апрача пабудовы новых чыгунак, праведзена вялікая работа па ўзмацненню прапускной здольнасці старых шляхам прыкладкі другіх ліній і пашырэння станцый, асабліва на Урале, у Сібіру, у Данбасе і Крывым Розе.

Другая п'ятнігодка дасць яшчэ больш магутны разварот будаўніцтва новых шляхоў. Заканчваюцца работы па прыкладцы магістралі Масква—Данбас на адлегласці 1.200 кілометраў. Гэтая магістраль будзе харчаваць краіну данецкім вугалем. Шырокім фронтам разгорнуты работы па будаўніцтве Балкала-Амурскай магістралі, якая з'явіцца гортасцю другой п'ятнігодкі. Будзе пабудована таксама рад новых ліній. У тым жа Каргата-Балхаш, якая адкрые доступ к багатым месцамі раджання медзі на Балхашскім узбярэжжы.

У першай п'ятнігодцы прайшла значная работа па механізацыі чыгуначнага транспарта. Асабліва шырокі размах яна набывае ў другой п'ятнігодцы. Возьмем такую сферу, як аўтаблякіроўка. Сутнасць аўтаблякіроўкі, у прубых рысах, заключаецца ў тым, што ўздоўж чыгуначнай ліній на невялікай адлегласці адзін ад другога усталяваюцца электрычныя светлафоры. Электрычныя правады, харчуючыя токам лампы светлафора, адначасова злучаны з рэлісамі такім чынам, што поезд, праходзячы па лініі, аўтаматычна сігналізуе аб сваім следванні. Такая пабудова сігналізацыі дазваляе пускаць па лініі паміж двума станцыямі некалькі паяздоў замест аднаго пры старых спосабах сігналізацыі і сувязі. Увядзенне аўтаблякіроўкі ў шмат раз ўзмацняе прапускную здольнасць існуючых ліній. Паглядзі таму прыклад дае Паўднёвая чыгунка. Да ўвядзення аўтаблякіроўкі на падмаскоўным участку гэтай дарогі за суткі прапускалася 80 пар паяздоў. Пасля ўвядзення аўтаблякіроўкі прапускная здольнасць гэтага участка павялічылася да 270 пар паяздоў.

Правда, к сучаснаму момэнту аўтаблякіроўкай у нас абсталяваны яшчэ вельмі невялікія адлегласці, але к канцу другой п'ятнігодкі гэта справа моцна пасунецца ўперад. Даволі сказаць, што аўтаблякіроўкай будуць абсталяваны такія лініі як Масква—Мігеральныя воды і Свердловск—Чыта.

Адным з важнейшых элементаў рэканструкцыі транспарта з'яўляецца ўзмацненне магутнасці паравозаў і ўмацаванне вагонага парка. За першую п'ятнігодку чыгуны атрымалі 3 тысячы новых паравозаў магутных серый «О» (таварны паравоз) і «С У» (пасажырскі паравоз).

Пабудаван гіганцкі паравозабудаўнічы завод у Луганску, які выпускае таварныя паравозы «Фелікс Дзержынскі». Паравоз Ф. Д. належыць да ліку лепшых паравозаў свету. Ён намнога магутней паравоза «Э», значна дасканалей яго па тэхнічнай будове.

XVII з'езд партыі ў рэзалюцыі аб другім п'ятнацігоднім плане ўказаў, што ў бліжэйшыя гады паравоз «ФД» павінен стаць асноўнай адзінкай паравознага таварнага парка.

У пасажыроўскім паравозным парку такое-ж месца павінен заняць паравоз «Юсф Сталін». Першыя экземпляры паравоза «ІС» выпу-

шчыны Каломенскім заводам. Испыты гэтай машыны паказалі яе выдатныя якасці, што ставіць яе на ўзровень сусветных дасягненняў.

У другой пяцігодцы апрача Луганскага завода будуць пабудаваны новыя паравозабудавнічыя п'янты, у прыватнасці Орскі завод, які насыціць наш транспарт магутнымі і хуткімі машынамі.

Што датычыць вагоннага парка, то ў першай пяцігодцы не толькі значна павялічылася колькасць вагонаў, але, што асабліва важна, на нашых дарогах з'явіліся самаразгружаючыся вагоны, якія іграюць агромную ролю ў палепшанні такіх перавозак як вугаль, кокс, руда. За другую пяцігодку парк таварных вагонаў павялічыцца чатыры разы. У строі дзейных працуючых і ваў уступіць Тагільскі вагонабудавнічы гігант, які будзе выпускаць вагоны ў масавай колькасці.

60 проц. усяго таварнага парка к канцу другой пяцігодкі будзе абсталявана аўтаматычнаю сцэпкай, якая дазволіць значна павялічыць вагу паяздоў, што палепшыць выкарыстанне паравозаў і павысіць прапускную здольнасць ліній. 100 проц. паравознага і вагоннага парка будзе абсталявана аўтаматычнымі тармазамі, што вельмі важна для бяспечнасці руху і для павелічэння хуткасці паяздоў.

Які трэба зрабіць вывад з усяго гэтага? Перш і перш за ўсё трэба зрабіць той вывад, што партыя і ўрад даюць агромныя сродкі для ўзмацнення тэхнічнай магутнасці транспарта. І ўсе гэта не заключаецца ў тым, што гэтая тэхнічная магутнасць выкарыстоўваецца недастаткова. Асваенне транспартнай тэхнікі ідзе вельмі марудна. Кіраўнікі і радавыя работнікі транспарта не здолелі правільна арганізаваць работу чыгунак. Не гледзячы на свае агромныя магчымасці, транспарт рэзка адстае ад патрабаванняў народнай гаспадаркі. Вось чаму праблема транспарта стала адной з самых вострых, цэнтральных праблем сацыялістычнага будаўніцтва.

У ліпені 1933 г. былі апублікаваны пастановы Савета Народных Камісароў і Цэнтральнага Камітэта ВКП(б), у якіх былі ўказаны прычыны адставання транспарта і указаны шляхі іх пераамянення. Пасля гэтых пастановаў на транспарце была праведзена арганізацыйная перабудова. Ліквідавана функцыянальная сістэма пабудовы чыгунакага апарата, якая параджала безадказнасць і абязлічку. Значная колькасць спецыялістаў і гаспадарчых работнікаў, аслабленых пры рэарганізацыі, перазадзены з упраўленчых канцелярый на лінію. Створаны палітаддзелы дарог і раёнаў, для якіх партыя адабрала саотні вольных і правяральных арганізатараў.

Не гледзячы на ўсе гэта, транспарт мала пасунуўся ўперад. Перавозкі хоць і павялічыліся, але дзяржаўны план па-ранейшаму не выконваецца. Аварыі і крушэнні не спыняюцца. Транспарт па-ранейшаму не выкарыстоўвае сваіх магчымасцей.

Тав. Сталін у дакладзе на XVII з'ездзе сказаў, што асноўная прычына, якая перашкаджае транспарту падняцца да ўзроўню перадавых палін, заключаецца ў тым, што органы транспарта дагэтуль хварэюць вядомай хваробай, якая называецца канцелярска-бюракрытным метадам кіраўніцтва.

У сакавіку гэтага года апублікаваны дзве новыя пастановы СНК і ЦК аб транспарце. Адна з іх — пастанова аб Данецкай дарозе. Другая — аб планаванні перавозак і ўмацаванні мясцовых органаў НКПС. Гэтыя рашэнні і з'яўляюцца канкрэтнай расшыфроўкай пастановаў XVII з'езда партыі. Яны прадстаўляюць сабою новы крок у перабудове транспарта.

СНК і ЦК падкрэсліваюць з усёй рэзкасцю, што жэраўнікі шляху і раёнаў, а таксама работнікі НКПС не ведаюць сапраўднага становішча на лініі. Яны па-ранейшаму юдзяць пераважна ў канцелярыях і не звязаны аператыўна са станцыямі—гэтымі ратуючымі рычагамі перавозак.

Слабейшым месцам у рабоце чыгуначнага транспарта з'яўляецца планаванне і арганізацыя перавозак. Хаос і неразбярыха ў гэтай справе прыводзяць к таму, што транспартныя сродкі выкарыстоўваюцца вельмі дрэнна. У арганізацыі перавозак чыгуначнымі работнікамі скрозь ч усюды круюцца не дзяржаўныя меркаваныя, а меснымі інтарэсамі. Шырокае распаўсюджванне мае ўзятка. Над выгодам усёмагчымаў узгадарод за кансультацыю і таму падобнае розныя месцовыя арганізацыі дуюць арганізацыі чыгуначнай узяткі, прымушаючы іх парушаць дзяржаўны план. У шырокім размеры практыкуюцца перавозкі дзругародных грузаў, ва ўнутрб перавозкам грузаў дзяржаўнага значэння.

Асноўны недахоп планавання перавозак заключаўся ў тым, што кіравнікі чыгунак не ўдзельнічалі ў гэтай рабоце. Планаваннем займаліся розныя спецыяльныя і міжведамственыя органы, не меўшыя нічога супольнага з аператыўнай работай транспарта. Умяшанне гэтых бюракратычных арганізацый у работу чыгуначных раёнаў і станцый параджае безадказнасць работнікаў транспарта за выкананне плана. Абязлічка і блытаніна павылічылася яшчэ больш—да таго, што шматлікія плануючыя арганізацыі скрозь і усюды давалі супярэчлівыя ўказанні. У рэзультате дарогі працавалі на сутнасці справы без усякага плана.

СНК і ЦК раней карэным чынам змяніць гэтую бюракратычную сістэму. Усе спецыяльны і міжведамственыя арганізацыі па планаванню перавозак ліквідаваны. Складанне планаў перавозак цяпер ускладзена на НКПС і на кіравніцкае чыгунак. Прадстаўнікі не гэта раў прынятыя да гэтай работы на дзяржаўных правах. Так м чыгуначны перавозак арганізацыя злучаецца з аператыўнай работай транспарта. Уся пункта адказнасці за складанне планаў і за іх выкананне кладзецца на работнікаў чыгуначны.

Але складанне плана—гэта, як вядома, толькі пачатак справы. Нават ідэальна складзены план патрабуе, каб правільна было арганізавана выкананне яго. Інакш ён застаецца пустой і непатрэбнай паперкай. Дзе план перавозак вырашаецца на станцыі. Але станцыя выйшла з поля зроку кіруючых работнікаў транспарта. Лічэньскія дзяржаўныя партыі і ўрада патрабавалі перамясціць станцыю ў гатарытэтычную і адказную арганізацыю, а яе начальнік у поўнаправава камандзіра, які меў-бы магчымасць як след кіраваць работай і адказваць за яе ў поўнай меры.

Гэтыя дзяржаўныя не былі выкатыны. Станцыя да самага апошняга часу знаходзілася ў зацінутым стане. Начальнік станцыі не меў усёй паўнаты правоў. Даволі сказаць, што ён не меў права самастойна выдаваць некалькі рублёў на самыя неадкладныя патрэбы накітавалі закупкі мёцел для ачысткі шляхоў ці інкла для стрэлачных фанароў. На станцыі было некалькі гаспадароў, якія займаліся валакытай і міжсобнай барацьбою замест дзелавай работы.

Пастанова СНК і ЦК кладзе канец гэтаму недапунчалнаму становішчу. Начальніку станцыі падначалены цяпер усе работнікі на тэрыторыі станцыі безадпосна к таму, у ведамстве якой службы яны састаяць. Начальнік станцыі атрымаў права адміністрацыйнага спа-

тнання за невыкананне яго распараджэння. Начальніку станцыі прадастаўляюцца грашовыя сродкі пад юсправаздачу на розныя гаспадарчыя выдаткі. Нарэшце, станцыя атрымлівае цвёрды месячны план работы і п'яцідзённы загад-заданне замест старога блыталага планавання. Усё гэта дазваляе начальніку станцыі стаць сапраўдным гаспадаром свайго прадпрыемства і адказваць у поўнай меры за яго работу.

Увага работнікаў станцый і ўсіх чыгуначных работнікаў павінна быць скаанэнтравана на задачах якаснага палепшэння работы транспарта. Якія найбольш вострыя і неадкладныя з гэтых задач?

Першая задача—найменшае выкарыстанне паравозаў і вагонаў. Рухомы склад транспарта выкарыстоўваецца ў нас дрэнна. Вагоны гадзінамі і суткамі прастоіваюць на станцыях. Сярэдні абарот аднаго вагона складае 8 сутак. Але з гэтых 8 сутак 5 сутак ён стаіць на станцыях і толькі 3 сутак знаходзіцца ў дарозе. Бясконцыя затрымкі прыводзяць да каласальных прастоёў, якіх зусім можна ўникнуць пры правільнай арганізацыі справы. Паасобныя станцыі даказалі гэта на вопыце сваёй работы.

Прыкладам можа служыць станцыя Хоўрыно, Окцябрская дарогі. Некаторы час таму назад гэтая станцыя нічым не адрознівалася ад іншых. Прастой вагонаў на яе шляхах быў такім-жа як і ўсюды. Але за апошніяе паўгоддзе маюнак рэзка змяніўся. Кіравнікі станцыі Хоўрыно дабіліся рэзкага скарачэння прастоёў. Гэтага яны дабіліся галоўным чынам тым, што рашуча палепшылі сартыроўачную работу. Раней сартыроўка праводзілася ўсялякую, без усякага папярэдняга ўліку падыходзячых да станцыі паяздоў. Цяпер станцыя Хоўрыно атрымлівае поўную характарыстыку кожнага поезда задоўга да таго, як ён паступіць на станцыю. Гэта дае магчымасць праводзіць сартыроўку паяздоў не ўсялякую, а па цвёрдаму, згодна складзенаму плану. Кожная станцыя пазнае, апіраючыся на гэты вопыт, перагледзець і перабудоваць сваю работу. На кожнай станцыі, на кожнай чыгуначнай агромняй улучаны магчымасці скарыстанне якіх можа даць агромныя рэзультаты.

Вазьміце маршрутызацыю, якая пры шырокім яе развіцці можа забяспечыць рэзкае паскоранне абароту вагонаў. Тым часам, калі маршрутызацыю перавозак у нас не звяртаецца належнай увагі. Маршрутызацыя пастаўлена агідна нават на такіх дарогах як Данецкая, якая адпраўляе масавыя пружы ў далёкія напрамкі і ў адносінах маршрутызацыі мае найбольшыя магчымасці.

Або вазьміце парожні прабег вагонаў, які з'ядае апромяную частку вагонага парка. З Окцябрскай дарогі, напрыклад, штодзённа адпраўляюцца ў Данбас за вугалем сотні і тысячы пустых вагонаў, не гледзячы на тое, што на станцыях Окцябрскай дарогі ляжыць мацавальны лес для шахт, у якім Данбас адчувае вострую патрэбу.

Другая задача—бараньба за дакладнае выкананне рэгуляваных заданняў. Нармальнае работа чыгунак магчыма толькі пры той умоў, калі будзе наладжана нармальнае абарачэнне рухомага складу па ўсёй сетцы. Невыкананне рэгуляваных загадаў НКПС у міждарожным абмене вагонаў прыводзіць к таму, што важнейшыя магістралі краіны вельмі часта застаюцца з мізерным лкам вагонаў, тым часам як дугарадныя магістралі трымаюць вялікія лішкі.

З парушэннямі рэгуляванай дысцыпліны неабходна змагацца самым рашучым чынам як з дэарганізацыяй транспарта. СНК і ЦК у пастанове ад 23 сакавіка папярэдзілі работнікаў транспарта, што

невыхаванне задаваў на звароту і перадачы вагонаў на другія дарогі будзе разглядацца як злачынства супроць дзяржавы, цягнунае за сабою крымінальную кару.

Трэцяя задача—бараньба з аварыямі і крушэннямі. Аварыі і крушэнні з'яўляюцца брэм транспарта. Яны наносзяць вялікую страту і дэзарганізуюць работу чыгунак.

Аналіз матэрыялаў, атрыманых аварыі і крушэнні, паказвае, што яны, як правіла, з'яўляюцца рэзультатам грубага парушэння элементарных правіл руху. Надзвычай яркі таму прыклад—нядаўняе крушэнне на станцыі «Фрэзер» Казанскай дарогі. Сутычка двух цягнікоў на гэтай станцыі прывяла к пагібелі 19 чал. Прычынай крушэння было тое, што машыніст Федзюнін веў цягнік, труба ігнаруючы правілы руху, не звяртаючы увагі на трывожныя сігналы і выключаўшы паравозны тормаз. У рэзультате ён наліцеў на цягнік і разбіў два саставы, не гледзячы на тое, што пры чэсных і ўважлівых адносінах да правілаў папярэдзіць катастрофу было зусім не цяжка. Крайняя расхлябанасць дысцыпліны на транспарце з'яўляецца галоўнай прычынай аварыі і крушэнняў. Змагацца з аварыямі і крушэннямі на транспарце—гэта значыць змагацца за дысцыпліну.

Чвёртая задача—умцаванне дысцыпліны, бараньба з разнастайнымі, класавымі-чуждымі элементамі—з'яўляецца цэнтральнай у аздабленні транспарта. У пастаюм ССК і ЦК партыі ад 23 сакавіка сказана:

«Аднаўленне і ўмацаванне дысцыпліны на транспарце як «унізе», так і «уверсе» з'яўляецца тым асноўным звяном, з дапамогай якога толькі і можна паставіць на ногі наш чыгуначны транспарт».

Гэтая дырэктыва абавязвае работнікаў транспарта разгарнуць барацьбу за дысцыпліну з усёй сілай, на якую толькі здольны большавы.

Апроч таго, проста-такі рашучая роля ў стварэнні на транспарце класаван, свядомай дысцыпліны належыць **палітаддзелам**.

Партыя стварыла на транспарце палітаддзелы, каб аблегчыць і паскорыць перабудову, зламаць супраціўленне новым метадам работы, узняць масы на барацьбу за работу пачынаму. Аднак, палітаддзелы на транспарце яшчэ не здолелі разгарнуць як след работу і не забяспечылі пералому.

«Палітаддзелы і партыйныя арганізацыі,—сказана ў пастаюм ССК і ЦК аб Данецкай дарозе,—не здолелі арганізаваць увар'якаў, камуністаў, комсамольцаў і беспартыйных актывістаў на актыўную барацьбу са зрываючымі дысцыпліну і выкананне плана перавозак, з разгільдзямі, прагульшчыкамі, гультаямі, дэзарганізатарамі транспарта і раскравальнікамі грамадскай уласнасці».

Асноўным недахопам у рабоце палітаддзелаў на транспарце з'яўляецца захапленне адміністрацыяй за кошт работы па арганізацыі мас. У дакладзе т. Капановіча на XVII з'ездзе і ў выступленні тав. Варашылава гэты недахоп ускрыт з поўнай нагляднасцю.

«Калі знаёмішся з тым,—гаварыў т. Варашылаў,—чым займаецца палітаддзельшчык на транспарце, калі чытаеш, як разгнаў адных, паставіў на работу другіх, згуртаваў вагоны,

пагнаў паравозы, то робіцца і смешна і сумна. Калі палітаддзелы нераважна будуць падмяняць адзіначальнікаў, то мы транспарт не толькі не наладзім, а яшчэ мацней развалім».

Тыповым узорчыкам захаплення адміністрацыйнай работай з'яўляецца, напрыклад, палітаддзел Сімферопальскага раёна, Екацерынінскай чыг. Замест арганізацыйна-партыйнай, масавай работы і жывой штодзённай дапамогі першачным партарганізацыям, гэты палітаддзел заняўся ўзмоцненай фабрыкацыйнай загадаў і тэлеграм. Напрыклад, партарганізацыя станцыі Феадосія атрымала за кароткі час 36 загадаў і 140 тэлеграм дырэктывага характару, якія прытым не змяшчалі амаль ніякіх канкрэтных указанняў. Работнікі палітаддзела не раз бывалі на станцыі Феадосія, але ні адзін з іх не палчыў сваім абавязкам даведацца, як працуе партарганізацыя станцыі. Яны прапалі палітадзела поўны развал партыйнай работы, зацёск самакрытыкі, разлажэнне комсамольскай ячэйкі.

Палітаддзелы—партыйна палітычныя органы. іх галоўным абавязкам з'яўляецца арганізацыя мас, кіраўніцтва партыйнай і палітычнай работай.

Вопыт паказвае, што там, дзе палітаддзелы правільна бяруцца за справу, дзе яны робяць галоўны ўпор на арганізацыйна-масаваю работу, там рэзультаты добрыя. Прыкладам можа служыць палітаддзел Маскоўскага раёна Беларуска-Балтыйскай чыг. Гэты палітаддзел разгарнуў вялікую масаваю работу арганізацыі вакол сябе шматлікі актыў, з дапамогай гэтага актыва і праз яго здолеў ажыццявіць нямала працыяналізатарскіх мерапрыёмстваў.

Майстэрства арганізацыі мас заключаецца ў тым, каб умець згуртаваць вакол палітаддзела перадавых, найлепшых ударнікаў і, апіраючыся на гэты актыў, павесці за сабою ўсю масу чыгуначнікаў, бязлітасна змагаючыся і выганяючы з транспарта класава-чуждыя элементы, прагульшчыкаў і непаддаючыхся выпраўленню недысцыплінаваных. Многія палітаддзелы прарабілі значную работу па выяўленню лепшых людзей транспарта. Па транспарту пракацілася хваля сталінскага закліку ўдарнікаў. Сотні сапраўдных герояў вытворчасці невядомых учора, сёння сталі знамянітымі. Высунуліся выдатныя арганізатары рабочай масы накіталт трозненскага дыспетчара Куцафіна, уральскага змазчыка Дзядовіка, маскоўскай правадніцы Орловай. Невядомы учора машыніст Томке, выратаваўшы ад катастрофы сібірскі экспрэс, сёння стаў знамянітым на ўвесь Савецкі саюз. Але ўсе гэта толькі пачатак справы. Выявіць перадавікоў—гэта толькі самы першы крок у арганізацыі мас. Задача ў тым, каб пры дапамозе перадавікоў арганізаваць на транспарце шырокі ўдарны рух.

Паспяхова вырашыць гэтую задачу палітаддзелы могуць толькі пры ўмове рашучага ўмацавання партыйнай арганізацыі транспарта і перш за ўсё яе нізавога звяна.

Асобая ўвага павінна быць звернута на ўмацаванне партыйных арганізацый на станцыях і ў дэпо.

З мэтай ўмацавання нізавых партарганізацый транспарта Цэнтральны Камітэт рашыў увесці інстытут партарганізатарыў станцый, дэпо і дыстанцый дарогі. Для работы ў якасці партарганізатараў партыя пасылае на транспарт 2—3 тысячы спецыяльна адабраных таварышоў. Гэтыя новыя сілы, якія пасылаюцца ў дапамогу палі-

аддэлам, дапамогуць ім у найкарацейшы тэрмін вырашыць задату арганізацыі мас.

За вырашэнне праблемы транспарта змагаецца уся партыя, уся краіна. Лепшы ўзор дапамогі транспарту дае сам Цэнтральны Камітэт і правадыр партыі тав. Сталін, які самым блізкім чынам удзельнічае ў распрацоўцы транспартных пытанняў. І гэта—самая моцная гарантыя таго, што наш чыгуначны транспарт у найкарацейшы тэрмін выйдзе ў рады перадавых галін народнай гаспадаркі.

Літаратура:

1. Доклад т. Сталіна на XVII з'ездзе. Раздзел «Таваразварот і транспарт».
2. Доклад т. Кагановіча на XVII з'ездзе. Раздзел аб транспарце.
3. Прамова т. Варашылава на XVII з'ездзе. Раздзел аб транспарце.
4. Прамовы тт. Андрэева і Палонскага на XVII з'ездзе.
5. Пастановы СНК і ЦК партыі аб транспарце ад 4 чэрвеня—33 г., ад 8 ліпеня—33 г., ад 9 сакавіка—34 г. і ад 23 сакавіка—34 г.
6. Пастанова ЦК ВКП(б) аб палітаддзелах на чыг. транспарце ад 10 ліпеня 1933 г.

Барацьба з адходам цялят

XVII з'езд партыі ўдзяліў выключна вялікую ўвагу пытанням жывёлагадоўлі.

Жывёлагадоўля—гэта зараз найбольш адстаючы частак сельскай гаспадаркі. Гэды рэарганізацыі сельскай гаспадаркі, дзякуючы найбольшай насычанасці жывёлагадоўчых галін сельскай гаспадаркі буйна-кулацкімі элементамі, агітацыі кулака за забой жывёлы, прывялі да заняпаду ў параўнанні з даваенным узроўнем стада жывёлагадоўлі.

Партыя ставіць перад сабой агромнай важнасці задачу—падняць на належную вышыню жывёлагадоўлю. «1934 год павінен і можа стаць годам пералому к уздыму ва ўсёй жывёлагадоўчай гаспадарцы» (Сталін). Агромнае значэнне ў вырашэнні гэтай задачы мае барацьба з адходам цялят.

Догляд і кармленне цэльнай каровы

Барацьба з адходам маладняка павінна пачынацца яшчэ тады, калі цяля знаходзіцца ва ўтробе маткі. Недакорм кароў дае ў рэзультатце слабых цялят, сярод якіх цяжэй звесці адход да нуля. Цятят будучы моцныя, калі іх маткі карміліся па нормах, з дастатковым утрыманнем у корме бялкоў і зольных матэрыялаў, а таксама калі каровы мелі магчымасць карыстацца штодзённа прагулкамі на свежым паветры.

На прагулкі ці на вадапой цэльных кароў за 2—3 месяцы да ацелу трэба выпускаць асобна ад усяго стада, бо каровы нярэдка бадаюць адна другую; цэльныя каровы могуць пры гэтым паслэнніцца, могуць быць прыснуданы ў даўцы, могуць атрымаць удар у живот рагамі. Усё гэта можа выклікаць выкідыш.

Яшчэ больш трэба сачыць за тым, каб у корме каровы апошніх месяцаў цэльнасці не папаліся кармы пажавання, заплеснявелыя. Таксама нельга такім каровам даваць кармы вельмі халодныя, або кіслыя: такія кармы выклікаюць выкідышы. Пажадана, каб сухастойная карова атрымала ў корм частку сена ў выглядзе бабовага сена; каб ёй даваліся ў корм караньплоды або сілос, калі быў добры і не надта кіслы. Агульная дача кармоў павінна адпавядаць норме.

У корме цэльнай каровы павінна быць дастатковая колькасць мінеральных матэрыялаў. Таму сечку караньплодаў, сілос, або мешанку моцных кармоў трэба пасыпаць кухоннай соллю з разліку 40 гр. на галаву і тоўчанаю крэйдаю у той-жа колькасці.

За 7—10 дзен да чакаемага ацёлу каровы пераводзяцца ў радзільнае аддзяленне. Там ім трэба даваць у корм адно добрае сена і паць тут-жа ў абары проста з вядра.

У радзільным аддзяленні каровы застаюцца яшчэ 10 дзен пасля ацёлу. Ацяліўшайся карове даецца з поўвядра цеплаватай вады. Першыя 2—3 дні пасля ацёлу ёй трэба даваць таксама толькі добрае сена. У гэтыя дні можна дадаць да сена троху высевак—1,5 кг. у першы дзень, 1 кг. на трэці дзень. З 4-га дня частку сена можна замяніць добрай саломай і пачаць дадаваць да грубых кармоў сакавітыя (корань-плоды, сілос, бульбу) і мешалку з моцных кармоў—аўса, вёкі, высевак, макухі і т. д. Дачу сакавітых кармоў можна пачынаць з 5 кг., павялічваючы яе праз тры дні на 5 кг. і т. д. Дачу моцных кармоў павялічваць, таксама паступова, дадаючы праз 3 дні па ½ кг. моцнага корму.

Пры такім паступовым павелічэнні дач каровы будуць здаровыя і малако іх будзе прыгодна для корму цялят.

Паступовае павелічэнне корму карове пасля ацёлу працягваецца, пакуль не стане адпавядаць норме, патрэбнай карове паводле яе жывой вагі і ўдою, які яна здольна даваць. Целных кароў штодня выганяюць на прагулку на 2—3 гадзіны. Прагулкі спыніць толькі за 2—3 дні да ацёлу і распачаць на 2—3 дзень пасля ацёлу.

Дапамога пры ацёле і запіс нараджэння цяляці

Калі ацёл каровы занягнуўся і праходзіць ненармальна, трэба звярнуцца да ветэрынара ці да свядомага ў акушарокай справе зоатэхніка.

Ацёл каровы звычайна працягваецца не больш 6-ці гадзін і рэдка патрабуецца дапамога для выхаду плада. Цялё родзіцца мокрым, пакрытым слізію. Трэба зараз-жа выцерці ад гэтай слізі чыстай анучаю рот, ноздры і ўсе цела цяляці. Можна даць і карове аблізаць цяля. Пупавіну трэба абмыць яким-небудзь абеззаражваючым растварам (2 часткі крэаліна, іеда, лизола, фармаліна або карболавай кіслаты на 100 частак вады).

Потым трэба выціснуць з пупавіны кроў і па адлегласці 2—4 сант. ад жывата перавязаць яе моцна літкай (эмочайнай тым-жа дэзінфекцыруючым растварам). На 2 сант. ніжэй перавязкі пупавіну трэба адрэзаць, а канец яе змазаць дзегцем. Дзегаць павінен быць незабруджан.

Пасля таго, як цяля такім чынам прыведзена ў парадак, яго трэба звязаць, паставіць на ім яго інвентарны нумар і перанесці ў тую клетку, дзе яно павінна прабыць першыя 10 дзен свайго жыцця.

Жывёлавод у той-жа дзень павінен упісаць нарадзіўшаеся цяля за яго нумарам у інвентарную кнігу або картку, а таксама ў кнігу гадовлі маладняка. У той-жа дзень павінны быць даны весткі аб новым цяляці ў кантору гаспадары. У кнізе пакрыцця, ацёлу і залускаў таксама павінна быць зроблена адзнака аб ацёле каровы.

Памяшканне для цялят

Цяля ва ўтробе маткі знаходзіцца пры высокай тэмпературы (38° С). Першыя дні жыцця яно дрэнна пераноіць холад. У радзільным аддзяленні, дзе каровы знаходзяцца 10 дзен да ацёлу і 10 дзен пасля ацёлу і дзе павінны знаходзіцца першыя дні жыцця і цяляты, тэмпература павінна трымацца не ніжэй 12°. Каб падтрымаць тэмпера-

туру, тут будуюць печы. Падлога ў гэтым ламяшканні павінна быць цёплая.

Цяляты павінны размяшчацца па аднаму ў рашотачныя клеткі. Звонку клеткі, супроць невялікай форты ў сцяне, трэба прымацаваць абруч, у гэты абруч пры лаенні цяляці устаўляецца вядро з вызначанай для яго порцыяй малака.

Калі падлога ў радзільні халодная, то клеткі для цялят трэба будаваць на козлах, так каб падлога цялячай клеткі прыходзілася на вышыні 1 м ад узроўню падлогі. Чым вышэй ад падлогі, тым паветра будзе цяплейшае.

Праз 10 дзен цяляты пераводзяцца ў агульны цялятнік. У цялятніку тэмпература можа быць на 2—5° ніжэй, чым у радзільным аддзяленні.

Да 1—1½ месяцаў цялят лепш змяшчаць у цялятніку, кожнага ў асобную клетку. У далейшым можна ў кожнай клетцы размяшчаць па 4-5 цялят аднолькавага ўзросту. Пры гэтым трэба прымаць меры, каб цяляты не сасалі адзін другога, інакш яны могуць захварэць расстройством.

Цяляты імкнуцца ссаць што-небудзь у першую поўгадзіну пасля лаення. На гэты час трэба надзяваць цялятам наморднікі з дроту, або ставіць іх на прывязь, ці замацаваць галаву амерыканскай рашоткай.

Гной у цялятніку прыбіраць 2-3 разы ў дзень; раз у дзень праводзіць поўную ачыстку клетак, падскрэбці і нават падмыць начыста падлогу, пакласці свежую падсцілку.

Раз у дэкаду, асабліва ў радзільным аддзяленні, абмываць клеткі шчолакам ці вапнавай вадой, для прыгатавання якой бярэцца 2,4 кг. гашанай вапны на 1 вядро вады.

У цялятніку пры дапамозе вентыляцыі падтрымліваць чыстату паветра. Разам з тым не дапускаць, каб у цялятніку былі скразнякі.

Кармленне цяляці да 3-х месячнага ўзросту

Цяля ў першыя 10-15 дзён свайго жыцця абавязкова павінна мець малако ад маткі, а потым пераводзіцца на зборнае малако. У выпадку, калі матка пала, або захварэла, яе можна замяніць здаровай каровай, якая ацялілася ў той-жа самы час.

Малако, якое выдойваецца з вымені каровы ў першыя дні пасля ацёлу, ноюць назву малодзіва. Малодзіва мае слабительныя ўласцівасці і неабходна цяляці, каб лёгка опаражэнца.

Калі ў гаспадарцы цяляты хварэюць, або падаюць, то цяля ў першыя 5-10 дзен яго жыцця, нельга паіць з вядра, а падпускаць ссаць матку. Малако, якое засталася ў вымені пасля высасвання, здойваць. Праз 10 дзён пачаць вытэйку цяляці з вядра.

Калі ў гаспадарцы заразных захворванняў сярод цялят няма і можна добра даглядаць іх, то лепш паіць цяля з першага-ж дня жыцця з вядра.

Пажадана даваць цяляці малако да 3-х месячнага ўзросту. З першых сутак цяляці даюць зусім мала малака (1-2 кг.). Праз кожныя 3 дні норму павялічваюць і к 21 дню даводзяць да найбольшай. Пасля паступова змяншаюць і к канцу 3 месяца даводзяць да нуля. Размеркаванне малака па днях залежыць ад таго, колькі ўсяго малака вызначаць скармліваць цяляці.

Выпойваць цялят можна на адным цэльным малаку, або паступова замяніць яго, пачынаючы з 21-га дня жыцця, знятым.

Усесаюзная нарада па гадоўлі маладняка пры ВІЖ¹⁾ у снежні 1931 г. указала, што пры выпойванні цялят адным цэльным малаком пажадана даваць яго ў такой колькасці:

	Жывая вага пры нараджэнні				
	20 кг.	25 кг.	30 кг.	35 кг.	40 кг.
Малако за 3 м-цы цяльцы	170 кг.	190 кг.	205 кг.	220 кг.	240 кг.
„ „ „ бычку	230 „	250 „	275 „	300 „	320 „

Можна пакінуць толькі палову цэльнага малака, а другую палову замяніць патройнай колькасцю знятага малака.

Так цёпка, якая пры нараджэнні важыла 25 кг. можа атрымаць 95 кг. цэльнага малака + 285 кг. знятага.

Норму малака замяняць праз кожныя 3 дні ў наступным парадку (гл. табліцу на стар. 87).

У гэтым годзе ГІКЗ БССР прапануе для МТФ наступныя мінімальныя нормы малака пры выпойванні цялят:

для цялят з жывой вагою пры нараджэнні:

- а) да 25 кг не менш 150 кг малака
- б) ад 25—30 кг не менш 180 кг малака
- в) „ 30—35 „ „ 200 „ „
- г) звыш 35 „ „ 220 „ „

Звычайна ў гаспадарцы выпойваюць цялят па нормам, якія даны чэяграм. Трэба толькі размеркаваць гэтыя нормы па днях жыцця.

Пачынаючы з 20 дня, цялятам даецца самае лепшае сена, па магчымасці бабовае (скашанае да цвіцнення і добра прыбранае). Сена даецца ўволю. Закладаць яго за рашоткі не трэба, а класці ў высокую скрынку, якая ставіцца ў праходзе побач з клеткай. У клетцы павінен быць аленца, каб цяля магло прысоўваць галаву за сенам.

Пачынаючы з 25 дня, цяля трэба прывучаць да моцных кармоў. Спачатку можна даць прасеяную авсяную, ільняную муку або ільняны жмых, запарваючы іх кнзяком, не менш як за дзве гадзіны да кармлення. Гэту паранку прымешваць спачатку к малаку. Пачынаюць норму з 50 гр. і к 3 месяцу даводзяць паступова да 1-2 кг. З 2 месяцаў трэба прывучаць цяля да сухога моцнага корму, які ў скрынцы ставіцца, пачынаючы ад 1-1½ месячнага ўзросту, у кармушку з сенам так, каб ён заўсёды быў перад цялём.

З гэтага-ж часу цялятам даюць мінеральную падкормку ў выглядзе змесі з розных частак кухоннай солі, крэіды і касцянай мукі ў колькасці 10 грам на галаву.

Догляд за цялём

Ведры, з якіх выпойваюць цялят, пасля кожнай пойкі трэба мыць гарачай вадой і сушыць. Раз у тыдзень мыць шчолакам або ванна-

1) Усесаюзны інстытут жывёлагадоўлі.

В П Р Ж Н К С М Т - I

Дні жыцця	1—3		4—6		7—9		10—12		13 15		16—18		19—21		22—24		25—27		28—30		Разам за м-ц
	цельн.	зн.	цельн.	зн.	ц.	зн.	ц.	зн.	ц.	зн.	ц.	зн.	ц.	зн.	ц.	зн.	ц.	зн.	ц.	зн.	
Літраў малака	1,5	—	3,0	—	3,75	—	3,75	—	3,75	—	3,75	—	—	—	4,5	0,75	4,5	2,25	5,25	3,0	112,5 18,00

II-71 T-11

Дні жыцця	31—33		34—36		37—39		40—42		43—45		46—48		49—51		52—54		55—57		58—60		Разам за м-ц
	ц.	зн.	ц.	зн.	ц.	зн.	ц.	зн.	ц.	зн.	ц.	зн.	ц.	зн.	ц.	зн.	ц.	зн.	ц.	зн.	
літраў малака	4,5	3,0	3,75	3,75	3,0	4,5	3,0	3,0	5,25	2,25	5,25	1,5	6	0,75	6	—	5,25	—	5,25	5,25	56,25 148,5

E-M E-III

Дні жыцця	61—63		64—66		67—69		70—72		73—75		76—78		79—81		82—84		85—87		88—90		Разам за м-ц	
	ц.	зн.	ц.	зн.	ц.	зн.	ц.	зн.	ц.	зн.	ц.	зн.	ц.	зн.	ц.	зн.	ц.	зн.	ц.	зн.		
літраў малака	—	4,5		4,5		4,5	—	3,0	—	3,0	—	2,25	—	2,25	—	1,5	—	1,5	—	0,75	—	83,25

вым малаком. Для іншай мэты скарыстоўваць вёдры забараняецца. Вялікіх цялят трэба пайць з асобных вёдраў.

Малако для пойки цялят павінна мець тэмпературу 30-35°, якую яно мае зараз-жа пасля даення. Вельмі гарачае, або вельмі халоднае малако, нявежае або ледзь закісшае ні ў якім разе цяляці даваць нельга, бо выкліча сільны панос. З 40-45 дзён жыцця можна цялят выпойваць і на кіслым малаку, прастаквашы, але пры ўмове, што малако незабруднена і добра закісла.

Для адмервання патрэбнай порцыі малака трэба мець літр і поўлітра.

Каб цялятніца не памылілася пры адмерванні нормы малака, дастоіла кожнага цяляці павінна быць прыбіта дошчачка з пумарам, на якой жывёлавод надпісвае, па меры змянення рацыёна, колькі літраў малака і колькі літраў знятага малака трэба даць цяляці.

Пачынаючы з 15 дня жыцця, цялят і ўзімку трэба выпускаць на прагулку, за выключэннем самых непагодлівых дзён. У першы раз цяля выпускаецца на 5 мінут, а потым паступова час яго прагулкі можа быць павялічаны да 1-2 гадзін.

У летні час цяляты цэлы дзень могуць праводзіць у загарадцы, але тут іх трэба аберагаць ад вельмі гарачых сонечных праменняў. З пачатку 3 месяца цялят трэба паступова прывучаць да паны, адначасна даючы ім да канца 3 месяца цалкам усю зімовую кармавую норму, уключаючы і сена. Штодзённа цяля трэба чысціць валасянымі шчоткамі.

Неабходна кожнае цяля ўзважваць пры нараджэнні і ў канцы кожнага месяца. Узважванне павінна заўсёды праводзіцца ў адзін і той самы час дня. Нармальным прыростам у суткі лічыцца:

	Вага цяляці пры нараджэнні				
	да 20 кг	21—25 кг	26—30 кг	31—35 кг	больш 35 кг
Сярэдні прырост у суткі	400 гр.	450 гр	500 гр	550 гр	600 гр

Усе цяляты павінны быць прымацаваны да той ці іншай цялятніцы, якая цалкам і поўнаасцю адказвае за іх рост і развіццё.

Цялятніцы аплатаюцца згодна існуючым палажэнням і нясуць адказнасць за унёсць адход цялят. НКЗ БССР распрацавалі наступныя нормы аплаты цялятніц:

Нагрузка, прыкладна, у 20 цялят

- за кожнае выгадаванае цяля да 3-х месячнага ўзросту ў залежнасці ад укармленасці .—7 працадзён
- за кожнае выгадаванае цяля да 6-ці месяцаў у залежнасці ад укармленасці 5—6 .
- за кожнае выгадаванае цяля да 1 г. у залежнасці ад укармленасці 3—4 .

З цялятніцы вылічваецца працадні:

За кожнае паўшае цяля да 3-х месячнага ўзросту:

- за першае 5 працадзён
- за другое 10 .
- за трэцяе 20 .

За кожнае цяля, паўшае ва ўзросце больш 3 месяцаў — 25 працадзён.

Такоама ўстаноўлена па БССР сярэдняя гадавая норма вырошчвання цялят да 6 месяцаў: ад кожных 100 кароў—80 цялят. За выкананне гэтай нормы даярка-скотніца і скотнік-бычнік прэміруецца: першая ў 5 руб., а другі—1 руб.

Такія асноўныя правілы кармлення і ўтрымання цялят. Выкананне іх дапаможа нам звесці адход да нуля і выгадаваць маладняк добрай якасці.

Гадоўля маладняка—важнейшае звяно ў вырашэнні праблемы жывелагадоўлі. Вось чаму класавы вораг найчасцей наносіць нам удар іменна на гэтым участку.

Праявім больш класавай пільнасці, ачысцім ад варожых элементаў кожную брыгаду, ферму, саўгас, даб'ёмся сапраўднага разгортвання соцпаборніцтва і ударніцтва і, шырока выкарыстаўшы вопыт лепшых ударнікаў, ужо 1934 год зробім «годам пералому к уздыму ва ўсёй жывелагадоўчай гаспадарцы».

Правільная арганізацыя працы, ліквідацыя абязлічкі і ўраўнілаўкі, павышэнне адказнасці за работу і чоткае выкананне правіл догляду і кармлення цялят, сістэма прэміявання за лепшы выхад здаровых і моцных цялят—зарука поспеху пры гадоўлі маладняка буйнай рагатай жывёлы.

Кліменчыч Е. і Ігнатаў П.

Кніжная паліца

Молатаў В. М.—Задачы другой пяцігодкі. Даклад на XVII з'ездзе ВКП(б) 8-11—г. Менск, Партвыдавецтва, 1934 г., ст. 88, ц. 35 к.

У сваім дакладзе на XVII партз'ездзе тав. Молатаў разгортвае велізарную панараму грандыёзных работ у другой пяцігодцы.

У першай частцы свайго даклада тав. Молатаў характарызуе асноўныя задачы другой пяцігодкі: 1) камп'ютарную ліквідацыю капіталістычных элементаў у СССР і класаў наогул, устараненне прычын, параджаючых класавыя адрозненні і эксплуатацыю і перамогу перажыткаў капіталізма ў эканоміцы і свядомасці людзей; 2) далейшы ўздым добрабыту рабочых і калгаснікаў, павышэнне ўзроўню спажывання ў 2½-3 разы; 3) завяршэнне тэхнічнай рэканструкцыі ўсёй народнай гаспадаркі—прамысловаці, транспарта і сельскай гаспадаркі.

Далей тав. Молатаў пераходзіць да грунтоўнага разгляду праблемы завяршэння тэхнічнай рэканструкцыі і далейшага ўздыму народнай гаспадаркі. Другі раздзел прысвечан будаўнічай праграме і новаму размяшчэнню прадукцыйных сіл. Тут тав. Молатаў малюе грандыёзную карціну новага прамысловага будаўніцтва і выкарыстання прыродных рэсурсаў у 2-й пяцігодцы.

Наступны раздзел даклада прысвечаны наlepшанню матэрыяльнага становішча працоўных і культурнаму будаўніцтву. Спецыяльны раздзел даклада прысвечаны кіраўніцтву партыі і барацьбе за пяцігодку.

Глыбокі, багаты тэарэтычнымі абагульненнямі і фактычнымі данымі, даклад т. Молатава гаворыць аб тым, што велізарныя перамогі першай пяцігодкі былі заваяваны дзякуючы таму, што наша партыя высока трымала сцяг марксізма-ленінізма. Пад гэтым сцягам мы ідзем да перамогі ў другой пяцігодцы.

У гэтым выданні даклада тав. Молатава «Задачы другой пяцігодкі» лічбовыя даныя прыводзяцца ў выпраўленым выглядзе, адпаведна з прынятымі XVII партыйным з'ездам папраўкамі да тэзісаў аб другім пяцігадовым плане.

Пасля даклада змешчаны: паведамленне тав. Молатава аб рабоце камісіі з'езда па тэзісах аб другой пяцігодцы і рэзалюцыі XVII з'езда ВКП(б) па дакладах тт. Молатава і В. Куйбышэва. «Аб другім пяцігадовым плане развіцця народнай гаспадаркі СССР».

Куйбышэў В. В. Другі пяцігадовы план. Даклад на XVII з'ездзе ВКП(б). Менск, Партвыдавецтва, 1934, ст. 70, ц. 25 к., тыр. 35000.

Даклад тав. Куйбышэва насычан лічбамі і фактамі, дае яркі малюнак сацыялістычнага будаўніцтва ў 2-й пяцігодцы. У другой пяцігодцы СССР становіцца краінай, якая завяршае тэхнічную рэканструкцыю ўсёй народнай гаспадаркі, ператвараецца ў краіну не толькі самай буйнай, але і самай перадавой сельскай гаспадаркі.

Дакладчык падрабязна характарызуе развіццё ўсіх галін народнай гаспадаркі і асаблівую ўвагу ўдзяляе вузлавым задачам другой п'яцігодкі. Поўная перамога над адставаннем транспарта, выраўніванне пасобных галін цяжкай індустрыі (нафта, чорная і каляровая металургія, хімія, механізацыя працаёмкіх працэсаў, рэканструкцыя лёгкай і харчовай індустрыі, развіццё жывёлагадоўлі і павышэнне ўраджайнасці) вось што перш за ўсё патрабуе неадкладнага вырашэння.

Ленін В. И. Философские тетради. Под ред. В. В. Адоратского и В. Г. Сортина. Москва, ИМЭЛ. Партиздателство, 1933 г., ст. 472 ц. 5 р.

«Философские тетради» — багацейшы ўклад у філасофію марксізма. Яны даюць надзвычай каштоўны матэрыял спецыяльна аб матэрыялістычнай дыялектыцы як метадзе пазнання і рэвалюцыйнага дзеяння. У іх даецца па асобных пытаннях дыялектыкі велізарнае багацце азначэнняў, асвятляюцца розныя бакі і глыбокае раскрыццё законамернасцей развіцця рэчаіснасці. Ленін дае тут класічнае азначэнне прадмета матэрыялістычнай дыялектыкі і звязны малюнак законаў, якія прадстаўляюць сабой канкрэтызацыю і развіццё асноўнага закона — закона адзінства і барацьбы процілегласцей.

«Тетради» змяшчаюць таксама і крытыку Леніным Плеханава. Фрагмент «Да пытання аб дыялектыцы» прадстаўляе сабой самае глыбокае і аціслае выкладанне матэрыялістычнай дыялектыкі. «Философские тетради» — гэта ўзор глыбокага вывучэння гісторыі навук і прыродазнаўства, гісторыі філасофіі і асаблівасцей гісторыі дыялектыкі.

Ленін В. И. Государство и революция. Москва. Партиздателство. 1933 г. стр. 96, ц. 60 к.

Гэты класічны твор Леніна ўскрывае апартуністычныя скажэння вучэння Маркса і Энгельса аб дзяржаве, паказвае, што асноўная сутнасць марксізма заключаецца ў вучэнні аб дыктатуры пролетарыята.

Адзначыўшы з вычарпальнай якасцю аб гістарычнай ролі і значэнні буржуазнай дзяржавы, як прадукта непрымымасці класавых супярэчнасцей і як зброі эксплуатацыі прыгнечанага класа, Ленін выцягвае на свет скажоныя, зуродаваныя апартуністамі важнейшыя палажэнні Маркса і Энгельса аб неабходнасці і немінучасці наступлення насільстваўнай соцыялістычнай рэвалюцыі, немінучасці злому, знішчэння буржуазнай дзяржаўнай машыны. На аснове намоўнага вопыту класавай барацьбы пролетарыята ў эпоху імперыялізма, вопыту Парыжскай камуны і трох рускіх рэвалюцый, Ленін намясці генаўную праграму пролетарскай дыктатуры і яе рэвалюцыйнай дзейнасці.

Ленін В. І. Як арганізаваць спаборніцтва. Вялікі пачын. Менск, Партвыдавецтва, 1934, ст. 27, ц. 25 к.

У артыкуле «Як арганізаваць спаборніцтва» абгрунтоўваецца неабходнасць і немінучасць соцыялістычных адносін да працы з боку пролетарыята пасля яго перамогі над буржуазіяй. Буржуазнай канкурэнцыі, дэспатызму і прыслужніцтву В. І. процістаўляе соцыялістычнае спаборніцтва мас, прыцягненне іх да арганізацыі, уліку, кантроля і кіравання дзяржавай, шырокае разгортванне здольнасцей, актыўнасці і энергіі мас у інтарэсах соцыялістычнага будаўніцтва.

Артыкул «Вялікі пачын» прысвечан ролі камуністычных суботнікаў, якія знамянавалі сабою свядомыя соцыялістычныя адносіны рабочых да працы. Там Ленін падкрэслівае, што камуністычная арганізацыя грамадскай працы трымаецца на свабодзе і свядомай дысцыпліне саміх працоўных, звернуўшых ага памешчыкаў і капіталістаў.

Ленін і Сталін аб соцыялістычным спаборніцтве. Менск, Партвыдавецтва, ст. 97, ц. 25 к.

У брашуры сабраны вытрымкі з асноўных работ і выказванняў В. І. Леніна і І. В. Сталіна аб соцыялістычным спаборніцтве. **Артыкулы Леніна:** соцыялістычнае спаборніцтва і працоўная дысцыпліна; аб характары нашых газет; вытрымкі з брашуры «Вялікі пачыны»; ад разбурэння векавога ўкладу да вытворчасці новага. **Артыкулы Сталіна:** 3 прадмовы да брашуры «Спаборніцтва мас», соцыялістычнае спаборніцтва і ўдарніцтва—састаўная частка большэвіцкага наступлення.

Дадаткі: адозва 16-ай канферэнцыі ВКП(б) і вытрымка з пастановы XVII канферэнцыі ВКП(б) аб спаборніцтве.

Ленін В. І. Аб кааперацыі. Москва, ИМЭЛ, Партиздателство, 1934 г., ст. 132, ц. 1 р. 25 к.

Зборнік складзены з найбольш важных артыкулаў, урыўкаў з іх і прамой Леніна пра кааперацыю. У ім чытач знайдзе ўсё тое асноўнае, што Ленін гаварыў і пісаў аб самых розных відах кааперацыі: спажывенчай, сельска-гаспадарчай, крэдытнай, вытворчай у самых розных перыяды: ва ўмовах царскай Расіі, ва ўмовах заходне-еўрапейскага капіталізма, ва ўмовах вясенняга камунізма і ва ўмовах новай эканамічнай палітыкі.

Усё тое, што было напісана і выказана Леніным аб кааперацыі, можа быць у асноўным разбіта на 5 груп:

1. артыкулы, напісаныя ў час барацьбы з народнікамі.
2. артыкул з «Соцыял-дэмакраты» (1910 г.) з поваду кааперацыйнай рэвалюцыі і Копенгагенскага соцыялістычнага кангрэса;
4. артыкулы і прамовы ва час вясенняга камунізма (з 1918 па 1920 г.);
5. артыкулы і прамовы перыяда новай эканамічнай палітыкі (з 1921 па 1923 г.).

У канцы змешчаны спіс рэкамендуемай літаратуры аб кааперацыі.

Ленін В. І. Аб парушэнні адзінства, прыкрываемым крыкамі аб адзінстве.

Менск, Партвыдавецтва, 1934 г., ст. 20, ц. 20 к.

Гэты артыкул Леніна з'явіўся адказам на пакленніцкае абвінавачванне Троцкім большэвікоў у «фракцыйнасці» і «раколыніцтве». Вадзімір Ільіч выкрывае сапраўдны характар «нефракцыйнай» групы Троцкага, яе спробы дэарганізаваць і раскломць рабочы рух у антарэсах абароны апартунізму і рэфармізму. Бяздзейнасці, беспрынцыповасці і ліквідатарскай рабоце Троцкага, яго «тушыльным пералётам» з аднаго лагера ў другі—В. І. процістаўляе адзінства, непрымальнасць да апартунізму і дысцыпліну большэвікоў.

Ленін В. І. Аб школе і камуністычным выхаванні моладзі.

Пад рэд. А. Зюзькова. Менск, Партвыдавецтва, 1933, ст. 22, ц. 65 к.

Зборнік В. І. Леніна «Аб школе і камуністычным выхаванні моладзі» падрыхтаваны да друку секцыяй юнкомруху Ін-та гісторыі партыі. У ім сабраны талоўнейшыя артыкулы і прамовы, у якіх Ленін крытыкуе старую буржуазную школу і дае ясную ўстаноўку ў справе камуністычнага выхавання моладзі, арганізацыі савецкай палітэхнічнай школы, барацьбы за якасць ведаў.

Вялікае значэнне гэты зборнік мае ў нас, у БССР, дзе класавы вораг, прыкрываючыся фальшыва-нацыянальным сцягам, імкнецца скарыстаць школу ў сваіх мэтах. Гэты зборнік некаторых твораў Леніна врывае в ворагаў іх фальшыва-нацыянальны сцяг.

ЛЕНИНИЗМ. «Хрестоматия». Составлена бригадой ЛОКА. Под общей ред. В. Быстрянского и М. Мишина. Ленинград, Ленпартиздательство, 1933 г., стр. 767, ц. 5 р. 40 к.

Гэта хрестаматыя значна адрозніваецца ад «Учебной книги по ленинизму», складзенай гэтай-жа брыгадай аўтароў. Значна зменена пабудова як усёй кнігі, так і паясобных тэм. Зачова пастаўлены тэмы: «Метод і тэорыя», «Стратэгія і тактыка», «Стыль у рабоце»; значна зменена структура тэмы «марксізм-ленинизм» (упор узят на вывучэнне састаўных частак і крыніц марксізма, таго новага і асаблівага, што ўнёс Ленін у скарбніцу марксізма), у адпаведнасці з чым тэма названа «ленинизм-марксізм эпохі імперыялізма і пролетарскіх рэвалюцый». Астатнія тэмы падвергліся таксама значнай перапрацоўцы і перапланіроўцы матэрыялу.

Усе гэтыя змены з'яўляюцца рэзультатам даўно наспеўшай перабудовы праграмы курса па ленинизму ў адпаведнасці са схемай «Асноў ленинизма» і праграмы т. Сталіна, данай ім у плане семінара па ленинизму ў Комуністычным універсітэце ім. Свердлова ў 1924 г.

Некаторыя вялікай важнасці тэмы, якія дагэтуль мала або зусім не асвятляліся ў курсе ленинизма, пастаўлены нанова. Такавы, напр., пытанні метаду ленинизма, пытанні стылю ў рабоце, якія маюць першаступеннае выхавальнае значэнне і набываюць асаблівую ролю на сучасным этапе соцьялістычнага будаўніцтва; значна пайней асветлены, у сувязі з вылучэннем у асобную тэму, пытанні стратэгіі і тактыкі, і асобным раздзелам пастаўлена пытанне аб партбудаўніцтве ў эпоху дыктатуры пролетарыята і т. д.

Большасць раздзелаў тэм пачынаюцца з той ці іншай главы з работ т. Сталіна «Аб асновах ленинизма» або «К пытанням ленинизма», якія траюць ролю кіруючых уводзінаў да адпаведных частак тэмы або тэмы ў цэлым.

Сорын В. Г. Першыя крокі Леніна па стварэнню партыі. Масква Партиздательство, 1934 г., ст. 134, ц. 1 р. 15 к.

Большэвіцкая партыя ўзнікла ў 1903 г., але рэвалюцыйная дзейнасць Леніна, правадыра большэвікоў, пачалася значна раней. Самай буйнай справай Леніна ў моладасці было стварэнне ім ў 1893—1897 гг. слаўтай рэвалюцыйнай арганізацыі «Петербургскаго союза борьбы за освобождение рабочего класса». Які, як даказвае аўтар, ёсць першае з'яўленне зраджэчэчэскага большэвізма на гістарычнай арэне, на арэне рэвалюцыйнай барацьбы пролетарыята.

Гэты напугальны біяграфічны нарыс якраз і малое гэты адрэзак жыцця і дзейнасці Леніна.

Варга Е. Новыя з'явы ў сусветным эканамічным крызісе. Масква, Партиздательство, 1934 г.

Кніжка, багата снабжоная статыстычнымі данымі, дае глыбокі і правільны аналіз агульных вынікаў сусветнага эканамічнага крызіса. Спыніўшыся на поспехах Савецкага саюза, аўтар потым разбірае прычыны зацяжнага характару крызіса капіталізма і асаблівасці наступіўшай дэпрэсіі. Далей ён таворыць аб наспяванні аб'ектыўных прадпасылак для звяржэння буржуазіі. Кніжка паслужыць каштоўным дапаможнікам для вывучэння сучаснага этапу развіцця агульнага крызіса капіталізма.

Новік П. Палесціна без пакрывала (на яўрэйскай мове) Менск, ДВБ, 1933 г., ст. 80.

Гэта кніжка—зборнік газетных нарысаў, напісаных Новікам з Палесціны, куды аутар п'ехаў у 1932 г. па прапанове яўрэйскай амерыканскай камуністычнай газеты «Морген-фрайгайт» у мэтах азнаямлення з сапраўдным і становішчам спраў на месцы.

Аўтару ўдалося сабраць вялікі, зусім новы і свежы матар'ял, які не пакідае ніякага сумнення ў легендарнасці казак аб «росквіце» «яўрэйскай» дзяржавы, малое сапраўдную ролю сіяністаў, як агентуры англійскага імперыялізма і звяна ў агульным лапцугу антысавецкага фронту, паказвае Палесціну без рамантычна шавіістычна-клерыкальнага пакрывала.

Аутар паказвае, што сіянісцкі лозунг «заваёвання зямлі» і «заваёвання работы» на практыцы азначае выцясненне арабаў з сельскай гаспадаркі і прамысловасці. Малючы карціну беспрацоўя і голаду сярод працоўнага яўрэйскага насельніцтва Палесціны, ён паказвае, што ў сіянісцкім «раі» жывецца добра толькі невялікай згруд кулакоў і спекулянтаў, паліцэйска-бюракратычнаму, сіянісцкаму апарату.

Уоя гэта авантурыска-каланізатарская палітыка праводзілася сіяністамі ў інтарэсах англійскага імперыялізма. Карлікавыя яўрэйскія калоніі з'яўляюцца ўзброенымі бастанамі на стратэгічных шляхах англійскага імперыялізма.

Кніжка т. Новіка, напісаная жыва і вобразна, багатая фактычным матар'ялам, безумоўна дапаможа нашым брацкім партыям у выкрыцці фашысцкай сутнасці сіянізма; яна дапаможа і ў нас, у СССР, лягчэй і хутчэй зжыць некаторымі слаям адсталай часткі працоўных элементы нацыяналізма—рэшткі капіталізма ў осядочасці людзей.

ПАСТАНОВЫ ЦК КП(б) Б

Аб рабоце цэнтральных газет з рабселькорамі і з лістамі працоўных

Пастанова Бюро ЦК КП(б)Б

ЦК КП(б)Б адзначае аграмадны рост палітычнай актыўнасці рабселькораў, што пацвярджаецца павялічваючымся прытокам у цэнтральны і нізавы друк карэспандэнцый і лістоў працоўных па ўсіх пытаннях сацыялістычнага будаўніцтва.

Побач з гэтым ЦК адзначае недавальняючае скарыстанне гэтай узросшай актыўнасці рабселькораў.

Газеты арганізацыйна не замацоўваюць росту актыўнасці рабселькораў. Слаба кіруюць рабселькорамі. Яшчэ не зжыт фармалізм у рабоце цэнтральных газет з карэспандэнцыямі рабселькораў і з лістамі працоўных.

Рэдакцыя і партком газет «Звязда», «Рабочий», «Калгаснік Беларусі», «Чырвоная змена» гэтаму важнейшаму і адказнаму ўчастку сваёй работы не ўдзялілі неабходнай увагі, у рэзультате чаго рашэнне ЦК КП(б)Б ад 16 красавіка 1933 г. і ўказанні камісіі па чыстцы партыі не выкананы. Дагэтуль не была ўстаноўлена адказнасць аддзелаў за лісты рабселькораў, у выніку чаго карэспандэнцыі рабочых і калгаснікаў перасылаюцца з аддзела ў аддзел і ў архіў без рэагавання, што з'яўляецца рэзультатам груба-фармальных адносін рэдакцыі «Звязда», «Рабочий» і інш. да лістоў рабочых.

У мэтах неадкладнага знішчэння ўказаных недахопаў Бюро ЦК КП(б)Б пастанаўляе:

1. Ускласці персанальную адказнасць за работу ў рабселькорамі не рэдактароў газет, а ў аддзелах — на загадчыкаў аддзелаў. Пры газетах «Звязда» і «Рабочий» арганізаваць аддзелы па рабоце з рабселькорамі.

Абавязаць рэдактароў цэнтральных і палітаддзельскіх і раённых газет сістэматычна праводзіць масавую работу з рабселькорамі і перыядычна рабіць справаздачу перад імі, з удзелам пракуратуры, аб скарыстанні рабселькораўскіх заметаў і лістоў працоўных.

2. Агульнае кіраўніцтва рабселькораўскім рухам у БССР ускласці на рэдакцыю «Звязда».

3. Абавязаць ЦК і РК КП(б)Б у адпаведнасці з рашэннем ЦК КП(б)Б ад 16 красавіка 1933 г. знімаць з работы, хто фармальна і бюракратычна адносіцца да расследвання і рэагавання на лісты працоўных і карэспандэнцыі рабселькораў. Устаноўць тэрмін расследвання і дачы адказу на паступаючыя ў раён лісты, як правіла, не больш 10 дзён.

4. Даручыць т. Кузьміну забяспечыць нечарговы разгляд усіх спраў аб несвоечасовым рэагаванні на карэспандэнцыі рабселькораў і лісты працоўных.

5. Даручыць рэдактарам цэнтральных газет разам з гаркомамі партыі—Менск, Віцебск, Гомель—падабраць і вылучыць рабселькораў на работу ў рэспубліканскі друк.

6. Абавязаць ГК, РК КП(б)Б, палітаддзелы і рэдактароў газет дэкаднік друку гэтага года правесці пад кутом погляду максімальнага ўзняцця работы з рабселькорами і забяспечання беражлівых і ўважлівых адносін да кожнай заўвагі і да лістоў працоўных.

7. ЦК прапануе правесці дэкаднік пад кутом погляду ўмацавання сувязі друку з масамі, ўзмацнення дзеянасці лістоў працоўных і палепшання кіраўніцтва рабселькорами, што павінна стаць асноўным месцам правадзімага па БССР з 5 па 15 мая дэкадніка друку. Рэдактарам газет умацаваць аддзелы лістоў налітычна кваліфікаванымі і арганізацыйна падрыхтаванымі работнікамі.

8. Даручыць аддзелу культуры і прапаганды ленінізма ЦК КП(б)Б арганізаваць праверку выканання данай пастановы з прадстаўленнем рэзультатаў праверкі на Бюро ЦК.

Аб мерапрыемствах па фізкультурнаму руху ў БССР

Пастанова Бюро ЦК КП(б)Б

ЦК КП(б)Б адзначае, што фізкультурны рух у Беларусі дасягнуў за апошнія два гады вялікіх поспехаў у справе ахопу шырокіх працоўных мас фізічным рухам, паргварыўшыся ў адну з масавых арганізацый, ахапляючай 150 тысяч фізкультурнікаў па самадзейнаму руху. Перабудова фізкультурнага руху на аснове адзінай савецкай сістэмы фізкультуры карэнным чынам змяніла змест фізкультурнай работы ў адпаведнасці з сучасным этапам сацыялістычнага будаўніцтва. Наяўнасць 120 тысяч здаўных поўнацэнных юннат па комплексе «Гатоў да працы і абароны» сведчыць аб велізарнай рабоце, праведзенай фізкультурнымі арганізацыямі ў справе падрыхтоўкі шырокіх мас працоўных да працы і абароны.

Але і з гэтым ЦК КП(б)Б прызнае наяўнасць істотных недахопаў у рабоце фізкультурных арганізацый, асноўнымі з якіх з'яўляюцца:

а) значнае адставанне фізкультурнага руху Беларусі ў галіне спартыўнай тэхнікі;

б) надзвычай слабое разгортванне фізкультурнага руху ў соцсектары вёскі і недастатковасць кіраўніцтва гэтым участкам работы;

в) слабая падрыхтоўка фізкультурных спецыялістаў (педагогаў, інструктараў, медычных работнікаў);

г) нездавальняючы ўзровень ведаў ведаемых арганізацый (НКА, НК аховы здароўя, Белсампромовет) у разгортванні фізкультурнай работы па сваёй галіне.

Бюро ЦК КП(б)Б пастанаўляе:

1. Паставіць у якасці адной з важнейшых задач перад фізкультурным рухам і яго кіраўніцтвам, не аслабляючы барацьбы за масавасць і ахоп комплексаў «ГПА», павышэнне якасці фізкультурнай работы і ўзняцце спартыўна-тэхнічных дасягненняў да ўзроўню перадавых фізкультурных арганізацый Саюза, для чаго:

а) арганізаваць адзіную цэнтральную спартыўную школу з аддзяленнямі ад вытворчасці—на 100 чал., з аддзяленнямі: па лёгкай атлетыцы, гульнях, гімнастыцы, воднаму спорту і зімовых відах для майстраў паасобных відаў спорту;

б) арганізаваць школы па асобных відах спорту ў Менску, Віцебску, Гомелі, Бабруйску, Оршы, Магілёве, Полацку, Барысаве без адрыву ад вытворчасці. Абавязаць РК КП(б)Б і РВК вышэйпаказаных раёнаў забяспечыць выдзяленне неабходных сродкаў для арганізацыі і работы даных школ у парадку выканання бюджэту;

в) даручыць ЦСПСБ разам з ВСФКБ арганізаваць аналагічныя школы без адрыву ад вытворчасці на буйнейшых 10—15 прадпрыемствах рэспублікі, выдзеліўшы неабходныя сродкі;

г) санкцыянаваць ВСФКБ правядзенне ў ліпені гэтага года ўсебеларускай спартакіяды.

2. Выходзячы з неабходнасці забяспечання фізкультурных арганізацый фізкультурнымі кадрамі сярэдняй, ніжэйшай і вышэйшай кваліфікацыі—прызнаць неабходным:

а) пашырыць агумлены кантынгент навучаючыхся ва Усебеларускім тэхнікуме фізкультуры з другога паўгоддзя навучальнага 1934 года на 100 чалавек. Абавязаць НКФін унесці на зацверджанне СНК праект прапановы аб крыніцах пакрыцця гэтых расходаў;

б) для забяспечання вышэйшым інструктарскім складам арганізаваць у 1935 г. Фізкультурны інстытут.

Даручыць Дзяржплану БССР сумесна з Вышэйшым саветам фізкультуры вызначыць кантынгенты і профіль гэтага інстытута і ўключыць арганізацыю гэтага інстытута і неабходныя сродкі ў народна-гаспадарчы план.

3. Абавязаць ЦСПСБ падрыхтаваць за летні перыяд бягучага года праз кароткатэрміновыя курсы не менш 35 інструктараў фізкультуры для нізавых вытворчых калектываў за лік сродкаў саюзных арганізацый.

4. Абавязаць ВСФКБ, ЦК ЛКСМБ, Наркамзем, Упаўнаркамсоўгасаў і ЦСПСБ дабіцца ўжо ў бліжэйшы перыяд стварэння арганізаванага фізкультурнага руху ў соцсектары вёскі, памесціць сумесны план практычных мерапрыемстваў у гэтай галіне, для чаго:

а) абавязаць паліткіраўніцтва Наркамзема пабудаваць у 1934 г. у 300 калгасах зоны дзейнасці МТС фізкультурныя пляцоўкі, прыцягваючы для арганізацыі раду работ працу і сродкі калгаснікаў;

б) абавязаць Упаўнаркамсоўгасаў разам з ЦСПСБ і ЦП саюзаў дабіцца пабудовы фізкультурных пляцовак пры кожным саўгасе і стварэння неабходнай матэрыяльнай базы для разгортвання фізкультурных работных саўгасаў;

в) прывесці ў студзені 1935 года усебеларускую калгасна-саўгасную спартакіяду;

г) прапанаваць Наркамзему, Упаўнаркамсоўгасаў, ЦП жылгаспадоўных і земляробчых саўгасаў і ВСФКБ падрыхтаваць за летні перыяд праз двухмесячныя курсы 100 інструктараў фізкультуры для соцсектара вёскі, аднаведна вылучыць неабходныя сродкі для гэтай мэты;

д) сканцэнтраванне кіраўніцтва фізкультурнай работай у вёсцы ў сістэме палтаддзелаў. Даручыць палітсектару Наркамзема праз работнікаў па масавай рабоце прыняць актыўны ўдзел у арганізацыі фізкультурных гурткоў і забяспечыць практычнае кіраўніцтва імі.

5. Абавязаць Наркамасветы забяспечыць арганізацыю ў педвузах і педтэхнікумах кафедраў і аддзяленняў па фізкультуры для падрыхтоўкі фізкультурных кадраў. У месячны тэрміны разам з ВСФКБ забяспечыць праверку і перабудову фізічнага выхавання ў навучальных установах на аснове новых праграм па комплексу «ГНА». Наркамасветы вылучыць работніка для ажыццяўлення кіраўніцтва фізкультурнай работай у навучальных установах.

6. Прапанаваць ІКАховы здароўя забяспечыць пастапоўку ўрачэбнага кантролю над фізкультурнай работай, прымяняючы метад

перасовачнага медкантролю, арганізацыю медычных кабінетаў у раёнах, арганізацыю кафедраў на курсах удасканалення дактароў і медперсанала, а таксама ў навучальных установах.

НКАховы здароўя вылучыць у апарате работніка, адказваючага за пастаноўку медкантролю ў фізкультурных арганізацыях і па ўсёй фізкультурнай рабоце.

7. Прапанаваць Белсампромсовету распрацаваць план фізкультурнай работы па юваёй сістэме (кадры, матар'яльная база і т. д.) і прыняць меры да ўзмацнення фізкультурнай работы.

8. У сувязі з надыходзячым пераводам Камітэта радыёвяшчання ў другое памяшканне, перадаць памяшканне камітэта радыёвяшчання пад фізкультурны тэхнікум.

9. Вышэйшаму совету фізічнай культуры прадставіць памяшканне ў Доме ўрада ў памяшканні ЦВК і за лік яго нормы.

10. Арганізаваць пры газеце «Чырвоная змена» спецыяльную фізкультурную ўкладку (адзін раз у пяціднёўку) і даручыць аддзелу культуры і прапаганды забяспечыць гэта мерапрыемства фондам паперы.

11. Даручыць аддзелу культуры і прапаганды ўмацаваць нізавую сетку ВСФКБ не менш чым 20 кіруючымі партыйнымі работнікамі.

ЦК КП(б)Б звяртае ўвагу партыйных, комсамольскіх, профсаюзных і савецкіх органаў на ўсё яшчэ слабое кіраўніцтва з іх боку справай фізкультурнага руху. Улічваючы, што на даным этапе сацыялістычнага развіцця справа фізічнай культуры набывае асабліва важнае значэнне, — ЦК КП(б)Б прапануе ўсім арганізацыям узмацніць кіраўніцтва і дапамогу фізкультурнаму руху і распрацаваць практычныя мерапрыемствы ў адпаведнасці з гэтай пастановай ЦК КП(б)Б.

Газоўлітгел №А 3595.

Тыраж 6405.

341.440 друк. зн (6¹/₄ арк.)

Здана ў набор 9/V—34 г.

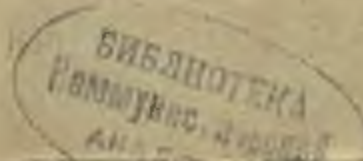
Падпісана да друку 17/V—34 г.

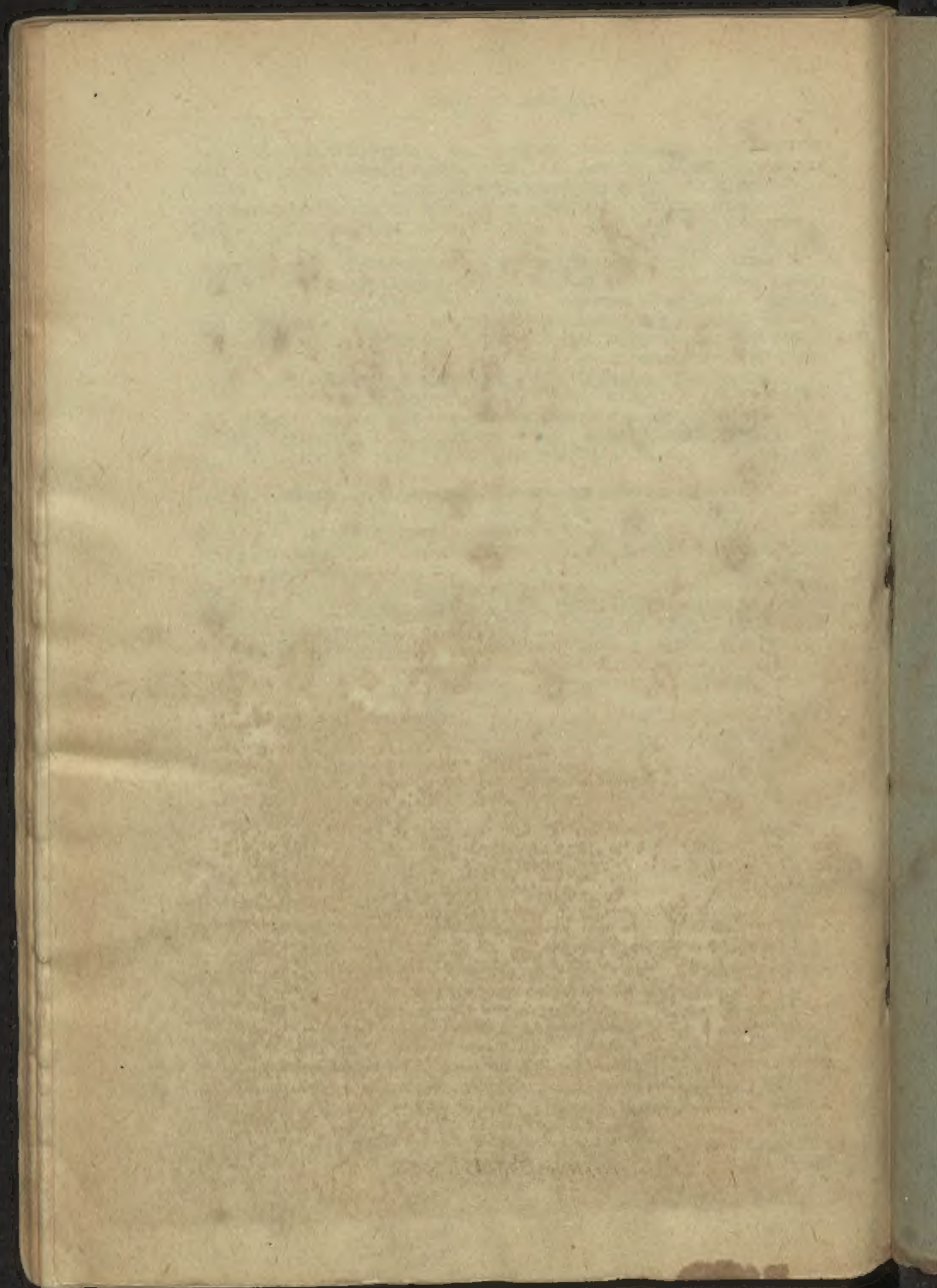
Набрана на лін. № 6

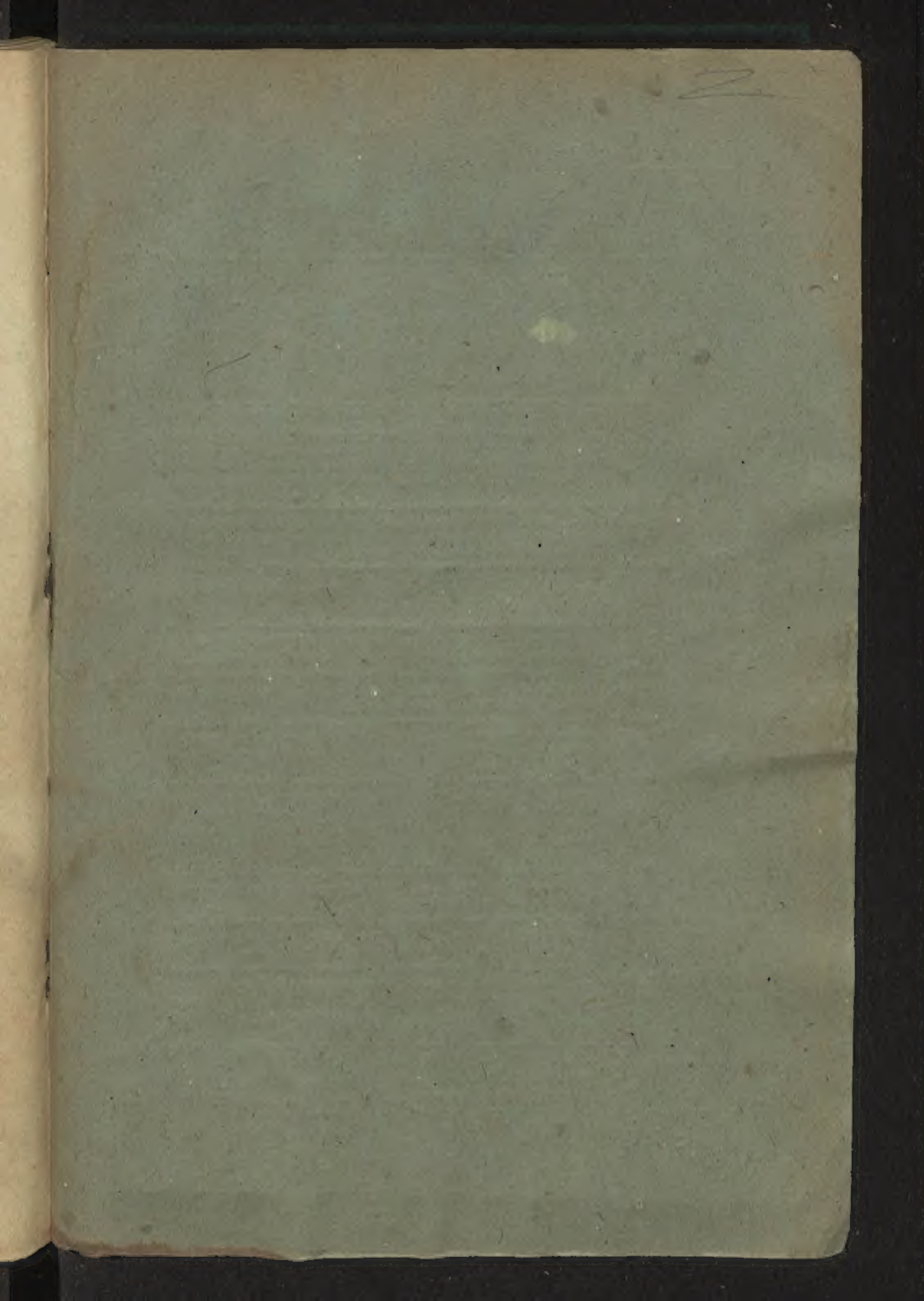
Адк. кар. друк А. Мацкевіч

Рэдакцыя

Галенда
Горын
Злоткін
Картукоў
Конік
Ляўкоў
Мінкін
Посса
Ратнек
Тамаркін

ЦАНА 25 кап.

B000000 1992583

ВЫДАВЕЦТЪ.

Менск, Чырвоная

МОСКВА

II Коммунаде

Больш.

Фрунзе
1934 г.

ЧАСОПІС

„БОЛЬШЭВІК БЕЛАРУСІ“

ОРГАН ЦК КП(б) Б.

- Б. Б.** асвятляе асноўныя пытанні марксізма-ленінізма, тэарэтычныя і практычныя пытанні партыйнай, савецкай, гаспадарчай, прафесійнай работы і вядзе рашучую барацьбу за генеральную лінію партыі на ўсіх участках сацыялістычнага будаўніцтва.
- Б. Б.** асвятляе пытанні нацыянальнай палітыкі партыі і вядзе рашучую барацьбу з буржуазна-нацыяналістычнымі скажэннямі лініі партыі ў нацыянальным пытанні.
- Б. Б.** асвятляе ўсе пытанні тэорыі і практыкі культурнага будаўніцтва і марксісцка-ленінскага выхавання.
- Б. Б.** шырока асвятляе работу палітдзелу МТС і саўгасаў, іх барацьбу за сацыялістычную рэканструкцыю сельскай гаспадаркі.
- Б. Б.** асвятляе работу палітдзелу транспарта ў справе выканання задач, пастаўленых перад намі партыяй.
- Б. Б.** шырока асвятляе пытанні партыйнага будаўніцтва, пытанні перабудовы партыйнай работы ў адпаведнасці з рашэннямі ЦК ВКП(б) і ЦК КП(б) Б.
- Б. Б.** у абагуленым парадку асвятляе вопыт работы раёнаў, прадпрыемстваў, пазасобных парт'ячэек на розных участках сацыялістычнага будаўніцтва, работу саўгасаў, калгасаў, МТС, транспарта і іх барацьбу за рэалізацыю чарговых задач, высунутых партыяй.
- Б. Б.** уяўляе аддзел кансультацыі па розных пытаннях: палітыка-эканамічных, агратэхнічных і інш.
- Б. Б.** рэалізуе на кіруючы і нізавы партактыў, які вядзе работу ў розных галінах нашага сацыялістычнага будаўніцтва.
- Б. Б.** з'яўляецца часопісам абсалютна неабходным у штодзённай рабоце партарганізацыі, кіруючым часопісам па пытаннях партбудаўніцтва як для парткомаў і ячэек, так і для пазасобных членаў партыі.

ПРЫМАЕЦЦА ПАДПІСКА на час. „БОЛЬШЭВІК БЕЛАРУСІ“ на 1934 год

ПАДПІСНАЯ ЦАНА:

24 НУМАРЫ У ГОД	На год		На 6 м-цаў		На 3 м-н		КОШТ АДНАГО НУМАРА 25 к.
	Р.	К.	Р.	К.	Р.	К.	
	6	—	3	—	—	50	

Падпіска прымаецца штомесяц усімі райбюро Саюздруку, пазасобнымі упаўнаважанымі па друку на прадпрыемствах, ва ўсіх паштовых аддзяленнях, агенцтвах і ўсім газетаносцам.